

Mijnheer Luchtervelde

Eugeen Zetternam

bron

Eugeen Zetternam, *Mijnheer Luchtervelde. Waarheden uit onzen tijd.* J.-E. Buschmann, Antwerpen
1848

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/zett001mijn01_01/colofon.htm

© 2003 dbnl

Voorwoord.

Toen de schrijver, voorleden jaar, het programma van den wedstrijd, voor den zedenroman door de Taal is gansch het volk uitgeschreven ontving, was hij verheugd te bespeuren dat de Maatschappij voornemens was niet dan de letterkundige verdiensten te bekroonen, en geene de minste beperking aan de denkwijze der mededingende schrijvers stelde.

De Maatschappij begreep dat niet zij, maar de schrijver van het bekroonde werk, voor de gevoelens daarin voorgedragen, aansprekelijk is, en zy verstond dat er in onze letterkunde voor alle gedachten, voor alle overtuigingen, plaats moet zyn. De worsteling des geestes moet bij ons ook gevoerd worden, en dan alleen, wanneer iedere overtuiging haren tolk in het vlaamsch zal hebben, zal men mogen zeggen: de vlaamsche letterkunde bestaat!

Dan slechts zal men de echte baan des vooruitgangs bewandelen; want de wrijving der gedachten alleen brengt eenen nieuwen graad van beschaving voort, waaruit dan op nieuw een strijd ontstaat, welke alweder eenen nieuwen vooruitgang daarstelt. Zoo gaat het tot in het eindelooze; want het is de beschikking der volken te midden der worsteling tusschen godsdienst en goddeloosheid, vrijheidszucht en dwingelandij, volksliefde en verdrukking, naar het geheimzinnig einde, waartoe zij bestemd zijn, te streven.

Wat nu het boekdeel betreft dat de schrijver het welwillend publiek aanbiedt, daarover heeft hij weinig of niets te zeggen.

Hij herhaalt slechts dat hij alleen voor zijn werk verantwoordelijk is, en dat hem de eer van den aanval toekomt, zoo zijn arbeid niet te onbeduidend is om eenen aanval te verdienen. Zijn eenig doel, bij het vervaardigen van dezen roman, was eenig licht op den toestand van sommige leden der maatschappij te verspreiden, en te doen opmerken dat de weg, door enkelen gevolgd om zekere standen der samenleving te verbeteren, niet altijd de goede is.

De innige overtuiging van den schrijver is en zal altijd blijven dat zedelijke vooruitgang van stoffelijk welzijn niet kan gescheiden worden; dat die twee maar één uitmaken; en dat den werkman te willen beschaven zonder hem de middelen te geven om de noodwendigheden, uit die beschaving voortspruitende, te voldoen, eene tegenstrijdigheid is.

Hij heeft dit reeds vroeger gezegd, en hij zal dit herhalen tot men hem het tegendeel bewezen hebbe. Meer en meer zullen zijne werken in dit doel worden opgesteld; want
MIJNHEER LUCHTERVELDE

bevat slechts een klein gedeelte van de innige gedachte die zijne lettervruchten te saam verbinden zal.

Hij beseft wel dat hij te magteloos is om het einde dat hij zich voorstelt op eene waardige wijze te bereiken; maar hij hoopt dat meer talentvolle mannen hem op het ingeslagen pad zullen volgen, en, indien zulks niet moest gebeuren, zoo die hoop moest te leur gesteld worden, dan vindt hij nog een echt genoeg in het uitdrukken zijner overtuiging.

DE SCHRIJVER.

I.

Een kille novembernacht van den jare 184., had zijnen grauwen mantel over de stad Gent uitgespreid; de Leije en de Schelde hadden hare vuile nevelen bij zijn donker gevoegd, en de lucht was zoo vochtig en dik geworden dat, zoo de arbeid nog niet in de fabrieken ware gestaakt geweest, men hare gloeiende vensters door den mist niet had kunnen ontwaren.

Maar het licht was reeds lang in de werkhuizen uitgedoofd, de meeste burgers lagen in de diepste rust gedompeld, en over de stad heerschte de stilte des grafs. Slechts nu en dan werd dit nachtelijk zwijgen onderbroken, door de verhakkelde stem eens wakers, die zijn zagend liedeken door de gebuurten eenzaam opdreunde; en ook schaterde de trompet van het grijze Belfort bijwijlen over de stad, alsof dit kenteeken der echte

volksvrijheden spotte met degenen, die nu van alle vrijheid verstoken zijn. Soms bereikten die schelle noten het vervallen Gravenkasteel, waarop zich, even als paddestoelen op een verrotten eik, eenige huizekens geënt hebben; en dan schimpten zij met een jongen timmerman, welke nog in dit nachtelijk uur, op een zolder dier wooningskens aan 't arbeiden was.

De bleekheid van zijn aangezicht, zijn betrokken voorhoofd en zijne oogen, welke dof blonken, bewezen dat hij ongelukkig was. Niettemin dreef hij zijne schaaf moedig door het hout; maar iedermaal dat de krulle onder het snijden krijschte, doorgleed eene rilling zijne lidmaten, en dan zag hij angstig naar een vervallen ledekant, waaruit bij poozen een pijnlijk gezucht oprees.

Alles op dien zolder ademde gebrek en lijden. Slechts eenig gereedschap hing tegen den halfgewitten muur, en planken waaruit sparren en houtstukken staken, dienden voor een hemel, waarboven zeker nog een scheerzolderken was; want een kiekentrap stond aan eene daarin bespaarde opening. Diep onder de pannen, welke daarnevens onbewimpeld over de ellendige kamer hielden, en tegen de bedstede waarvan wij spraken, lag, op eenig strooi, een knaapje, slapend te bibberen. Eene kas, waaraan de jongeling arbeidde, diende nog tot sieraad, en verder stond er eene kleine stoof, waarvan de vuurpot geborsten was.

Reeds den ganschen nacht slaafde Lodewijk. Hij werd geslingerd tusschen het verlangen van zich te haasten, en den angst van door schaafgekrijsch of hamerslag het hoofd te doorrijten van hem, die ziek op de sponde lag. Misschien zou hij, zoo traag vorderend, den morgen

bereikt hebben; maar de pijnlijke zuchten die uit het smartbed kwamen, waren allengskens in een moeijelijk ademhalen verkeerd, en Lodewijk ontwaarde dat de zieke sliep. Toen wilde hij niet langer voortvaren. Hoe noodig ook het brood in huis was, dorst hij het niet verkrijgen met de rust te stooren van hem die reeds zoo vele nachten slapeloos had doorgebracht. Hij staakte zijnen arbeid en, geen lust tot slapen gevoelende, haalde hij, uit zijnen alembak een zoo vuil, zoo omgekruld en zoo versleten boek, dat het baarblijkelijk veel gebruikt moest wezen. Hij opende het op zijne schaaftbank, en zijn hoofd alsdan in beide handen leggend, begon hij te lezen.

Nauwelijks had hij eenige bladeren ingezien of eene kille griezeling greep hem aan. Zijne kniën knikten tegen elkander, en zijn hoofd zeeg zwaar op zijne borst. Was het de vermoeijenis die hem zoo terneder sloeg? was het zijn van werken verhongerd lichaam dat voedsel begeerde? of ontroerde hem de lezing zóó? Misschien was het dit alles te samen; want kortst daarna mompelde hij, op eene wijze die van zijne opgewondenheid getuigde:

- De menschen zijn broeders!... Ho, dit woord is zalig; 't is zeker van uit den hemel aan eenige lievelingen hier op aarde toegesuisd, opdat zij geluk in begoocheling mogten vinden. De menschen zijn broeders!... Vurige gedachte die in mijne hersenen broeit als de hartegloed eens volkaans! De menschen zijn broeders!... Redstarre die ons het geluk aanwijst en die wij, rampzaligen, met afschrik ontvlugten, alsof het een vuurtoren ware die klippen verraadt! De menschen zijn broeders!... Ach, duerbare mannen, die zoo heilrijk met dit woord dweeptet, die zoo onvermoeid gelijkheid en liefde

prediktet, wat hebt gij aen mijn harte reeds genoeg gebaard! Hoe hebt ge mij mijzelven doen waarden, - zoo hoogschatten als die, welke door toeval zoo verre boven mij verheven schijnen. Hoe hebt ge mij het menschdom doen beminnen... Beminnen? - En hier sloeg zich de jongeling voor het hoofd, als wilde hij zijne gedachten terughouden, welke op eens eene andere wending namen. - Beminnen!... ja! ik heb het bemind; maer hoe ben ik voor mijne liefde beloond? Wat is de prijs geweest van al die opoffering, door mijnen werkmansstaat vereischt, en welke ik zoo onbaatzuchtig volbragt? Altijd smaad, altijd hoon, altijd verachting!... Ho, wanneer ik aan mijne meerderen wilde doen verstaan dat ik mensch gelijk zij was, lachten zij mij uit; - wanneer ik mijn meester bad, mij toch wat liefde voor mijne verkleefdheid terug te geven, riep hij mij toe dat ik niet genoeg voor hem won! Helaas, dweepers der gelijkheid, wat goed hebt ge mij dan toch gedaan? - En hier wrong hij het boek als ging hij het aan stukken knijpen en wierp het in een hoek. - Gij hebt mijne ziel slechts met trotschheid vervuld; gij hebt mij leeren eischen wat de wereld niet geven kan; gij hebt in mij de begeerte doen ontstaan naar achting, welke niet dan het geld en een schoonen naam toekomt. Ha, gij hebt mij prikkelbaar gemaakt; en, onbekwaam om den minsten hoon te verduren, heb ik het brood uit mijnen mond gerukt, en uit dien mijner beminde, en uit dien der kinderen, en uit dien van mijnen zieken vader!... Hier bleef Lodewijk een oogenblik wanhopig staan; dan naderde hij de sponde en bezag den ouderling welke, doodsbleek en met halfgeopenden monde, te slapen lag. Hij drukte zijne lippen op het voorhoofd

van den kranke en, zich weenend op de sponde zettende, zuchtte hij stil: - mijn vader zal sterven; voor hem is geene uitkomst dan de dood; de teering zuigt traagzaam het leven uit zijne borst.... En nogtans werkt vader nog!... Welken moed heeft die man! Hij laat zich door niets vermannen; door geene slapte noch door borstpijn. Hij werkt voort, voor zijn brood, van 's morgens voor den dag tot laat in den nacht; hij werkt voort, terwijl hij over den grafkuil henenbuigt; en ik, lafaard, ik word vermand door een ingebeeld lijden; ik kan niet den minsten smaad verduren en heb voor een enkel woord den hongersnood in mijn gezin gebragt!... Ho, trotschheid verlaat mijne ziele, dat ik toch weêr eenvoudig werkman worde! Maar daarom mijne boeken vernietigd en dat hunne vlam mijn arm gezin nog eens verwarme!

Dit zeggende greep hij het boek weder vast en ging het in reepels scheuren, toen hij zich eensklaps weêrhield. Zijne overspanning was geweken; de vermoeijenis zijns lichaams ontnam de wanhoop aen zijne ziel, en hij suisde binnensmonds, terwijl hij met het boek op eenen hoop spaanderen zakte:

- Ach, wat zou ik onregtvaardig zijn!... Zoo de lezing misschien de schuld is van de kwellingen van dit gezin, heeft zij toch mijne ziel verzacht; zij heeft mij op de hoogte der menschheid doen stijgen; zij heeft mij leeren beminnen en mij doen bevroeden dat men geen mensch kan zijn, alvorens men weet dat de honig der menschheid de smarte is....

Die laatste gedachte kwam reeds zeer onbestemd in zijnen geest; eene verdooving, door overspanning en arbeid veroorzaakt, overmeesterde hem, en weldra

beweest zijn luidruchtig ademhalen, dat een weldadige slaap aan zijnen benevelden geest en zijn afgemat lichaam rust verschafte.

Nog geen uer had hij geslapen, of de val werd zachtjes opgeheven, en een lief meisje steeg op den zolder. Zij was zeer netjes met jak en rok aangekleed, en een zuivere roode neusdoek was boven haar pijpmutsken gebonden om het hoofd voor de nachtkoelte te beveiligen. In hare hand droeg zij eene oude vijgenmat met eenige steenkolen gevuld, welke zij, achter de stoof uitschudde; en, toen rondom den zolder ziende, begaf zij zich naar de schavelingen waarop Lodewijk te ronken lag. Zij staarde hem eenigen tijd, met bezorgdheid in het aanzicht, nam dan eenige spaantjes op en stak de stoof aan. Alsdan zette zij er zich nevens om te mijmeren. Ondertusschen werd de knaap, die onder de pannen lag de warmte gewaar, en het zoete genot dat hij er door smaakte, wekte hem. Hij stond regt, en zijn broeksken aanschietende, riep hij:

- Och, Mietje, Mietje, wat is dat hier koud onder die pannen!

- Kom dan maar hier, Fransken; het is hier zoo warm.

- Ach, - hernam de knaap, - ik droomde dat ik bevrozen was, en, inderdaad ik voel mijne vingers niet.

De oogen van het meisje schoten vol tranen.

- Gij moogt het u zoo hard niet inbeelden, vriend; het wintersaizoen is nog niet begonnen, en het is maar met den vorst dat het koud is.

Intusschen vulde zij den blikken moor, en deze zond weldra zijn schuifelend liedeken den armzaligen zolder rond. Het was of die welkome zang den jongen knaap verheugde; althans vroeg hij zachtjes:

- Waar blijft Stansken?

- Ik zal ze gaan halen, - antwoordde Maria; en nog eens onder de val verdwijnende, kwam zij welhaast met een meisje boven, dat even als Frans negen of tien jaren kon bereikt hebben. De kleine Constance geleek zeer aan Maria en bezat dezelfde teedere bevalligheid, ook was zij hare jongste zuster en met haar, het eenig overblijfsel eener groote familie, door den typhus weggemaaid. De kinderen waren weldra, door de zorgen van Maria, zuiver gewasschen en opgekleed, en nu zaten ze, als twee lievekens, aan de stoof te spelen. Op eens staakte Frans zijn spelen en sprak:

- Mietje, ik heb zoo 'n grooten honger!

- En ik ook! - riep Stansken.

- De koffij is seffens bereid, - antwoordde de jonge huisvrouw, terwijl zij eene groote hoeveelheid suikerei¹ in den koffijmolen wierp.

- En vader, komt die niet meêdrinken? - hernam Fransken.

- Ust! hij is zeer ziek en slaapt nog, - antwoordde Maria. Zij bedroog zich nogtans. De teerzieke Sies De Craeyer sliep niet meer; maar was bezig met zich in den donkeren hoek zijner slaapstede aan te kleeden.

Middelertwyl plaatste Maria eenige kommen op de schaaftbank, en de kleinen schaarden er zich rond. Nu zagen zij Lodewijk liggen en wilden hem wakker maken; maar de herhaalde: ust! van het meisje, belette het hun. Hunne aandacht werd dan ook afgetrokken

1 In Antwerpen *bitter peen*.

door de roggen boterhammen die hunne zuster voorsneed, en zij begonnen smakelijk te eten. Maar hunne twee boterhammen waren op en zij vroegen nog. - En Maria sneed er voor ieder nog eenen zeer dunnen. En deze was weder op, en de kinderen vroegen nog.

- Maar er is geen brood meer! - zei Maria op hartverscheurenden toon.

- En ik heb nog zoo 'n grooten honger! - weende Frans.

- En ik ook! Mietje lief, och, geef me nog een boterham.

- Vader en Louis moeten ook eten, - antwoordde Maria zonder aen zichzelf te denken. En een tranenvloed liep over de wangen van Stansken, welke zij vurig omhelsde.

- Ach, - vervolgde zij, - schreit nu toch om geen eten meer.... te noenend, kinderen, te noenend!

Doch Frans en Stansken herhaalden dat ze honger hadden, en ze smeekten zoo pijnlijk dat de goedhartige Maria hun ieder nog een snippertje afsneed, maar zoo dun, zoo dun, dat het in stukken brokkelde toen de kleinen het in hunne handjes kregen. Het meisje kon hare snikken niet bedwingen, toen zij zag hoe gretig de kinderen dit nog verslonden, en, twee dikke boterhammen makend, bood zij die den vader aan, welke ze sprakeloos opat.

Nu eerst, als De Craeyer opzat, kon men zien hoe ver hij reeds door de teering was weggesmolten. Zijne magerheid, zijne ingevallen wangen, de blauwheid zijner lippen bewezen dat hij reeds het laatste tijdvak inging van die afgrijselijke ziekte, welke niemand verschoont,

dien zij wezenlijk heeft aangetast. Hij bezag de kinderen, hij bezag Maria, maar zweeg. Een blik op Lodewijk alleen scheen hem te ontroeren, en hij sprak:

- Hij heeft weêr den ganschen nacht gewerkt! - en ging dan weêr sprakeloos voort met zijn droog brood langzaam in te kauwen.

- Smaakt het u? - vroeg Maria.

Hij knikte.

- En voelt ge u niet wat beter? - hernam het meisje.

- Neen, kind lief: ik verslap integendeel, en weldra zal de dag komen, waarop ik te huis zal moeten blijven.

- Ho, denk dat niet, vader; gij bedriegt u, en de blos, die op uwe wangen komt, is de blos der gezondheid. Wat zouden wij toch gaan doen zoo gij niet meer kondet gaan werken?

De vader bezag haar steil; het was of hem een zweem van ijlhoofdigheid beheerschte:

- Van honger sterven!

- Vader! - riep Maria. - Vader! - weenden de kinderen.

- Ja, - hernam De Craeyer; - want ik wil niet dat ge bedelt.

Hij dronk zijnen koffij verder uit, nam de kinderen bij de hand, en ging met hen van den zolder naar zijn werk. De hevigheid, waarmede zijne zwakke hand de val liet toebonzen, ontwaakte Lodewijk. Deze spoedde zich de trappen af, zijnen vader achterna.

- Vader, vader, - riep hij, - nog eene hand vóór gij ten arbeid gaat!

- Hier, Louis, - antwoordde de ouderling, hem omhelzende; - en zorg dat ge vandaag uwe kas

voltrokken hebt. Er is geen brood meer, en wij mogen niet meer poffen uit vrees van de menschen niet te kunnen voldoen.

- Ik zal, vader; maar overwerk u maar niet. Spaar uwe gezondheid; want denk dat uwe dood mij met knaging zou vervullen, vermits ik haar aan mijzelven zou wijten.

- Waarom? - vroeg de vader; - mits ik de teering heb.

En hij deed de kinderen aan hunnen broeder vaarwel zeggen, waarna hij met hen vertrok. Zijn zoon bleef hen met droefheid nazien, tot dat ze onder het gewelf van het oude gravelijk paleis verdwenen.

Toen zij gansch uit zijne oogen waren liep hij weêr naar boven.

- Hebben ze genoeg gegeten? - vroeg hij aan Maria.

Deze schokschouderde treurig.

- En gij, hebt ge reeds iets genuttigd?

Zij zweeg een stond en antwoordde toen met zachte stemme:

- Gij zelf, Louis, hebt sedert gisteren middag niets over uwe lippen gehad; waarom verzaadt gij uwen honger met die dorre korste niet?

- Altijd aan mij denken en nooit aan u zelve! - zuchtte de jongeling, terwijl hij haar aan zijn hart drukte. - Ach, Mietje, hoe lang zult ge mij nog boos maken, met niet aan te nemen wat ik u geef?

- Wie niet werkt verdient geen eten, - zuchtte het meisje.

- Wat wilt ge zeggen? - riep Lodewijk uit, en voorzeker moesten de woorden van Maria eene geheime

snaar in hem aanroeren en op belangrijke gebeurtenissen zinspelen, want een rood als dat der jaloezij kleurde zijn gelaat.

- Niets, niets! - antwoordde het meisje, en zij nam zijne hand en zoende die.

- Ik geloof u, liefste; - en hij sloot haar vaster aan zijnen boezem. - Maar wij zijn jong, Maria, wij hebben nog krachten genoeg; van avond is deze kas voltrokken, en dan hoop ik geld van mijnheer Luchtervelde te ontvangen.... Laat ons dus die korst voor vader en de kinderen bewaren: die kunnen er zich dezen middag eens mede versterken.

- Goed gedacht. Maar wat ga ik nu aanvangen terwijl gij werkt? Ik ben nooit gewoon geweest ledig te zitten.

- Wel, - dubde Lodewijk, terwijl hij reeds duchtig aan de werkbank klopte; - hebt ge niets te naaijen?

- Och neen. Ik ben gisteren in een aantal winkels om arbeid geweest; maar ze durven mij niets toevertrouwen; vermits ik nooit iets dan kaarden of kleine reparatiën heb gedaan.

- Ik vraag u dat niet, Maria, is er niets te lappen?

- Ieder heeft de kleederen aan welke hij nog bezit.

- En koken moet ik niet vragen; er is niets dan dit stuksken brood.... Ach, Mietje, ik weet toch een middel om den tijd te verdrijven, en mij tevens op te beuren. Zoo het ons lichaam geene verkwikking biedt, verlustigt het toch onzen geest. Zie, lees mij die verzen nog eens.

En, terwijl hij met arbeiden voortging, las het

meisje de volgende verzen, die Lodewijk eens op een stuk papier uitgeschreven had:

‘Eens heb ik ter zij van mijne eenzame baan,
 Bij distels en doornen een Roosken zien staan;
 Een Roosken dat vast, onder 't bloemenkransstrengelen,
 De hand was ontglipt der voorbijvliegende engelen;
 Een Roosken des hemels op aarde gestrooid,
 En dat er den droeve ten troost is gegroeid.’

.....

Maria's stem was zoo zoet, haar toon zoo kunstrijk en zoo gevoelvol, dat Lodewijk als vervoerd van achter zijne banke kwam en haar op zijnen boezem legde.

- Ach, - riep hij uit, - zoo wij nu erger dan de wildste dieren van den honger vervolgd worden, hebben wij ook een genot dat niet alle menschen smaken; wij begrijpen de toonen van een beschaafd hart; de minste neigingen onzer ziel zijn verfijnd, en wij gevoelen een bitterzoet welzijn te midden onzer ongelukken!

Middelerwijl stapte vader De Craeyer langs de Geldmunt en de Molenaarstraat naar zijne fabriek. Hij zag daar reeds van verre eenen hoop mannen en vrouwen naar het openen der deuren wachten, en hij vertraagde nog zijnen reeds zoo tragen stap, om die ongelukkige menschen niet te spoedig te naderen. Met regt vermoedde hij dat zij hem naar dingen zouden vragen die hem onaangenaam moesten zijn; en inderdaad, die menschen bezitten zoo weinig wellevendheid, dat zij zelden datgene verzwijgen wat een makker kwetsen moet. Men duide zulks echter den fabriekslieden niet ten schelmstuk. Van voor den morgen tot in de nacht aan den arbeid, is hun het

minste oogenblik ter beschaving ontzegd, en hebben zij slechts den zondag om in bier en gewoel hun leed te vergeten. - Zij vormen allengskens eene natie welke weldra in spraak en zeden van de overige Vlamingen zal verschillen, en men schijnt hen voor te bereiden, om eene groote rol te vervullen in de ontbinding, waarmede ons maatschappelijk stelsel wordt bedreigd.

Zij stonden daar nu, zeer onverschillig te wachten, leunende in verscheidene groepen tegen den muur of de poort, pratende achterklap, ramp of ongebondenheid. Dit laatste geschiedde meer terzijde, onder de jongheden; doch met zoo weinig omzichtigheid, dat kinderen van onder de twaalf jaren, wier jeugdige levensbloei reeds zoo vroeg aan den arbeid verspild wordt, met gapenden mond luisterden naar dingen, die zij zes jaren later nauwelijks zouden mogen weten. Hun kleedsel was bont, en zeer verschillig van maaksel en kleur. Men kon er uit raden wie vader des huisgezins of jongeling was. Bijzonder was het aan dit der vrouwen zichtbaar, of zij nog een man verlangden of reeds door het huwelijk verbonden waren; want de zuiverheid onderscheidde de meisjes en zelfs waren er welker *coquetterie* niet altijd ten voordeele harer zedelijkheid uitblonk. Het was in eenen groep der laatste, tusschen welke slechts enkele meer bejaarde vrouwen stonden, dat men De Craeyer het eerst bemerkte, welke met Frans en Stansken langzaam kwam aangestapt:

- Zie, daar is Sies! - riep Norken; - werkt hij dan weêr?
- Wel hij is immers maandag weêr in de ploeg gekomen. Drie maanden stil liggen en ziek zijn is niet profijtig, en

het is zeer gelukkig dat hij zoo weêr op eens in het werk schiet.

- Dat is juist; maar hoe is het mogelijk dat mijnheer een nieuwen molen voor hem heeft opgezet? Hij kan toch geen veertien dagen het werken uithouden; men ziet de dood in zijne oogen.

- Ja wel; ik heb gehoord dat daar al aardige redens voor bestaan en dat mijnheer Sies De Craeyer geerne de mouw zou strijken?

- Zoo! - en daar vader De Craeyer nu juist genaderd was, riep Norken: - He! Sies, kom eens hier, jongen! hoe gaat het?

- Zoo al stillekens, meisken.

- En met uw Mietje?

- Tusschen een en twee, gelijk ge wel denken kunt.

- Maar is 't waar Sies, dat ze niet meer komt werken? Het is reeds veertien dagen dat we haar niet gezien hebben.

- Ja, Trien vraagal; - antwoordde de vader met ongeduld.

- Wel, ge moet van geld weten, Sies; het waren toch alle weken zes franken die ze t' huis bragt; 't is zoo nog al iets...

De vader ging, pijnlijk aangedaan, door.

- Maar, Sies, loop zoo niet weg! Is het waar dat dit de schuld is van uw Louis, dien ledigganger? Hy is zeker jaloersch, omdat mijnheer uw Mietje....

- Laat mij met vrede! - riep de vader, wiens gemoed volschoot; en, zijne kinderen medeslepde ging hij verder. Maar overal dezelfde vragen en dezelfde *complimenten*, en, daar hij gevoelde dat hij dit niet meer zou

hebben kunnen volhouden zonder uit te barsten, was het met een elektrischen schok van vreugde dat hij het werkhuis binnenstoof, toen men de deur opende.

De werkzaal waar hij intrad was laag van verdiep, helder en wel verlucht. Het zou er zeer goed geweest zijn, zoo geen vervaarlijk geronk, geen onophoudelijk gedommel de gewelven hadde doen dreunen. Men kan in dergelijke werkhuizen noch stil spreken, noch eenige gedachte vormen; men moet schreeuwen, en het hoofd wordt er, als het ware, in al het gescharrel medegesleept. Wel gewent men zich aan het vreeselijk geraas; maar toch niet zonder iets van zijne hersenkracht verloren te hebben, en daarbij komt het, gelooven wij, dat men zoo luttel gezonde verstanden tusschen de ongelukkige fabrieks-gasten aantreft.

Voor het overig zijn die werkplaatsen wonderbaar. Men kan er niet binnentreden zonder zijne bevreemding uit te boezemen, en waarlijk, al die wieltjes die daar onophoudelijk van zelve schijnen te draaijen, die, met eene onberekenbare snelheid, hunne tanden sluiten, openen, weêr toeknijpen, en elkaar meer en meer vlugt bijzetten, zijn wel geschikt om van verbaasdheid te doen versteld staan. Men voelt zich grooter als mensch, wanneer men bemerkt hoe meesterachtig de mensch zich de stof onderworpen heeft; men durft de mate gedulds, kunde en genie niet berekenen, welke aan het uitvinden dier wonderen verbruikt is; want dan zou men te hoovaardig worden, indien men besepte hoe hoog, hoe nabij het goddelijke, het menschelijk vernuft gestegen is. Doch op de bewondering volgt een pijnlijk gevoel, op de hoovaardij waartegen men zich verweerde, volgt eene diepe

neêrslagtigheid. Men bedenkt dat al die kunde, al dit verspilde genie zoo weinig geluk heeft voortgebracht: dat er meer armen honger lijden, geene beter gekleed gaan, en slechts de welhebbende uit het *goedkoop* voordeel trekken: dat er een onnoembaar getal menschen ter beschikking staat van eenige kapitalisten, welke hun het loon tot stroopens toe kunnen verminderen: dat er meer verwerkt wordt dan men kan vertieren, en het aan 't vermaarde Engeland zelf aan *débouchés* mangelt. Ach, wanneer iedere staat eens fabrieken zal hebben; wanneer het verbruik den arbeid niet meer ondersteunen zal; wanneer het den drievierden der volkeren aan werk en brood zal ontbreken, wat zal men dan aanvangen? Zullen de rijken hunne verhongerde broeders spijzen? zal men bededagen ter verkrijging der pest instellen? of zal het voorstel van een engelsch wijsgeer doorgaan, die eene nationale belooning belooft aan iedere arme moeder welke haar derde kind verstikt¹?

Men huivert bij zulke bedenking, en liever dan ons daarin te verdiepen, keeren wij tot vader De Craeyer terug, die niet dan aan zijnen arbeid dacht. Hij wenschte de grootste winst mogelijk uit zijne *mull-jenny* te halen, en moedigde Frans en Stansken aan om toch hun best te doen. Deze vergaten welhaast hunnen honger tusschen al de bezigheid, en het jongskens in het draadjes maken, en Stansken in het bobijnopzetten, hielden het draaijen van den haastigen molen bij.

Eenigen tijd hadden zij aldus voortgewerkt, toen er een

1 Dit ontwerp kon niet uitgebreid worden dan in Engeland, waar men reeds al de voordeelen der mechanieken en der geldaristokratie ten volste geniet.

heer de zaal binnen trad. Hij was de meester der fabriek, en kon den middelbaren leeftijd hebben bereikt. Hoewel zijn gewaad zeer sierlijk was, scheen hij leelijk. Zijn gelaat was geel en gerimpeld, zijn voorhoofd ingezakt en tesaamgeplooid. De oogen verborgen zich diep onder zijne wenkbrauwbogen, en hun wit was vuil en met roode aderen doormarmerd. Op heel zijn verslenst gezicht mogt men gissen dat hij leed of geleden had aen die afgrijselijke ziekte, welke men de geheime pest der maatschappij zou mogen noemen.

Hy ging traagzaam voort, het woord rigtende tot een deel der meisjes, welke daar tusschen de jongens aan 't kaarden waren. Zij, die de natuur misdeeld had, werd beknord; maar die welke in schoonheid was opgegroeid, verkreeg van hem vriendelijke en vleijende woorden. Zelfs streelde hij er eenige in de lenden, en die glimlachten dan als de slavinnen van een sultan. Zoo doende naderde mijnheer Luchtervelde Sies De Craeyer, die geen oog van zijnen molen had afgewend.

Misschien ontwaarde de heer op zijn gelaat sporen van bitter lijden, misschien bespeurde hij hoe loom de leden van den spinner waren, en hoe moeilijk zijn overspannen moed hem in beweging hield. Althans vroeg hij hem op eenen bijna vriendelijken toon:

- Hoe gaat het nu, Sies?
- Goed, mijnheer, zeer goed; - en De Craeyer hield zijn uitgetrokken *mull-jenny* stil.
- En met Mietje? komt die nu niet meer werken?
- Ze is t' huis noodig, mijnheer...
- Ik zou nogtans haar loon vermeerderen.
- Gij hebt te veel goedheid. Maar daar ik nu kom

spinnen moet zij t'huis blijven om het noenmaal te bereiden. - Hier dacht De Craeyer aan zijn verhongerd gezin, en zijn aangezicht trok zich tot weenen te samen.

- Zij heeft dan nergens arbeid gevonden?

- Men heeft haar niet aanvaard. - En Sies bezag zijnen heer, welke glimlachte alsof hij zeggen wilde dat hij zulks vermoedde.

- En met het kasken dat ik uwen jongen heb te maken gegeven, - vervolgde mijnheer, - hoe staat het daar al mede? is het haast voltrokken?

De spinner knikte en Luchtervelde ging, hem vriendelijk groetende, de deur uit. De Craeyer zag hem na; beken zweet liepen hem van het voorhoofd en zijne lippen beefden van verkropte spijt.

- Ho, gij slang! - mompelde hij, uit het diepste zijner verbitterde ziele. - Ho, gij slang, gij, die na mijn leven verslonden te hebben, nog de eer van mijn aangenomen kind verlangt!.... Wees gevloekt! Dat de ziekten uw lichaam bederven; dat de maden u verknagen alvorens gij in het graf zijt neêrgedaald; dat gij door uw verpestenden geur ieder van uwe doodsponde verwijderet, behalven degenen welke gij hebt ongelukkig gemaakt!.... Wees gevloekt!

En juist of hij door die verwensching zegepraalde, wierp hij met woede zijn molen in, die zich met de snelheid des bliksems toesloot. Een gegil vloog hem er van achter tegen; maar zoo afschrikwekkend, alsof het den werkman, welke zoo lang deemoedig den kop had gebogen, voor zijnen eersten vloek kastijden wilde!... Want toch, de schreeuw was pijnlijk, vlijmend; hij

kwam uit een hart, waeruit met hem het leven ontvlood, uit een lichaam dat men rabraakte.

De Craeyer stond roerloos en al de spinners met hem. Het zoude doodstil geweest zijn, hadde het onverbiddelijk stoomtuig niet voortgeronkt.... Maar dit zwijgen duurde slechts een oogenblik, en weldra klonk het snerpend door de ooren des vaders:

- Stansken is in den intrekker gedraaid!

Nu kwamen allen toegesneld en zagen verbleekt het slagtoffer dat, als eene gebroken bloeme aen het wielkje hing. Sies kwam ook bij en staarde met steile oogen; maar Fransken was zijn zusterken reeds weenende om den hals gevlogen en riep:

- Zij toch niet dood! zij toch niet dood!

Nu haakte men den arm der kleine, die in het wiel verbroken lag uit het tuig, en De Craeyer, zijn kind grauw en blauw en vol bloed ziende, viel als een steen ter aarde neder.

Te huis ging het intusschen anders.

Maria las in een boek, en Lodewijk luisterde haar, al werkende na. Zij zat op de krullen en had die rondom hare voeten opgehoopt om zich warm te houden; want het vuur was reeds lang uitgegaan. Alzoo digter bij Lodewijk zijnde, kon zij beter de uitleggingen verstaan die hij van dezen of genen moeilijken zin gaf; en hij toonde haar vriendelijk zijn welbehagen, toen het hem bleek dat zij hem begreep. Terwijl zij zich aldus onledig hielden vergaten zij misschien hunne armoê; althans lag er veel opbeuring in hunne liefdedoorden, en veel rampgevoel moest verdwijnen, voor de zoete omhelzingen

waarmede zij bijwijlen hunne bezigheid onderbraken. Verre waren zij van in die gelukkige stonden te vermoeden dat er een ongeluksvogel op hen loerde, en had men er hen kunnen van verwittigen, zij hadden het misschien niet geloofd. Nogtans was hij hen reeds nabij en stapte hij vrolijk door de Geldmunt.

- *Ma foi*, - sprak hij tot zichzelf, - dat was toch eene goede gedachte, dit kasken te laten maken. Nu kan ik dagelijks bij Mietje komen, en dat voor eenige franken. Bah! Mietje is die toch wel waard! 't Is toch een aardig jonk! - Ja, 't is een aardig kind, dat Mietje! Ik zou er mijn wijfje van maken zoo ik niet reeds eene vrouw had. *Pardieu, pardieu, comme ça est contrariant!*

En alzo mompelend en lachend, ging hij door de statige poort van het Gravenkasteel. Hij trad regts den trap op, zonder eens na te denken wat groote mannen dien misschien beklommen hadden; hij ging door het gewelf zonder zich de wachten te vertoonen, die daar eens hunne prachtwapenen ronddroegen; hij stapte op het hof zonder acht te slaan op die kleine, kromme, ineengezakte gebouwkens, welke op die vernederde grootheid eene plaats hadden ingenomen. Ongetroffen door dit treffend bewijs der vergankelijkheid des magtigen, liep hij in een huisje den steegtrap op. Te midden op dien trap gekomen, zag hij naast zich een hoksken open, waerop een bedje stond. - Slaapt Mietje daar? - dacht hij, en zijn hart klopte, als hij de val van den zolder open duwde.

Bij zijne verschijning werd Maria rood als vuur; maar zijne komst had een tegenstrijdig uitwerksel op Lodewijk.

Deze verbleekte en, met meer verwondering dan beleefdheid sprak hij:

- Mijnheer Luchtervelde!
- Ja, jongen; ik kom naar mijne kas omzien; hoe verre staat ge er mede?
- Bijna af, mijnheer; ik meende ze u morgen t'huis te bezorgen.
- Ha! dat is goed. Ik zal u dan nog ander werk geven; een.... een.... ik weet niet juist wat, maar ik zal u nog werk geven.
- Te veel goedheid, mynheer.... Maar, Mietje loop eens gauw om een half pond nagelen.

- Welke? - vroeg Maria verwonderd.

- Van de kleine! van de kleine! - riep Lodewijk met ongeduld.

Het lieve kind begreep hem. Zij wist dat er geen geld was om nagelen te koopen; maar giste dat het een voorwendsel was om haar te verwijderen. Doch Luchtervelde liet haar niet vertrekken: hij nam haar bij de hand:

- *Comment va-t-il*, Mietje? hoe gaat het? komt ge nu toch niet meer bij ons?
- Neen, mijnheer! - luidde het stellige antwoord.
- Dat is jammer!.... Maar zeg eens, vriend, - en hier weidden zijne oogen rond den zolder om te zien of er geene planken stonden, - zeg eens, waarmeê gaat ge het blad van dit kasken maken?
- Ha, met.... met....
- Laat dit hout eens zien; want ik wil het blad sterk, zeer sterk hebben.
- Mietje, loop dan om nagelen! - riep Lodewijk bevende van jaloezij.

- *Tiens, tiens!* ge zult me nu toch niet alleen laten, terwijl ge die planken haalt?

- Die zijn hier boven! - en Lodewijk sprong op den kiekentrap en wipte omhoog. Doch nauwelijks was hij achter het plafond verdwenen, of mijnheer Luchtervelde sloeg de armen om Maria en zoende haar. De timmerman was reeds terug op de ladder en zag hoe de lichtmis zijne geliefde in de armen knelde en deze hem duchtig op zijn leelijk aangezicht sloeg. Hij wierp het stuk suikerkist dat hij afgehaald had op den grond, sprong tusschen beide en gaf den heer eenen harden duw, terwijl hij hem grijnzend toeriep:

- Laat dit kind met rust!

- Wat krijgt ge nu, jongen? - lachte de schurk.

- Ik ben jaloersch! - was het antwoord; - en dit meisje wordt eens mijne vrouw.

- *Ma foi, il est jaloux!* Maar ge moogt zoo nauw niet zien, Lodewijk.

- Ik acht de eere ook, mijnheer, en ik wil niet dan eene zuivere en deugdzame echtgenoot.

- En wie wil dit nu anders?

- Luister, mijnheer! Ge weet genoeg waarom Maria niet meer op uwe fabriek komt. Het is omdat er de lucht verpest is; het is omdat men er niet inademt dan zedeloosheid; het is omdat gij in uwe vuile klauwen besmeurt al wat ge er in grijpen kunt!

- *Il le prend sur un ton bien haut,* niet waar liefste?

- En Luchtervelde streek onder de kin van Maria, die achterwaarts vlood.

- Laat af! - riep haar minnaar, wiens woede steeds toenam. - En, mijnheer, zoo gij mij vermaak wilt

doen, kom dan nooit meer op dezen rampzaligen zolder!

- Zoudt ge mij dan willen beletten het werk te komen bezichtigen, dat u ik aanbesteed? - En intusschen zochten de handen van den aterling de leden van het wegdeinzend meisje te streelen.

- Ha! 't is dan daarom dat ge ons wilt ondersteunen en mij werk verschaft! Ha! ik maak dit kasken omdat ge hier op uw gemak strikken aen de deugd zoudt kunnen spannen; omdat ge zoudt kunnen trachten mijne eer en mijn geluk te rooven, omdat ge Maria in den modder zoudt kunnen storten, waeruit ge uwe walgelijke genoegten opvischt! Vermaledijde! voor u heb ik dit meisje niet beschaafd; voor u heb ik geene nachten en dagen gewerkt om haar reeds zoo teeder gevoel nog te verfijnen. Ik heb haar met moeite het weinige aangeleerd wat ze nu weet; ik heb alles ingespannen om haar toch met mij wat te verheffen boven den ongelukkigen staat waarin wij geboren zijn, en meent ge dat ik haar mij zal laten ontrooven, dat ik haar zal laten besmeuren door een verdorven man, welke er reeds zoo vele rampzalig heeft gemaakt? Ho! liever de trage hongerdood, en zoo ge geene andere weldaden schenken kunt, draag die dan met de oneer bij anderen welke laag genoeg zijn om tot dien prijs voor u te werken!

Hij was verheven en grootsch, de moedige timmerman, toen hij die woorden uitte; en Maria, die zich aen zijnen boezem had verscholen, beloonde hem voor zijnen moed, door zijne borst met liefde te kussen. Doch Luchtervelde was niet getroffen door die eerbare fierheid; zijne ziel was te laag gedaald om daar al het edele van te bevroeden, en, met eene harde onverschilligheid, sprak hij:

- Maar is dit dan zulke slechte zaak? *Ma foi!* ge zoudt dunkt me niet te beklagen zijn zoo Maria mij wat gaarne zag, en ik u in eene goede *affaire* stak. Met de aanbeveling die ik u kan geven, zoudt ge binnen kort een welhebbend man zijn.

- Ho, dat gaat te verre! - schreeuwde Lodewijk, terwijl hij Maria van zich stiet, en met woede zijn grooten ijzeren hamer opnam. - Is het dan met ons zweet dat wij onze schande moeten koopen, mijnheer? Welnu, leer dan dat het geld niet alles vermogt; dat men zich tegen u kan verdedigen door honger te lijden; dat men zijne eer kan bewaren met van gebrek te sterven! Ik wil geen penning van het geld waarvoor ik u de deugd mijner beminde zou moeten leveren! Daar!... daar ligt uw kasken, en betaal nu zoo ge wilt de spaanderen! - En eene prooi voor zijne woede zoekend, smeed hij met geweld den hamer door de paneelen van het meubel.

- Maar, Lodewijk, Lodewijk! - smeekte Maria, - wij hebben geen eten meer en vader zal van honger sterven!

- Dat zal hij met vreugde, wanneer hij weet dat het uwe eer bewaart! - En Lodewijk sloeg zoo frisch op het kasken, dat de stukken rondom het hoofd van den verleider vlogen.

- En nu, - vervolgde de jongeling, na dat het meubel gansch vergruisd was, - nu naar beneden, of ik pletter u als dit hout! - En hij duwde zijnen verbluften vijand naar den trap.

Maar juist gelijk hij de val ophief om Luchtervelde weg te jagen, ontwaarde hij het bleeke aangezicht van zijnen naar boven klimmenden vader.

II.

Sies kwam langzaam den zolder opgestrompeld, en waggelde voort naar zyne sponde, waerop hy ineenzakte; dan sprak hy op doffen toon: - Ik ben vermoeid!

Lodewyk en Maria, beide door een zelfde angstgevoel gedreven, vielen om den hals huns vaders, en vroegen, terwyl zy hem zoenden:

- Wat hebt ge toch, vader, wat hebt ge? - Doch de vader zweeg.

Maer het kleine Fransken, dat hem had opgeleid, deed niet dan schreijen, en snikte by tusschenpoozen:

- Myn lief Stansken is dood!... Och God, ze is dood!

- Dood! is Stansken dood, vader? - riep Maria, zoo hevig aengedaen dat zy zich aen het ledekant moest vasthouden om niet neêr te vallen; - is myne zuster dood?

- Neen, - sprak de vader, - heur arm is slechts verbryzeld.

- Hoe, hoe zoo? - vroegen allen, tot zelfs de koele Luchtervelde, die van het onheil onbewust, nu ook nieuwsgierig luisterde.

- Zy zette de bobyne op, gelyk ze gewoon is, - hernam Sies flauwelyk, - en de koord sleepte haren arm tusschen de groeven van den intrekker. Ze is deerlyk gekwaetst... en door myne schuld, - vervolgde hy in tranen losbarstend. - Ach, ze hing daer aen het wiel!... Ach, 't is vreeselyk!

- Hemel! hemel! wat al rampen! - riep Maria uit, terwyl zy Fransken in hare armen drukte.

- En ik, - hervatte de vader, - ik heb de koorts. Dit geval heeft my zoo aerdig gemaekt... Ik voel iets zonderlings in my, zoo iets gelyk een voorsmaek van de dood; - en hy rekte zich op de sponde uit.

Er volgde een oogenblik der akeligste stilte; want ieder sloeg met angstige aendacht de zonderlinge beweging van het gelaet des lydenden vaders gade.

- Ik heb dorst, - zuchtte hy; - ik heb dorst! Geef my te drinken.

- De koffy is op! - schreide Maria.

- Wel, schenk anderen! - riep Lodewyk met wanhoop.

- Er zyn geene kolen noch koffy!

- Hael er dan! - schreeuwde de jongeling.

- Er is geen geld! - snakte bet meisje.

- Wat! pomp dan water! vader moet toch van dorst niet sterven!... Of liever loop naer de fabriek, eisch vaders loon en koop het noodige!

- De bakker moet met dit geld betaeld worden, - sprak de vader.

Heel het gezin was door het gevoel dier uiterste ellende zoo in vertwyfeling gestort, dat het snikkend en bewegeloos stond... En niemand hadde misschien zonder medelyden dit vreeselyk schouwspel aengezien, dan alleen Luchtervelde, die aen het stichten en het beschouwen van onheil gewend, kalm de mate dier wanhoop berekende, om er voordeel uit te trekken.

De kranke onderbrak het eerst de schrikkelyke stilte die er heerschte.

- Hebt ge me niets? - vroeg hy, met de hand over zyn voorhoofd strykende; - my dunkt ik heb honger... ik ben flauw, alles danst om my henen... Ach! Louis, hael me toch iets!... uwe kas is haest af; ge zult welhaest geld trekken.... Hael my iets!

- De kas! - riep Louis, zich de haren uit het hoofd sleurend; - o vader, ik heb die verbryzeld, in stukken gesmeten! Ho, vergeef my, het was om de deugd van Maria te bewaren, het was om onze eer te redden!... Vader! vader! hel is die man die....

- Ach, ik weet niet, - ylde de vader; - zoo ik misschien sterk voedsel had; zoo ik my wat te goed kon doen... zou ik genezen. Ik ben toch niet hard ziek; het is slechts flauwte, gebrek, honger!... Ach, had ik eten, had ik verkwikkend eten...

- En ik, die den laetsten beet uit vaders mond rukte! Rampzalige die ik ben!... Ach, ware het kasken nog niet verbroken!

- Wel wie belet u dit te herstellen? - zei Luchtervelde, met een valschen glimlach.

- Er zal daarna nog wel werk te vinden zyn.

- Ho, mynheer, kunt ge my myne haestigheid

vergeven? - en de oogen draeiden hol in het hoofd des jongelings. - Ik was vergramd, boos, jaloersch! Ik had ongelyk! waerlyk, ik had ongelyk. Zeg, mag ik nog voor u werken?

- Wel waerom niet, *je n'y regarde pas de si près, mon ami!*

- Heb dank, mynheer, heb dank!... Maer ge ziet het, vader heeft dorst, heeft honger, is ziek! Geef toch wat op voorhand, ik zal u goed bedienen; - en de laetste woorden waren slechts een zucht meer, die moeiljelyk aen den boezem des wanhopigen jongelings ontvlood.

- Ik was het van zin, jongen, - sprak Luchtervelde, terwyl hy twee vyffrankstukken op de tafel wierp; en naer de val spoedend, mompelde hy: - *Cette femme est à moi!* - terwyl hy een vurigen blik wierp op Maria, welke gansch ontsteld, op het lichaem van den bezwymden vader lag.

Niemand weêrhield noch bedankte hem; want de beide jonge lieden gevoelden dat zy geene weldaed ontvangen hadden. Fransken alleen was tevreden en droogde zyne tranen af. Hy nam de vyffrankstukken in de hand en, ronddansend, riep hy:

- Nu zal ik niet meer honger lyden! nu zal ik niet meer honger lyden!

Lodewyk aenzag eenigen tyd met verwilderden blik die vreeselyke onwetendheid des kinds; maer, verwonnen door zyne grammoedige wanhoop, rukte hy het zilver uit de handen van den knaep en wierp het in eenen hoek, met den uitroep:

- Dit geld brandt, kleine! - en zich dan in de

armen zyner geliefde stortende, schreide hy, terwyl hy haer met geweld aen zyne borst drukte:

- Maria! ongelukkige Maria, ik heb u aen den duivel verkocht!... zyne klauwen omgrypen u reeds!

- Neen! - sprak de moedige maegd; - ik dacht dat ge meer vertrouwen in my steldet. Zie, - en ze haelde van nevens het ledekant een scheermes; - zie, Louis, hier is altyd iets om my uit die klauwen te redden!

- Maria, beminde Maria! zoudt ge kunnen? - en als ontzind van hetgeen hy hoorde en zag, liep Lodewyk den zolder af.

- Maer, blyf hier! blyf eten! - riep hem zyne geliefde na.

- Ik eet van dit geld niet! - schreeuwde hy, en liep, als een dulle, het Gravenkasteel uit en de Geldmunt door.

Terzelfder tyd ontmoetten zich, wat verder, in de Sinte-Margriete-straet, twee tamelyk wel gekleede jonge werklieden. De eene was hoogopgeschoten en vroom; zyne wezenstrekken, zonder schoon te zyn, waren regelmatig en lieten vermoeden dat hy een dier menschen was, welke veel smart kunnen gevoelen, maer toch welhaest weder opgeruimd zyn. Op het gelaet van zynen gezet was integendeel niets te herkennen; het was onbeduidend, klein en zoo bewegeloos dat elk, op den eersten oogslag, dien jongeling met den naem van: gevoellooze, zou bestempeld hebben. Echter oefende deze baerblykelyk op zynen makker eenen grooten invloed uit; en men mogt gissen of hy misschien niet van jongs af verpligt was geweest zyne gewaerwordingen te verbergen, iets waerdoor zyn

aengezicht wel die onbeduidende plooi kon hebben aengenomen. Hy vatte de hand zyns gezels, terwyl hy kalm, maer met een vreemden tongval vroeg:

- Hewel, kameraed, hebt ge nog werk?

- Wel ja, Felix, er is nog iets uit den hoek gekomen; maer 't zal slechts korte dagen duren.

- Zoo dat er geene volle vreugd is, Jelle? Bah! jongen, heb maer goeden moed; alles zal zich wel schikken.

- 't Is te hopen, - antwoordde Jelle. - Maer zie eens wien we daer hebben! Louis! Louis! waer loopt ge toch zoo dol naer toe?

- Wie roept me? - vroeg Lodewyk, nog geheel bedwelmd door de slagen welke hem getroffen hadden.

- Ik, jongen, ik: Jelle Daltman; uw oude speelmakker... Maer 't is twaelf ure, vriend, en ge schynt van uw huis weg te loopen in plaets van te gaen eten. - En terwyl hy dit zegde liep hy naer eenen voorbyganger, om aen dezès pyp de zyne eens aen te vuren.

- Ja, maer... - en Lodewyk bezag den onbeduidenden jongeling, met welken hy nu alleen stond....

- Vriend, ge zyt ongelukkig, - zei hem deze op kalmen toon.

- Waerom meent ge dit?

- Ik zie het, - was het antwoord; en daer Lodewyk hem strak bleef aenkyken, vervolgde Felix:

- Ge hebt honger en ge gaet met my eten, kameraed. Zie Jelle, - riep hy zynen gezel toe, die nu al rookende weder kwam, - dit is nog eene oude kennis. Ik herkende hem vooreerst niet, maer wy hebben te samen, met het volksbal op den Kouter gedanst, en

gelachen, gelachen om er van dood te vallen, niet waer? Hoe heet ge dan weêr; ik heb uwen naem vergeten.

- Louis, - zei Jelle.

- Juist, juist! En om onze kennis te hernieuwen gaet hy meê naer Lucas middagmalen. - Hy legde zynen arm op dien van Lodewyk en trok dezen, verwonnen door dien toon van eenen jongen, welken hy nooit gezien had, voort langs het klein Akademiebrugsken in de korte Tinnepotstraet.

In die schilderachtige steeg vonden zy een huis dat allezins merkwaardiger dan vele andere was. Deuren en ramen waren in parelkleur geverwd en de muren, in zes jaren niet meer gekalkt, staken daer niet weinig modderig tegen af. De ingang was insgelyks niet te zuiver noch te aenlokkelyk voor een logisthuis. Toch stapten er de jonge snaken ongedwongen in, want zy wisten dat Femy Lucas ten minste op schotels en eten zuiver was. Nauwelyks waren zy op den dorpel van het zeer kleine eetkamerken, of een aental stemmen, zoo mannelyke als vrouwelyke, harrewarden hen te gemoet:

- Dag Felix! dag Jelle! wel zie nu eens wie daer! Louis! waerachtig 't is Louis! dag jongen, wel dag jongen! wat komt gy hier in het logist doen?

- Geef mynen kameraed een schotel! - riep Felix tusschen dit geschreeuw.

- Maer wie zal het betalen? - vroeg de waerdin, eene struische vrouw, wie de haerstrenen over de oogen hingen.

- Wie beval het u? - was het bondig antwoord, en Felix luisterde nu met aendacht naer het getater dat verder gehouden werd.

- Maer wat is uw Stansken toch leelyk verongelukt!

- riep Norken uit. - Och, Louis, we dachten allen dat het steendood was, en Pieter die het met Lieven heeft naer de Byloken gedragen, zei dat hy nog nooit zoo iets gezien heeft.

- Maer 't was toch speelachtig en lui, dat meisken, - vervolgde Kolleken; - zie, ge hadt moeten zien hoe vadzig het daer stond.

- En Sies was ook blind van zoo dwars den molen in te ryden...

- Zoo, zoo, - viel Felix er tusschen, die zag hoe pynlyk Lodewyk De Craeyer daer nederzat en met welk hartzeer hy zyne tranen verkropte, - heeft dit gebabbel nu lang genoeg geduerd? Wy weten reeds van dezen morgen al wat ge vertelt, en hebt ge geen verstand genoeg om te begrypen dat uwe kwaeitongery Louis moet bedroeven?.. Voor het overige de soep, de soep, Femy! of moeten wy tot één uer wachten?

Dit middel was misschien het beste om de bittere samenspraek te doen ophouden; want al die hongerige menschen hadden nu meer lust om te eten dan er op aen te praten. Lodewyk was misschien de eenige die smakeloos at; nogtans eischte zyn lichaem voedsel en zyne droefheid kon niet beletten dat hy de dwingende stem zyner hongerige maeg gehoor gaf. Hy zat tusschen Felix en Jelle, en deze vroeg hem:

- Is het toch waer, Louis, dat Felix u kent?

- Ja, - sprak Felix, die dit gehoord had; - hy heeft me nog dezen morgen eene dienst bewezen.

Jelle voelde wel dat zyn makker verlangde dat hy zyn gezegde voor waer aennam, en, hoewel verwonderd over begeerte zyns vriends, dorst hy geene aanmerking maken.

Intusschen was het hevigst van den honger by de tafelgasten gestild, en weldra vroeg Kolleken:

- Maer is het toch waer, Louis, dat ge van onzen mynheer zoo jaloersch zyt?

- 't Is wel jammer! hy jaloersch! wel, jongen, uw lief zou ook al wat beter mogen gekleed gaen als ze nu is...

- Het ware eene heele fortuin voor u allen, zoo ze eens de welbeminde van Luchtervelde werd. Vader zou een nieuwen jas kunnen koopen en gy een vilten hoed, ha! ha! ha!

- Hoort ge dit? - vroeg Lodewyk met verkropte razerny, terwyl hy de hand van Felix te pletteren neep.

- Ze zyn niet wyzer, - fluisterde deze. - Hoe wilt ge dat menschen, die nooit eenige opvoeding genoten hebben, anders zyn? Dat men ze wat beschave en men zal zoo veel bloote ondeugd niet meer ontmoeten.

Doch de samenspraek der fabriekmeisjes ging voort:

- Ge zyt toch niet slim, Louis: zoo ge Mietje met mynheer wel liet staen, zoudt gy gemakkelyk ledig kunnen loopen; want ge doet zoo gaerne het heeren, niet waer?

- Ja, Louis, want ge hebt uwen baes immers naer den drommel gezonden?

- Of zyt ge er van weg gestampt?

- Hieldt ge misschien met zyne vrouw aen? - lachte Kolleken.

Doch Felix schoot woedend op; hy kon het lyden niet meer nazien van den bespotten Lodewyk, welke, om zich te bedwingen zyne vuisten, stuiptrekkend te wringen zat.

- Zult ge zwygen tongen des duivels! - riep hy. - Ge kerft links en regts in de gevoeligste deelen der

smarte en babbelt als of ge niemand bedroefd! Kunt ge geen achterklap spreken, dan plaegt ge een gezel! weet ge geen schandelyk voorval te vertellen, dan spuwt ge al uw venyn op eenen vriend! 't is wel jammer dat ge niemand met vrede kunt laten, daer er u zoo veel kan verweten worden. U, byvoorbeeld, Norken, zou ik kunnen zeggen dat ge in eenen zeer gezegenden staet schynt, hoewel ge met geenen man gezegend zyt! en gy, Kolleken, spraekt my eens aen op den Brabanddam; ge misgistet u misschien van vryer, maer het was tusschen tien en elf ure 's avonds, en dan spreekt geen ordentelyk vrouwmensch eenen man op straet aen. En gy.... doch ik wil hier al uwe schoone gevallen niet ophalen; het is my genoeg u te hebben herinnerd dat ge in eens anders oogen geene splinters moet zien, als ge in uwe eigen oogen balken draegt, en daermeê - *salut!*

En hy trok Lodewyk de deur uit.

- Zyn dit nu toch menschen! - sprak deze met de tranen in de oogen.

- Och, moet ge u daeraen stooren, vriend lief? Zulks na te hooren is zeker bitter en ik begryp uwe foltering; maer ge moet veel aen onbeschaefde menschen toegeven. Die vergrooten zeer dikwils elkanders lyden, als ze het niet lenigen kunnen. In hoogere kringen, - waer ik by tyden mynen neus ook al eens insteek, - gaet het niet beter, en, zoo daer de beledigingen noch grof noch plomp zyn, bestaet er niet te min hetzelfde kwaed inzicht. Doch, kom met my op myne kamer, en, indien het in myne magt is de smart te verzachten, welke ik zie dat u kwelt, wees verzekerd dat het my aen den wil niet zal ontbreken.

Na reeds zoo veel van den vreemdeling aengenomen te hebben, kon Lodewyk die beleefde uitnoodiging niet afslaan, en de twee vrienden gingen in de rigting der Molenaerstraet, zonder te weten wat gebabbel hen vervolgde.

- Dat is nu toch een praetmaker, die Felix, eh, Kolleken?

- Ja, Norken, een vreemde luis, die niet kan lyden dat 'ne mensch zich vermaekt.

- Hy heeft toch gelyk, vind ik, - sprak Jelle; - als ieder zich met zichzelf bemoeide en zyne eigene feilen gâsloeg, zou hy daer al meer profyt uit trekken.

- Dat is zeker om dat we van uw lief geen kwaed zouden spreken, Jelle?

- Neen, - sprak Femy Lucas, - ik zie Felix geerne; hy heeft nog nooit een cent schuld gelaten en hy is braef. En ik wil wedden dat, als we zoo niet altoos van elkander kwaed babbelden, er zoo veel vyandschap tusschen ons niet zou komen en we veel beter vrienden zouden zyn.

Doch, gelyk wy het reeds meldden, de vrienden hoorden die samenspraek niet; zy waren reeds in het midden der Molenaerstraet, waer Felix zynen medegezel in eenen gang voorafging. Daer trad hy eenen trap op, die zoo steil, zoo kronkelend en zoo hobbelig was dat Lodewyk, de moeijelykheid ervan niet gewend, zich aen de slippen van zyns geleiders brak moest vastklissen, om niet te struikelen. Zoo klommen zy tot de tweede verdieping, waer Felix eene vry ruime kamer opende, welke door twee groote ramen op de straet en over het klooster Terhage uitzicht had. Echt zonderling van stoffering was dit verblyf. Een laeg bed, een paer stoelen met

gebrekkige zittingen, eene kachel die mank op eenige kareelsteenen troonde, en eene tafel waeraen zeker toch wel achttien man plaets konden nemen, maekten met twee koffers de voornaemste meubelstukken uit. Op de groote tafel stonden verward, potten en pannen, meestal met verw gevuld, eene karaf met twee glazen, flesschen en een inktpot, waernevens papieren, zorgvuldig in een dagblad, als in een carton, ingepakt. De eene muur was met teekeningen, als koppen, sieraden en landschappen behangen, terwyl tegen den anderen een aental boeken stond. Onder het schraegbord dier boeken hingen de afbeeldsels van Rousseau, Shakspeare en Béranger, alsook een koolgekrabbel, rond hetwelk de glansryke naam van Mirabeau prykte.

Felix bood den besten stoel aen Lodewyk, die, met de grootste verwondering, de kamer rondkeek.

- Ge ziet, - sprak de eerste, - dat hier twee verschillende naturen samenwoonen: Jelle houdt het met het grof penseel, en ik, hoewel het klakpotten myn mond ook openhoudt, met den inktpot.

- Jelle Daltman woont dan by u? - vroeg Lodewyk, zonder met de krabbelingen van dezen te lachen, welke nogtans koppen maekte waervan de neus bywylen, ten halve de kaek stond. - Jelle woont by u?... Ach, Felix, dan zult ge reeds al te schrikkelyke onheilen van hem gehoord hebben, dan dat de myne u nog zouden kunnen treffen.

- Hoe, is myn slaepmakker dan zoo ongelukkig? ik wist het waerlyk niet; want hy is steeds vrolyk van aerd.

- Des te beter voor hem; want degene die ramp en honger in onze woon zond, heeft hem voor zulke

smarten doen geboren worden, dat zyn leven zonder die vrolykheid ondragelyk zou zyn.

- Welhoe, Louis, is het dan Daltman's vader die u...

- Ja; maer niet die vader van welken hy den naem voert... - En eensklaps de boeken van Felix in het oog krygende, liep hy er heen met eene vervoering, die eene gansch andere rigting aen zyne gedachten gaf, en de wrange tint der droefheid van zyn gelaet vaegde.

- Wat hoop boeken! wat hoop! - riep hy uit. - Shakspeare, Molière, sociale studiën, huishoudelyke staetkunde, en geschiedenissen der omwentelingen!.... Maer ge zyt ryk, Felix, ge zyt ryk!

- Wilt ge wat van dien rykdom in leen? - vroeg deze met eenen glimlach.

- Wat doet ge met al die boeken? Zeg eens, Felix, daer zyn er zulke drooge en vervelende by.

- Wel, jongen, ik studeer zoo een beetje; want bywylen schryf ik ook al een stuk boek.

- Gy? gy?... Maer toch vlaemsch, eh? maer toch voor het volk?

- En voor wie anders dan ten voordeele myner noodlydende broeders!

- Ho, vriend lief! - en Lodewyk wierp zich om den hals van den jeugdigen schryver; - vriend! wat doet ge me goed! Gy werkt dan ook tot verbetering onzer vrienden en vloekt met my den Vlaming, die niet door onze tael zyne kunde verspreidt, en alzoo die menschen, welke nooit gelegenheid zullen hebben eene vreemde spraek aen te leeren, in de verwildering helpt dompelen!

Felix was te zeer getroffen om daer op te antwoorden. Die omhelzing was hem zoeter dan de grootste

eerbetuigingen hem zouden geweest zyn, en zyn oog gaf een zoo schitterenden strael dat al het onbeduidende voor een stond van zyn aengezicht verdween. Doch Lodewyk liet hem eensklaps los, en, zich een stap van hem verwyderend:

- Maer ge schryft toch niet, - vroeg hy met angst, - dat wy met hoogere standen gelyk zyn, dat wy hetzelfde bloed als koningen in de aderen hebben, dat....

- En waerom niet, is zulks geene waerheid?

- Ja; maer allen bevroeden haer niet! Ware dit mogelyk dan zou het heilryk zyn haer luidop te schreeuwen, en men zou ons dan weldra de achting moeten geven die men ons verschuldigd is. Maer nu sleept die waerheid slechts in de ellende al wie er door begeesterd is, al wie er mede dweept. Want die heffen zich omhoog, staen op uit hunne vernedering, en, daer men die vryheidsvrienden wil ter nederslaen, hongert men ze uit en zy worden gelyk ik, de schuld van de vroegtydige dood huns vaders.

- Welhoe! - riep Felix trillend onder dit vreeselyk verwyte.

- Ja, myn vader!... arme vader, gy eischt misschien myn byzyn, en ik vergeet u hier? Kom, Felix, ik moet gaen: vader heeft myne hulp noodig.

Maer de jonge schryver stond reeds voor de deur:

- Of ge zyt een slechte zoon, - sprak hy kalm, - met uwen vader alleen te laten, als hy uwe hulp behoeft, of hy heeft iemand die hem oppast, en dan zoudt ge ongelyk hebben my niet alles uit te leggen, vermits ik u dan misschien eenige leniging zou kunnen verschaffen.

- Wat, wat, ge zoudt my kunnen helpen in den

onderstand myns vaders; en zonder dat myne beminde zich moet dooden, en zonder dat ze gevaer lydt...!

Felix stond verwonderd en, hoe langer hoe meer, verhief zich in hem de lust om die geheimzinnige geschiedenis te hooren. Hy nam daerom Lodewyk by den arm en plaetste hem op eenen stoel nevens de kachel, waer deze in gedachten verzonken, zitten bleef. Terwyl nam de jonge schryver eenige zyner papieren, als ook eene teekening van Jelle, stak er de stoof mede aen, zette den blikken moor in, en, na ontwaerd te hebben dat Lodewyk kalm genoeg werd, om zyn leven regelmatig te vertellen, verzocht hy er hem om, en de treurige jongeling begon:

III.

- Gij verwondert u welligt over mijnen weetlust en die liefde tot de boeken, welke mij bijna mijne ongelukken vergeten doet. Ach, Felix! het was een zoo weldadig wezen, dat in mij die zucht naar beschaving, helaas, tot vermeerdering mijner smarte, deed ontkiemen. Zij was zoo lieftallig en zoo edel, de arme Roza Franken, die het hok beneden onzen zolder, met hare moeder bewoonde! Rijk waren zij geweest; maar thans verplicht in den fabrieksarbeid haren kost te zoeken, leefden zij ellendig van hare karige winst. In hare teedere jeugd had Roza bij haren broeder die geleerdheid opgedaan, welke zij mij later inplantte. Maar die rampzalige broeder voegde bij die weldaad de gift der armoede: hij benam zich het leven, en stortte alzoo moeder en zuster in de afgrijselijkste vernedering.

Die Rosa beminde mij, vriend, ach, zoo innig, zoo

teeder! op mij laadde zij al de schatten haars harten, en zij ontwikkelde in mij eene liefde tot den evenmensch en eene zucht naar veredeling, welke met mijnen staat weinig overeenkomen.... Zij had mij lief, en ik had haar ook moeten beminnen met eene beschermende liefde; maar ik schonk mijn harte aan Mietje Velsen, welke door vader, bij de dood mijner moeder, met hare kleine zuster was ingenomen om ons huishouden te verrigten. Die vermeerdering des gezins was hoogst noodzakelijk. Langzaam trok de teering mijnen vader naar de eeuwige rust, en hij had een meisje noodig, die hem eenigzins teederder dan ik het doen kon, in zijne ziekelijkheid mogt verzorgen. De teering, als zij door het te lang opgesloten blijven in de fabrieken en door het fletsche voedsel eenen werkman aangrijpt, duurt jaren, lange jaren; en vader, in weêrwil zijner zwakte, moest werken en blijven werken voor zijn brood. Wel is waar, bedroog hij zichzelf en wilde ons over zijnen bedenkelijken toestand bedriegen; want hij was moediger en beminde het leven meer dan ooit: maar zijn pijnlijk gekuch en de matte bleekheid die nevens het hooge rood zijner bovenwangen hare gelende tint verspreidde, verried ons het gevaarlijke zijner gesteltenis, en bragt in ons het treurige vooruitzicht zijner dood, in huis de akelige mare van het graf.

Daardoor, en ondanks dat het ijselijke gebrek niet bij ons was gehuisvest, leefden wij bedroefd van harte, en wij zouden weinige vrolijke stonden hebben doorgebracht, zoo Roza Franken ons niet alle avonden ware komen verzetten en opbeuren. Niet dat wij alsdan lachten en aan dolle vrolijkheid den vrijen teugel vierden: neen; onze samenspraak was ernstig, en Roza zocht gaarne met mij

de middelen om onzen staat dragelijk te maken en onze smarten te verzachten. Zij droomde daarom eene liefde die zich over alle menschen zou uitstrekken, en, bijwijlen, herhaalde zij deze woorden, haar door haren verongelukten broeder aangeleerd:

- Haat nooit een mensch, zelfs niet hem die van zijnen hooger stand misbruik maakt om u te tergen. Denk dat eens een uwer nakomelingen een der zijnen ook zoo verdrukken zal. Want wij draaijen op het onwrikbaar wiel des noodlots, en hij die van daag op het toppunt staat, wordt morgen, in den ommekeer, naar den afgrond medegesleurd.

Ik verstond dit niet te wel en was bedroefd over dit onverbiddelijk noodlot; maar dan was zij weder troostend en hernam:

- Misschien wordt dit wiel eens verbroken, en dan zullen wij allen gelukkig en gelijk zijn. Zoo hoopte mijn broeder Alfried.

Hetgeen zij mij aldus inboezemde, even als de kundigheden my door haar aangeleerd, stortte ik weder over bij Mietje. Roza zelve kon zich dien arbeid niet getroosten; want sedert zij mijne liefde voor dit meisje had ontdekt, behandelde zij haar koel. Die jaloezij was het eenige gebrek dat ik ooit in de zachtaardige ontdekte. Nogtans beminde ik Mietje oneindig meer; zij was naïever en bezat eene vurigere ziel. Nooit zou ik den moed gehad hebben hare eenvoudigheid te bezwalken door haar zoo diep in de wereld te laten zien als Roza had gedaan, en ik bevljigtigde mij eerder om liefde en deugd in haar harte aan te kweken. Ik beschaafde en verteederde haar gemoed door het voorlezen van aanminnige dichters,

welker schriften ik van Roza's moeder, die ze uit haren voormaligen welhebbenden stand had behouden, leende, en zoo trachtte ik mij voor de toekomst eene goede echtgenoot te vormen. Leid daar niet uit af dat geene de minste genegenheid mij nog aan Roza verbond; deze had mijne vriendschap, al de zoete gevoelens die dankbaarheid in het gemoed loutert. De zachte band der broederlijke liefde omsnoerde ons, en de ramp waardoor een schelmstuk haar van mij sleurde, was de eerste bittere slag die mij na de dood mijner moeder op het harte bonsde.

De ziekte van vrouw Franken bereidde langzaam dit ongeluk. Hare dochter moest haar oppassen, en, daar zij nu van alle winst verstoken waren, stond het gebrek voor de deur. Wanneer de ontvleschde honger alzoo aan de wooning des werkmans aanklopt, helpen de arme geburen hem afweeren, om, zoo het aan hun gebeurde, ook niet alleen dien voorbode des doods te moeten afslaan. Wij besloten dus dat Mietje ons huishouden met dat van Roza zou waarnemen, om dit meisje aldus aan haar werk terug te geven. Maar de moeder genas niet. In weelde opgebracht, ondermijnde haar het latere gebrek; hare krachten waren vergaan en het was flauwte welke haar te bed hield. Op eens zou zij zich daar kunnen van herstellen: de overvloed kwam als het ware in huis gestroomd; doctors bezochten haar dagelijks, en Roza, haar werk vaarwel zeggende, paste zelve haar weder op. Wij dachten dat zij een erfdeel opgetrokken hadden, zoo welhebbend geurden ons de sappige spijzen tegen, welke zij bereidden, en het was met ongeduld dat ik hoorde gewagen dat die weelde voor Roza slechts eenen afgrond verbloemde. Mijn vader zelf

gaf toe aan dit vermoeden. Hij weidde gedurig met bitterheid over de ondeugd van den heer Luchtervelde, haar meester en den zijnen, uit:

- Het is een monster! - riep hij dikwils, - een godvergeten boef! Al wat maar deugd ademt, bemorst hij; niets kan hem dit beletten; want hij heeft middelen ter verleiding en middelen ten bedreig. Hij kan rijk maken en zonder brood zetten. Wij verdienen toch zulke meesters, - vervolgde hij weder droevig; - want wij ook vernielen elkanders goede hoedanigheden. Er is geen deugeniet in eene fabriek die de anderen niet tracht tot deugeniet te maken, en de goede bezwijkt dan meestal.

Dit laatste voegde hij er bij om geen te groot gewigt aan het eerste te doen hechten, en niettemin poogde ik vruchteloos het ijselijke niet te zien, waarvan hij het deksel een weinig had opgeligt.

Er gebeurden ook zulke zonderlinge dingen in huis. In stede van hare dochter voor den liefdevollen oppas te bedanken, deed Roza's moeder niet dan haar schelden en slaan. Hare verwijtingen waren schrikkelijk en niet dan een door het scrupuul verdwaald gemoed kon met zulke pijnlijke benamingen het hart van een geliefd wezen doorvlijmen. Ach, wat smartte het mij Roza zoo ongelukkig te zien! wat leed ik bij het vermoeden dat de haat voor eeuwig die twee harten gescheiden had, welke door natuur en liefde verbonden waren! Alleen het zien dat Roza hoopvol bij mij om troost kwam, kon mijne bitterheid daarover een weinig matigen, en, hoewel ik de oorzaak der kwaadaardigheid harer moeder nog niet met zekerheid kende, trachtte ik hare ziel met woorden

van verzoening te vermurwen. Gedurig in droevige overdenkingen verzonken, werd zij bleek en ziekelijk. Met innig leedgevoel zag ik die schoone bloeme verslensen; doch wat ik ook mogt aanwenden om haar uit te lokken mij de oorzaak dier verkwijning toe te vertrouwen, antwoordde zij op al mijne deelnemende vragen dat zij uitnemend gezond was. Bijwijlen echter scheen zij mij eene smartelijke bekentenis te willen doen; maar dan weêrhiel zij zich eensklaps alsof zulks haar te oneindig veel kosten zou.

Op zekeren avond, dat zij weêr bij ons was, zag ik haar navorschend aan: een hevig rood ontstak hare bleeke wangen, en zij wendde haar aangezicht als beschaamd van mij af. Toen nam ik hare hand in de mijne, en, zoo zacht ik kon, vroeg ik haar wat haar lette.

Zij borst in tranen los en sprak, tusschen hare snikken:

- Ach, Louis, het is mijne schuld niet.... Het was om mijne moeder te redden.....

Die woorden klonken vreeselijk in mijn oor; zij bevestigden mijn angstig vermoeden, en, daar de ongelukkige opstond en henenging, zag ik alles.... Mietje zag het ook en begon met mij over de arme Roza te weenen. Deze schreide beschaamd aan de deur en hare snikken sneden mij zoo pijnlijk door het harte, dat ik den moed niet had haar te gaan troosten. Misschien wachtte zij er niettemin naar een vriendelijk woord; want zij vertoefde lang eer zij er vandaan ging. Ten onregte verbitterd kwam zij niet weder, en ik zag haar niet meer dan daar, waar men met de liefde den spot drijft, dan daar, waar de schaamte de ondeugd verlaat, dan in de vuile

steeg welke nevens het *Egmonts-Hôtel* tusschen de huizen schiet!

- Hoe is het mogelijk! - riep Felix uit; maar dat is daar de kuil der schande!
- Het is zoo! - snikte Lodewijk, terwijl hij zijn aangezicht met zijne handen bedekte;
- en zij was nogtans de onschuld zelve!

Terwijl hij weende schreef Felix den naam van het meisje op en mompelde: - ik zal haar kennen..... Dan, na een weinig het snikken van Lodewijk toegegeven te hebben, vroeg hij naar het vervolg zijner geschiedenis, en Lodewijk hernam:

- Die gebeurtenis vergalde myn gemoed. Mijne geliefde Roza was op der vrouwen galei gesleurd en ik wist dat men haar daar zonder schelmstuk niet kon hebben heengevoerd. Wat nu denken van tijden waarin de arme deugd zich tegen geene rijke verdorvenheid verweeren kan? Wat er eigenlijk in mij omging weet ik niet, maar bij mijne liefde tot den mensch kreeg ik een medelijden voor de maatschappij, dat zeer naar verachting zweemde. Ik begreep niet hoe redelijke wezens, terwijl zij de arbeidersklas van ondeugd en onwetendheid beschuldigen, niets aanwenden om de goede hoedanigheden die deze bezit te beveiligen; hoe men de beschaving kan opvijzelen en tevens duizende van ongelukkigen in ziektewekkende fabrieken opsluit, om hen van alle beschaving verstoken te houden; hoe men scholen voor armen oprigt, maar terzelfder tijd zorg draagt dat een aantal behoeftige kinderen er niet kunnen heengaan: want hoe is het toch mogelijk dat zij, die van hun tiende jaar in de fabriek versleten moeten

worden, te voren de noodige kennissen hebben aangeleerd?.... Helaas, niet dan zuchten kon ik over die wreede tegenstrijdigheden en bijwijlen smeekte ik:

- Ho, vruchtbare menschheid, heb toch medelijden met uwe noodlijdende kinderen! Wees geene ontaarde moeder, welke het eene meer dan het andere bemint! Ge ziet hoe de vernederden gedwee en smachtend lijden; belet toch dat zij door hunne gelukkigere broeders geheel verplet worden. Ach, dit is niet dan te lang hun lot geweest! Wat heeft het arme volk door zoo eeuwendurend te lijden gewonnen? Waar hebben het de omwentelingen die het hielp voltrekken, de zegepralen die het behaalde, heengevoerd? Tot niets dan tot hetzelfde lijden, en het is alsof het met de vermaledijding Gods beladen op de wereld ware neêrgezet?.... Waartoe diende zijn laatste zege? - Het pletterde de edelen; - maar toen het ver genoeg gevorderd was om al de bronnen van beschaving voor zich te openen; toen het zich had ontvoogd en van bijgeloovigheid en van onwetendheid; toen het de vrije drukpers had verkregen, vond men spoedig iets uit om het buiten de wereld te sluiten en het de genieting te beletten der vrijheden, waarvoor het zooveel bloed vergoten had. Men sleurde het uit de handen van hertogen en graven, om het in de stroopzuchtige klauwen der geldbaronnen te werpen, die het als gevangen, geheele dagen en halve nachten in hunne fabriek kunnen opsluiten, op voorwaarde van het in ruiling zijner vrijheid eenige kruimelen broods toe te smijten, veel te ontoereikend om te beletten dat het niet somtijds voor een stuk eten, onschuld en deugd moet te koop veilen!

Wanneer zulke gedachten in mijne ziele opstegen, stak ik het brandend hoofd buiten mijne zolderraam op het Gravenkasteel uit, en ik lachte, lachte bitter.... Dáár zag ik een kring verhakkelde huizekens, gebouwd uit de brokkelingen van het eertijds grootsche gravengesticht. Zij leunen tegen wooningen van grooter gestalte die hen tot aangroeijen wenken. Dan, over hen, en alsof zij het bespotteden, verheft zich het kasteel met zijne beschaamde trotschheid en zijne gebrokene ramen, welke zijne verdwenen pracht herinneren. En boven, aan den hoek van het vernielde slot, fluit eene fabrieksschouw, die zich daar als een nieuwe scheut heeft ingeënt. Ik lachte, zeg ik; want van mijnen nederigen zolder kon ik de verhevene fabriek toesnauwen:

- Gij hebt uwe jonge wortelen in de oude misbruiken geschoten, en gij vervolgt en verhoogt de versleten trotschheid; maar gelijk eens de sloten en de gravenkasteelen vergingen, zult gij ook tot stof vergaan, want gij zijt van het volk en van God gevloekt!....

Tot dan was ik altijd verheugd geweest dat mijn goede vader, afgeschrikt door het beklagenswaardig lot der fabriekwerkers, mij een ambacht had laten aanleeren. Nu echter, dat ik zonder de minste begoocheling de wereld inzag, was ik dit niet meer. De dwang waarin wij leven, worgde mij, en pijnlijk dweept ik met de ontberingen waaraan wij, volk, ten prooi staan. De concurrentie had mijn bedrijf met de overige ten gronde gesmeten, en wij moeten ons afbeulen als dieren voor een onbeduidend loon. Walgend van dit alles, veranderde ik dikwils van meester, om mishandelingen te vermijden en te onderzoeken of het nergens beter

ging; maar de meeste bazen vloeken en tieren omdat wij niet genoeg naar hunnen zin doen, en bevljigten zich om ons minder en minder te moeten betalen. Echter verlangde ik zoo hevig niet naar winst als naar wat toegenegenheid. Ik werkte met liefde: waarom beminde men mij voor mijnen arbeid niet? ik stelde mijne eer in het wroeten: waarom verachtte men mij als ik tot eens anders welzijn bezig was? Ach, slaven, altijd slaven om aan enkelen gemak, rijkdom, weelde te verschaffen, en niet dan hoon en smaad tot loon te krijgen, wat is dat toch bitter! In mijne wanhoop werd ik woedend op de menschen en op mijzelven, en, dit erbarmelijk leven moede, snakte ik dikwils naar de dood.

In zulke treurige gemoedsgesteldheid was ik, toen vader, op zekeren avond, trager dan naar gewoonte onzen moeilijken trap opklotste en, bleek als een doode, op onzen eendigen zolder verscheen. Zijn ziekelijke staat had mij meer dan eens onrust ingeboezemd; nu kneep de angst in mijn gemoed. Hij leunde vermoeid op de schouders van Stansken en van mijnen broeder, en, na zich met moeite tot bij de tafel te hebben voortgesleurd, legde hij zijn hoofd op dezelve te rusten.

Ik sprong hem bij en vroeg:

- Vader, liefste vader, wat hebt ge?

- De koorts, - was het antwoord.

Ik zag dat hij met vrede moest gelaten worden; want een dier lastige luimen, waarmede de teering hare slagtoffers zoo knorrig maakt, beheerschte hem. Hij bleef op tafel liggen. Geweldige huiveringen doorrilden al zijne lidmaten, en zijne tanden klapperden als had hij knijpende kou. Zijn voorhoofd en zijne handen brandden nogtans,

en zijn ingewand moest ook in gloed staan; want smartelijk klaagde hij:

- Ik heb dorst! ik heb dorst!

Ik gaf hem kouden koffij; maar nauwelijks had hij dien genuttigd of zijn hoofd zeeg van de tafel, zijne armen zakten magteloos uit een, en hij viel op zijn aanzicht, plat ter aarde neder.

Mietje en ik raapten hem op en legden hem, bewusteloos als hij was, te bedde. Onze snikken, de verwarring welke dit alles te weeg bragt, het gehuil en gekerm der kinderen, die meenden dat vader dood was, vormden een akelig tafereel.... Hij lag daar nu ook, krachteloos, van zwoegen uitgeput, gansch versleten en voor het toekomende onbekwaam om te werken, en toch moest zijne winste ons helpen brood geven, en toch was ik alleen onbekwaam om hem en de anderen te voeden!... Waarmede zouden wij dan onzen vader onderhouden? Is liefde dan genoeg om iemand te verzaden? Helaas! er moest toch middel gevonden worden, en ik zegde stil tegen Mietje:

- Alle dagen zullen wij wat vasten, en vader uit onzen mond voeden; want laten wij hem nog werken, zoo vermoorden wij hem.

- Zij drukte mijne hand, en zei:

- Niets is mij te veel voor het behoud mijns vaders.

Dit was troostend voor mij; ik zag dat zij ook zich kon opofferen.

Vader ontsloot de oogen:

- Kinderen, - zuchtte hij, - mijn tijd is afgelopen; de bobijn is op. Ik heb gewerkt tot dat de laatste kracht uit mijne spieren was, en nu zal ik u nog tot last ver-

strekken. Indien ik ergens een eerlijk verblijf voor de afgewerkte menschen wist, zou dit zoo niet wezen, en ik zou gaan.... Maar nu dat het armwezen, ten spot, nog wat brood en patatten naar het door slaven vergrijsde hoofd zou smijten, wilt ge toch niet dat ik de openbare weldadigheid afbedele?....

Wij weenden allen rondom zijne sponde, en zijne tranen mengden zich met de mijne, die over zijn aangezicht parelden.

- O vader! - riep ik uit, - zijn wij dan daar niet meer om u te helpen en u te beminnen?

Hij drukte mij aan zijn harte en, na een poos gerust te hebben, vervolgde hij:

- God loone u voor uwe opofferingen.... En gedenk dat gij toch ook zoo eens uw kind om onderstand zult smeeken, dat gij ook eens, afgewerkt, van de openbare weldadigheid zult vervaard zijn. Want even gelijk ik, zult gij, na een geheel leven wroetens, zoo arm als in uwe jongheid zijn, en gij zult ook uwe kinderen tot last dienen, en deze zullen al wederom hun kroost tot overlast verstrekken; want ons lot, mijn zoon, is onverbiddelijk!

Ik rigtte mij op.

- Maar zouden wij, werklieden, dan niet met regt meer voordeelen kunnen eischen?

- Hoop dit niet, mijn zoon. De mensch is eigenzuchtig: ik heb het ondervonden.

Hij lacht wat met het lijden zijner broeders, als de weelde hem maar koestert. De weinigen die zich door een opstand zouden verheffen, zouden op hunne beurt onderdrukkers worden, en het zou weêr alles als te voren gaen.

Wij hebben dit met de fransche revolutie gezien.¹

Ik zweeg in mijne wanhoop, en vader, die rust behoefde, sliep, alvorens ik uit mijne bedwelming kwam. De kinderen gingen insgelijks rusten. Maar ik en Mietje, wij konden geenen slaap gaan zoeken; wij waren te zeer ternedergeslagen, en, hoewel onze oogen zich onderling gedurig ontmoetten, dorsten wij ons de ijselijke gedachten niet mededeelen die er in ons binnenst woelden. Wij zegden niets, wij staarden slechts verre, verre in de toekomst, en, of één gevoel ons aandreef, vielen wij beide op de kniën en baden den ganschen nacht, voor het bed van onzen vader.

's Anderdaags was deze beter. Het scheen dat hij al zijnen moed hernomen had en zelfs wilde hij gaan werken, maar wij beletten het hem. Niet vóór hij mij beloofd had stil te blijven ging ik naar mijnen arbeid, hem tevens geleidend naar een doctor, die de behoeftigen, uit liefde der menschheid en der kunst, kosteloos behandelt².

De medecijnen moesten wij echter koopen; nog nooit hadden wij iets van het armwezen ontvangen, en wij wilden nu ook niets vragen. Er ligt iets al te pijnlijk in die maatschappelijke weldadigheid: het goed dat zij sticht doet zij zeer zuur betalen, en jaren nadien roept men het u nog toe: - gij trokt ook eens van den arme! - Want dit staat en blijft aangeteekend; en is uw kind,

1 Dit was reeds geschreven toen eene nieuwe onwenteling dit gezegde van Sies is komen bevestigen.

2 De schrijver heeft met vreugde vernomen dat er in Gent een aantal geneesheeren zoo menschlievend zijn.

bij voorbeeld, het offer der rampzalige militieloterij geworden, en komt ge met het een of ander reklaam, dan is het: - gij trokt van den arme! - en men straft uw kind met soldaatworden, omdat de maatschappij eens, over jaren, gebrek en lijden in het huis zijner ouders dringen liet!

De onkosten van vaders ziekte putteden onze bestaanmiddelen geheel uit. Hij was nu niet meer bekwaam om te werken, en de kleinen konden geen spinner vinden, bij welken zij eenige centjes zouden verdienen. Onze ellende nam dagelijks toe. Na veel beraadslagens werd er besloten Mietje naar eene fabriek te zenden, en, ofschoon wij haar noode bij Luchtervelde bragten, was het gebrek aan werk bij andere heeren, oorzaak dat zij daar heen moest. In den beginne trok zij weinig, maar allengs verhoogde hare winst en, na weinige weken, had zij haar volle dagloon. Vader schudde het hoofd, toen hij dit vernam en zegde:

- Ge kunt dat nog niet verdienen, Mietje.... Er valt op te passen voor de raven.

Alle avonden ging ik Mietje van haar werk halen. Eens zegde ze mij:

- Nu heeft mijnheer mij bezien, Louis, maar bezien! Zie, het was om er vervaard van te worden.

- Ge zult u bedriegen, - antwoordde ik, - het zal vriendelijk geweest zijn.

- Gelijk eene kat, ja!

Toen wij dit aan vader vertelden, sprak hij pijnlijk:

- Kind, kind, pas op; de duivel loert op u!

Er gebeurde niets gedurende eenige dagen; maar dan had Luchtervelde tegen Mietje gezegd:

- Gij zijt een lief kind, en werkt moedig; ik zal uwe winst vermeerderen.

- Hé, hé! - grimde mijn vader.

En korts daarop streefde Luchtervelde mijne geliefde onder de kin en in de lenden, en zegde:

- Ge zijt een echt molleken, ge zijt een liefvallig ding; ik zal zeker uw loon verhoogen.

- Pas nu op, kind, dat ge niet onvoorbereid in het kabinet van mijnheer Luchtervelde treedt, als hij u eens deed roepen.

Het bleef eenige dagen zoo.... Ik ging zelfs gelooven dat vader zich bedroog; maar op zekeren avond wacht ik aan de fabriek.... Allen, behalven Mietje!... Ik zie, ik loer.... Geen Mietje te vinden.... De angst bekwam mij, en toch dorst ik aan niemand iets vragen, uit vrees van bespot te worden.... Ik bezag de toegesloten deur, en zij scheen mij zoo akelig alsof daar achter een ijselijk drama plaats greep. De lust kwam in mij op om te bellen; maar was dit niet ongerijmd? kon Mietje niet reeds te huis zijn? en, ware zulks niet, zou men mij dan dáár brengen, waar mijne verloofde was?... Ik weende van schrik, van gramschap, van woede! Alle zonderlinge gedachten van jaloezij en wraak rezen in mij op. Het was toch dáár dat Roza in de hel der schande getrokken werd! het was dáár dat men haar had onteerd!... Mijn hoofd brandde, en ik liep als ontzind naar huis, om aan vader raad te vragen.

Toen ik de zolderval opschoof zat Mietje met vader te lachen.

Ik vloog om heuren hals.

- Mietje, Mietje, wat ben ik ongerust geweest!

- En waarom? Van in den achtermiddag ben ik al naar huis geloopt.
- En waarom dat?
- Wel, mijnheer Luchtervelde had mij in zijn kabinet doen roepen, en ik ben daarin geweest.
- En heeft hij u iets gedaan? - riep ik razend van jaloezij, hoewel de lach van Mietje mij had moeten stillen; - heeft hij u iets gedaan?
- Neen; maar ik hem!... ik sloeg hem met een stuk hout op zijn hoofd dat hij bloedde....
- Ach, mijn engel! - en ik kuste haar; - ge zult niet meer naar de fabriek gaan!
- Waarom? - vroeg zij moedig.
- Ge zult niet meer gaan; niet waar, vader?
- Maar dan komt er gebrek in huis! - riep Mietje.
- Ik wil toch niet dat de deugd langer in verzoeking blijve.... Wat zegt gij er van, vader?

Mijn vader knikte, en de bron van winst die Mietje had geopend, was wederom opgedroogd.

Mismoedigheid greep mij aan. Het gebrek groeide in huis. Mijn harte brak onder al die rampen, welke op ons drukten, en, op mijn werk kon ik geenszins opbeuring vinden. Mijn baas was een dier mannen welke goedkoop of duur aannemen al wat zij maar krijgen kunnen. Nooit wisten wij wanneer het werk goed of slecht betaald werd; want altijd moesten wij het afkletsen. Wij deden nooit genoeg; en vloeken en tieren was het loon dat de baas ons voor onzen overspannen arbeid gaf. Ik wil niet zeggen dat hij daarom een slechte kerel was; maar gij kent de geldzucht: als men die met menschen tergen kan voldoen; als de bezielde werktuigen niet beschermd

worden; als het loon niet onwrikbaar is vastgesteld noch het *entreprise* geregeld, zoo dat het goedkoopst leveren het toppunt van eer en faam is dat de nijveraar bereiken kan, laat men zich al ligtelijk verleiden om het zweet van den armen ambachtsman in klinkende *willemkens* verkeerd, in den zak te steken.

De barschheid van mijn baas, beviel mij echter niet. Ik was te zeer mensch dan dat mij dit niet hard zou zijn gevallen. Mijn hart bruiste er tegen op; maar toch was het de tijd niet om verbetering in verandering te zoeken. Te huis was brood noodig en ik onderwierp mij gedwee. Ik werkte zelfs boven mijne magt, om wel met den baas te staan; maar deze sloeg daar geen acht op: hij zag niets dan hetgeen er te weinig werd gedaan.

Eens had ik mij weêr zoo overwerkt, ik was fier op mijnen arbeid en dacht er aan om wat meerder loon te vragen. Al wat ik had verrigt had ik overzien en, te vreden, maar uiterst vermoeid, zette ik mij neder om wat te rusten.

Ik verwachtte den baas niet meer; doch eensklaps stond hij voor mij:

- Ha, ha! kerel, ge zijt gelijk aan 't luijerikken?

- Ge bedriegt u, baas, ik rustte een oogenblik.

- Ha, dat is wat anders! laat zien, wat ge zoo al gedaan hebt?... Wel, wel, is het anders niet?... Zoo gaat het: den heelen dag op den rug liggen, en als men ze dan verrast, moeten ze rusten!

- Maar, baas, ge ziet wel!

- Wel, ge hebt niets gedaan; maar ge zijt een leêgganger, een dagdief! Wat kan ik met zulken knecht verrigten?

Het bloed steeg mij naar het hoofd; toch bedwong ik mij en verkropte de belediging.

- Zie toch eens wel, baas; dat en dat is vandaag door mijne handen gegaan, en ik ben toch geen *machien*, dat onvermoeid kan voortvaren tot dat het breekt.

- 't Was goed dat ge een *machien* waart! Wat zijn ze gelukkig die het met *machiënen* verrigten kunnen! Dat gaat zwijgend door, altijd door: nooit heeft men er klagt noch zucht van, en dat arbeidt van 's morgens tot 's avonds zonder eens tegen te morren. Bij uliê is het heel wat anders: 't is altijd een ditje of een datje; 't let hier, 't let daar; ge wint niet genoeg en op den duur doet ge van heele dagen niets!

- Maar dit is onmenschelijk! - riep ik uit, - dit gaat alle wreedheid te boven! Door ons, baas, wint ge uw brood, en verrijkt ge u, en....

- Zwijg!

- Ik mag....

- Zwijg, zeg ik u!...

- Ik zwijg noch werk voor een man die mij minder dan een werktuig schat! - En de schaaft, die ik in de hand had genomen, met walging wegsnijtend, trof deze toevallig de deur die ik bewerkte, en deed het slecht ineengezet paneel springen.

- Ha, ha! ge pakt het op dien toon, kameraad? - Schar dan uwe bullen eens bijeen en - *allez!*

- Ik zal! - sprak ik fier, opnemend wat mij toebehoorde. - Welligt vind ik een meester die mij beter voor mijne moeite beloont.

Hij glimlachte en, korts daarna, was ik met mijnen boedel en mijn onderteekend werkboekskén op straat;

doch mijne zakken waren ledig, want het geld dat hij mij nog schuldig was, hield hij voor het gebroken paneel in betaling.

De opene lucht, de wind bekoelden mijn bloed; ik zag diep in hetgeen ik had begaan, en, naarmate ik mijn huis naderde, werd ik bang van mijne woon. Ik dorst niet binnen gaan, ik aarzelde lang.... doch eindelijk moest ik....

Vader zag mij den zolder opkomen:

- Wat draagt ge daar? - vroeg hij.

- Mijn gereedschap; ik heb mijnen baas naar den drommel gezonden.

Hij zweeg en ik zweeg ook. Ik gevoelde mijn ongeluk diep. Mietje dorst mij ook niet aanspreken... De kinderen alleen maakten gerucht: zij speelden met een dobbelsteen en zongen....

Eensklaps stond Mietje op:

- Ik had vergeten brood te halen, - sprak zij, terwijl zij de val ophief.

- Wacht eens een beetje! Hoe veel zijn wij den bakker schuldig? - vroeg vader.

- Omtrent de negen franken.

- Dan haalt ge geen brood; want wij kunnen hem niet betalen, tenzij *Mijnheer* Louis geld hebbe.

- Ik heb niets! - schreeuwde ik.

- Dan gaat gij niet, Mie?

- Maar vader, er is niets meer?

- Als Louis te fier is om de onheilen des werkmans te verduren, moet hij ook hooghartig genoeg zijn om ons van honger te zien sterven!

Ik wierp mij om zijnen hals:

- Vader, vader, ik kon het niet meer uitstaan! het ging te verre, te verre!

Hij hoorde mij niet; want hij had de koorts en verlangde te rusten.

- Maar is er dan niets meer? - riep ik uit, mijne beminde strak aanziende.

- Een weinig voor de kinderen, - sprak zij; - maar wij, wij hebben nog meer gevestigd, kunnen wij er niet tegen?

De kinderen aten vrolijk, en zonder dat ik met Mietje verder nog een woord wisselde, gingen wij allen te bed.

Van den ganschen nacht look ik geen oog: de vreeselijkste vergezichten openden zich voor mijnen geest: ik zag het knokkelig geraamte van den dood op ons gezin nederstrijken, ons de ingewanden uitpersen en grijnslachen.....

- O God! - riep ik uit; - mijn gezin, de wezens die ik liefheb, al wat mij op aarde troost en mijne smarten verligt, wordt dan door mij verhongerd, door mij vermoord!... God! en dat alles omdat ik het ongeluk had mensch te wezen, omdat ik gevoelde dat ik meer dan een werktuig was!... Helaas! magtig Opperwezen, dood toch mijne ziele, dood al het menschelijke in mij, opdat ik mijne vernedering nooit meer gevoele!

Maar dit gebed der wanhoop had ik nog niet uitgestort, of er vloeide meer wanhoop in mijn hart: het was nog geen morgen en ik hoorde de kinderen reeds roepen:

- Mietje is het drinken gereed? Mietje is het drinken gereed?

Dit was te ijselijk.... Ik stond op en staarde Mietje somber aan. Zij weende en de kinders riepen:

- Mij een boterham! mij een boterham!

Ik sloeg mijn brandend voorhoofd met vuisten, en vader overeind in zijn leger rijzend, blikte mij aan met zijne holle oogen en sprak:

- Louis, ik heb honger!

Ik viel op mijne knien.

- Vader, liefste vader, ik ben een booswicht, een moordenaar! Ik verkort uw leven, en ik honger uwe kinderen uit! Ach, vloek mij niet, vloek mij niet; want ik ga alles herstellen! - En de kinderen tusschen mijne armen nemende, lachte ik hen weenend toe:

- Fransken, lieve jongen, en gij zusterkelief, schreit niet meer om eten; er is nu niets meer in huis; maar straks ga ik u veel meëbrengen.

Ik sprong naar de val.

- Waarheen? - riep vader.

- Naar mijnen baas om vergiffenis! - En ik vloog de trappen af en voort langs de Groenselmarkt naar mijnen meester. Ik bad, ik smeekte hem, ik zei: vader, broeder, zusters, allen sterven van honger, laat mij toch iets verdienen!

- Ik heb reeds een verschen knecht, - was zijn antwoord.

Ik viel op mijne knien:

- Ach, baas, vergeef mij, neem mij terug!

- Ik heb geen anderen knecht meer noodig.

- Maar ik werk langer bij u, baas! Denk toch met wat iever ik altoos arbeid, hoe ik uwe belangen gadesla!

- Ik kan er niet aan doen. Daarby, ik wil geene mannen zoo als gij; ik wil er die gehoorzamen, zwijgen en mij voor hun meester aanzien.

Ik liep weg, dol, verwoed, bewusteloos. Ik was niet te bedaren dan door de hoop van een nieuwen baas te vinden.

Hier, daar, overal ging ik hooren. Allen hadden of geen werk, of aarzelden mij aan te nemen. Een enkele scheen daar toe genegen en mijne hoop groeide bij ieder zijner woorden aan:

- Als ge kunt werken gelijk ge voorgeeft, - sprak hij, - zult ge mij niet onwelkom zijn. Waar is uw boekskes?

- Ik gaf hem mijn werkboekskes; maar nauwelijks had hij het ingezien of hij zegde:

- Nu kan ik u toch niet aanvaarden.... later misschien.... als er meer werk komt.

Ik geloof dat ik zinneloos werd; want hoe ik buiten kwam is mij onbekend. Ik bezag mijn boekskes en daarop stond dat ik nog eenig geld schuldig was voor een paneel welk ik in mijne gramschap verbroken had. Ik verscheurde dien slavenbrief en stampte hem met de voeten.

- Ach, - riep ik uit, - als een heer zijnen knecht doodbeult; wanneer hij hem besteelt, door hem te weinig te betalen; als hij een zijner meiden onteert of een ander schelmstuk pleegt, dan blijft dit verholen, voor immer verholen, en de heer is een deugdzaam man.... Maar de knecht begaat eene aardige streek, hij doet eene *folie*, hij steelt bij voorbeeld eenen nagel, altijd, altijd blijft dit feit aangeteekend, en, bij wie hij zich ook aanbiede, klinkt het: voort! voort! gij verdient geen werk, voort... Ach, wij zijn het dan toch die in alles de slagtoffers zijn! - En met mijne tanden de stukken van het boekskes tot

pap vermalend, riep ik nog: - Gij die dit brevet van slavernij uitvondt, zijt gevloekt!¹.

Ik liep naar huis, bleek als een doode en knarstandend van razernij. Ik was den trap nog niet op, of de kinderen riepen:

- Daar is Louis met brood!

Boven klampten zij zich aan mij vast:

- Krijg ik een stuksken? Louis, krijg ik eenen boterham? Louis, toe gauw, ik heb zoo 'nen honger!

O God! o God! hoe zeg ik hier wat ik gevoelde!

- Vader, vader! - schreeuwde ik voor hem op de knien stortend, - vader, help mij of ik word zinneloos!

- Ik zal naar werk zoeken, - sprak vader, en, zonder iets meer te zeggen, ging hij uit en liet mij alleen met Mietje en de kinderen.

Deze hadden slechts gezwegen, terwijl ik uit was, omdat zij van mij verzadiging hoopten; nu ze mij zonder iets

1 De schrijver, zonder eenigzins in die uithoezing van Lodewijk (historische persoon) te deelen, verwondert zich toch waarom men die boekskens uitvond. Wel is waar slaat daarin vermeld dat de baas niet dan de *schulden* van den werkman opteekenen mag; maar men bevroedt hoe gemakkelijk dit verbod verijdeld kan worden. Vroeger gaven immers de bewijsbriefjes, welke de ambachtsman vertoonen moest aan de meesters, alle zekerheid; maar het is waar, zoo toen een knecht, door een goed gedrag, een vorigen misslag had uitgewischt, bleef deze in vergetelheid, en nu staat dit altijd, altijd aangeteekend en men kan over het gansche leven van den werkman, door het lezen van zijn werkboekje, eenen blik slaan; doch mag er dan voor dien ongelukkige geene vergetelheid na de boete zijn?... Later zullen wij daar eens breedvoeriger op terug komen, en terzelfder tijd over de *raden van goede mannen* spreken, welke aan Lodewijk onbekend waren, zoo wel als zij het aan de meeste werklieden zijn.

weêrom zagen, begonnen ze van honger te schreijen en zegden:

- Dat is nu toch slecht, Louis, dat ge niets voor mij hebt meêgebragt!
- En hebt ge nu toch geen stuksken?
- Och! voel eens in uwen zak, ge doet het maar om ons te foppen!....

Het weinige verstand dat ik nog bezat verzwond in mijne vertwijfeling. Ik sprong op het bed en scheurde, van razernij, de lakens met mijne tanden aan flarden.

- Sluit de val!... sluit de val!... - riep ik, - of... - En ik zou waarlijk gestolen hebben; doch vader, verscheen eensklaps weder boven.

- Ik ga werken, - sprak hij, - en hier is geld voor brood.

Hij wierp eenen frank op tafel; maar het was ter nauwernood dat ik het muntstuk in het vallen hoorde rinkelen; ik had mijn bewustzijn verloren....

Toen ik weder tot mij zelven kwam was het klare dag. Ik lag op mijn bed; Mietje stond, over mij gebogen, te weenen en zegde:

- Ach, Louis, wat zijt ge zot geweest!
- Hoe? - riep ik uit.

- Reeds twee dagen ligt ge zoo, - zuchtte zij. - En daar was nu werk! Vader heeft de maat van een kasken meêgebragt, dat ge voor Luchtervelde moet maken.

Ik sprong van 't bed, maar zwijmelde van flauwte. Toch stelde ik mij aan het werk en het meubel was bijna voleind, toen ik vernam dat Luchtervelde dit niet had laten maken dan om gelegenheid te hebben bij ons in

huis te komen, om alzoo Mietje te kunnen verleiden. Vervoerd door woede en jaloezij, sloeg ik het kasken aan stukken, en wij hadden weêr niets dan de winst van vader, wanneer deze ziek t'huis kwam en Stansken haren arm brak. Wanhopig, zonder uitzicht, nam ik weêr voor het kasken te maken, en verpandde ik aldus de eer van mijne verloofde!

Lodewijk had die laatste woorden met woedende begeestering uitgebragt. Hij verkeerde weder in dien staat van overspanning, waarin hij was toen Felix hem had ontmoet. Nogtans, daar de rampzalige jongeling nu kon weenen, was hij spoediger gestild; en, toen hij kalmer was geworden, sprak zyn aanhoorder hem vertroosting in.

- Gy hebt maar eene gekheid in uw leven begaan, jongen, - vervolgde Felix, nadat zijn nieuwe vriend geheel bedaard was; - gij hadt uwen baas niet mogen tegenspreken.

- Welhoe? - riep Lodewijk.

- Ik moet u dat zeggen, - zei de andere; - want als ik, jonge schrijver, zulke daden niet naar waarde doemde, zouden ze mij uitschelden voor volkopruijer, voor Robespierre, voor eenen naschreeuwer der helden van de fransche omwenteling... Gij hadt voor uwen meester moeten buigen, en zeggen: - 't is zoo meester, 't was beter dat ik een *machien* ware, dan hadde ik geen eten noodig!

Lodewijk viel om den hals des jongelings en kon niets uitbrengen. Zoo bleven de beide vrienden eenigen tijd, tot dat Felix eensklaps van de kamer liep en, korts daarna met een brood en wat kaas terug kwam.

- Wij hebben het eten vergeten, kameraad, en voorzeker gedacht dat wij werktuigen zijn. Hier is wat kaas er bij; want ik vind dat de werkman niet alleen zijnen honger moet verzadigen; maar zelfs wat inleidend bij zijn eten hebben moet. Hoewel zulks bij mij niet altoos gebeurt, heb ik gemeend dat ik nu voor eene soort van verwelkoming moest zorgen.

Doch Lodewijk was al te zeer aangedaan om te eten, en weigerde voortdurend. Toen stopte zijn makker het brood onder Lodewijks frak en zei:

- Daar zal het niemand zien; geef het mij later maar weder. En nu, naar mijn werk, vriend, waar ik eene Dame zal vinden, die nooit aan een behoeftig huisgezin hulp weigerde, en u misschien ook zal bijstaan.

- Toch geene aalmoes? - vroeg Lodewijk.

- Ik ben ook werkman, - sprak de jonge schrijver; - en ik weet dat een ordentelijk ambachtsman nooit aalmoesen aanvaardt. Doch, zeg eens, Stansken is in de Bijloken, eh? Ge kunt die zelden zien; ik zal daar ook over spreken, en nu....

Hij wilde aan den hoek der Geldmunt van Lodewijk scheiden, maar zich bezinnend:

- Wacht, ik ga mede; ik wensch uw Mietje eens te zien.

- Goed, - sprak de andere; - en zij stapten korts daarop, het Gravenkasteel binnen.

Hier hoorden zij op den zolder een fijn kinderstemmeken, dat vrolijk zong:

- Och, wat groot stuksken vleesch! och, wat groot stuksken vleesch! wat zal ik smullen! Falderalderiere falderaldera! - En de blokken van Fransken sloegen de maat op den houten vloer.

- Daar! daar! men feest reeds van het geld der schande! - en vervoerd liep Lodewijk den trap op, latende den jongen schrijver somber voor zich staan kijken.

Deze vestigde zijne oogen op de arme woon, zag dan het schilderachtige plein rond en, peinzend bij het aanschouwen van het verbroken slot, fluisterde hij tot zich zelve:

- Wat was hier eertijds weelde, en wat is er nu armoede!

En hij spoedde zich langs de Kraanlei, over de Vrijdagmarkt en de Sint-Jacobs-nieuwstraat, waar hij aan eene rijke poort belde.

IV.

- Ha! nu zijt ge er eindelijk, schilder; ik dacht dat we van daag de eer niet zouden gehad hebben, u te zien! - riep het vrolijk en lief bovenmeisje, wanneer ze hem kwam opendoen.

- Zoo, zoo, Trientje; ik heb daar aardige zaken af te doen gehad, en....

- Ja maar, ge zoudt beter doen u wat te spoeden; anders krijgt ge niet gedaan tegen dat mevrouw naar heur hof trekt.

- Naar heur hof? met den winter naar heur hof? Ge zoudt me gelijk gaarne wat op de mouw speten, eh! klein deugenietje?.... Mevrouw zou naar buiten gaan als iedereen naar de stad komt?

- Juist daarom, Felixken, en ge zult meêgaan; want de metsers hebben daar iets bedorven dat ge overschilderen moet.

- Ho, ge weet dat ik dit met vermaak zal doen, lieveken; ik zou uw aangenaam gezichtje, waarlijk ongaarne uit het oog verliezen!

- Met den winter naar het hof! - dubde de jonge schrijver, - dat is zonderling! -

Maar, zeg eens, lief Trientje, zou ik mevrouw niet kunnen spreken?

- Nu seffens? en waarom?

- Voor zekere zaken, Trien.

- Zoo, voor zekere zaken! ge zijt nog al aardig; maar het kan niet zijn, *zulle!* - en hare lippen die zij spijtig had saamgenepen, ontplooiden zich weder tot een lach: - Er is een pastoor bij, met een grooten, grooten tikkenhaan!

De andere stampvoette.

- Dit zal lang duren, Trien, en ik zou haar gaarne aanstonds spreken. Ge zult me toch roepen zoo gauw de pastoor henen is, eh?

- Ja maar, dit zal nog al wat kunnen aanloopen, want ze zijn aan het *dineren!*

De schilder ging aan zijn werk en wachtte ongeduldig het oogenblik af; doch het kwam niet. De avond was reeds lang gevallen en nog was men aan het nageregt. Van als het donker werd had hij zijne bezigheid moeten staken, en, hoewel de aardige zetten van het geestige bovenmeisje, 't welk hij was gaan gezelschap houden, hem nog al vervrolijkten, kwelde hem het knorrigst ongeduld. Eindelijk omstreeks acht en half vertrok de lastige bezoeker, en, korts daarna, werd Felix bij mevrouw toegelaten.

Het kabinet waar hij binnentrad paalde aan de slaapkamer en was, hetgeen de Franschen een *boudoir* zouden noemen. Eenvoudig was nochtans zijne pracht en ieder

sieraad verried dat daar eene droomende of lijdende ziel hare verlorene stonden doorbragt. Misschien zocht zij troost of zoete mijmeringen in de godsdienst; want een zilveren beeld van Onze Lieve Vrouw van Bijstand prijkte op den marmereen schoorsteen, en mijstieke prenten hingen aan den wand; echter kon zij ook niet gansch van de wereld afgestorven zijn, daar zij de meest in het oog vallende plaats had uitgespaard voor het portret van eenen schoonen jongeling. De zweem van mijmerziekte en al de smachtende betrachtting die u van zijn gelaat en uit zijne donkerblauwe oogen tegenstraalden, bewezen dat die jongeling bemind had, toen men zijne beeldtenis op het doek bragt; en zij, de bewoonster van het geheimzinnige verblijf, moest ook wel teederheid voor hem gevoelen; want een tuil van de kostbaarste bloemen was aan de gulden lijst gehecht en wasemde den duerbare, zijne geuren te gemoet.

In gedachten verzonken zat zij, met hare eenigzins steile oogen op het portret te staren, als Felix binnentrad.

Zij was nog jong en kon haar vijf en dertigste jaar nog niet bereikt hebben; maar toch was, helaas, bij haar alle frischheid verdwenen. Hare kleur was geel, mat, ziekelijk; hare wangen weggeslonken als die eener oude vrouw..... slechts één tand bezat zij nog, en die vertoonde zich tusschen hare kleurlooze lippen, grauw en blauwachtig, geheimzinnig door zijne eenzaamheid..... Nogtans moest zij uitermate schoon geweest zijn; want dit regelmatig profil, die fijne teekening van neus en lippen, die wenkbrauwen, welke, in weêrwil der diepe kuilen waarin de oogen gevat waren, nog

zulke bekoorlijke ronding bezaten, konden niet dan aan eene beeldschoone maagd behoord hebben. Had eenig ongeluk haar zoo misvormd? Was het smart, pijn, foltering, welke haar, reeds zoo jong, aan de leelijkheid des ouderdoms ten prooi geworpen hadden? Wie weet!... Zy was toch aanminnig ondanks hare misvormdheid, en door het fijne harer doenwijze, en door den melancholischen toon harer spraak. Er lag iets zoet dweepends in haren zonderling verstijfden blik, welke u tot een medegevoel van droefheid stemde, en men zou met haar niet lang van iets treurigs gesproken hebben zonder te weenen..... Felix had haar lief om hare zachtaardige lijdzaamheid, en hij bewonderde de onderwerping waarmede zij van de behaagzucht, der vrouwen zoo eigen, scheen afstand te hebben gedaan. Eerbiedig wachtte hij naar het oogenblik waarop zy hem het woord zou toesturen, en hij boog zich toen zij eindelijk, als uit een droom ontwakend, sprak:

- Gij liet mij om eene samenspraak verzoeken, schilder?

- Vergeef mij, mevrouw; maar ik heb dezen middag een rampzalig gezin opgespoord en, wetende dat hier de weldadigheid aanbeden wordt, en er weinigen ongetroost van u gaan, neem ik de vrijheid het u aan te bevelen.

De vrouwe zweeg, en Felix herhaalde zijne woorden, en wederom zweeg zij.

Daar hij die sprakeloosheid geenszins aan afgetrokkenheid meende te moeten toeschrijven, hernam hij op den bitteren toon der teleurstelling:

- Ik hoop, mevrouw, dat het aan de ongelukkigen

geen letsel zal doen niet door eenen priester te zijn voorgesteld. Mij dunkt dat de weldadigheid alle rampen zou kunnen in aandacht nemen, ongemerkt de wegen langswaar zij aan haar bekend gemaakt worden.

Mevrouw aanzag den jongen schilder met goedheid en, glimlachend over zijne oplopendheid, stuurde zij hem zacht de volgende woorden toe:

- Ik gis, mijnheer, dat gij ook min of meer vrijgeest zijt. De noten welke ik op een zeker stuk papier, hier door u verloren, gelezen heb, bevestigen mij dit eenigzins. Maar denk niet dat, hoewel katholiek, ik mij om andere redenen met mijne weldadigheid aan de geestelijken verbind, dan omdat de anderen, in eene heillooze speculatiezucht, geheel hun medelijden versmolten hebben.

Felix werd bloedrood, hij gevoelde de juistheid van den steek en, beschaamd over zijne ligtgeraaktheid, begon hij:

- Vergeef mijne haastigheid, mevrouw; maar....

Zij onderbrak zijne verontschuldigungen en vroeg hem naar de omstandigheden van het gezin, welk hij de goedheid had aan hare milddadigheid voor te stellen. Felix vertelde haar in bondige woorden hetgeen hij wist; alleen weidde hij met vuur, doch zonder hem te noemen, over de snoodheid van Luchtervelde uit. Niet zonder tranen werd zijn verhaal aenhoord en, wanneer hij ophield, riep mevrouw snikkend:

- Ho! zeker zal ik dit gezin helpen; want het is diep ongelukkig. Maar, zeg mij, - en eene innige ontroering schetste zich op het gelaat der lijdende vrouw, - zeg

mij, die De Craeyer, ik vermeen dien te kennen.... Werkte hij niet voorbij de Molenaarstraat?

- Ja, mevrouw.

- Dan, - riep zij, driftig opstaande, - zeg mij den naam van den vervolger van dit gezin! zeg mij den naam!

- Ik heb de gewoonte niet, mevrouw, de namen te bezoedelen van hen, wier snoodheden ik vertel.

- Ho! het is om hem in mijne gebeden te kunnen indachtig zijn! - En zij kneep den arm des jongelings met een pijnlijk geweld.

Deze aanschouwde haar met verwondering. Hij ontdekte in hare oogen eene soort van argwaan, in heel haar gelaat eene koortsachtige spanning: - Hier verschuilt zich een geheim, - dacht hij, en:

- Ik heb den naam van den snoodaard alleenlijk verzwegen omdat hij zeer met den uwen overeenstemt.

- Hoe?.. zou het wezen? zeg mij nu den naam, zeg mij nu den naam! - En zij schudde den arm des jongelings, terwijl tranen hare oogen ontsprongen.

- De heer Luchtervelde, mevrouw....

- God!... zal hij dan altoos onheil stichten.... altoos! - En zij viel, als ontziend, in haren zetel neder. Felix liep, ontsteld, naar de bel.

- Zal ik iemand roepen, mevrouw?

- Neen, neen, ik wil niet!... Ik heb toch niets gezegd....?

- Maar, om wat reden u toch zoo ontstellen, mevrouw?

- Wat! wat! - en zij bezag den schilder met een verslindenden blik; - die man, welken gij voor lafaard scholdt, van welken gij zegdet dat hij snood, laag,

verachtelijk was, weet gij dan niet wie hij is? Weet gij dan niet dat ik zijne echtgenoot ben?

- Hoe, mevrouw, zijt ge gehuwd? - riep de andere met de domste verwondering.

- Welhoe, wist ge dit dan niet?... God! ik word zinneloos; zij weten nog niet dat ik gehuwd ben! - En zich op hare knielbank nederstortend, bad zij, de oogen ten hemel gerigt: - o Heer! ondersteun mij in mijn lijden, gij hoopt alle smarten op mij; uw naam zij gebenedijd!

En meer bedaard door dit schietgebed, wendde zij zich tot den schilder:

- Geen woord van 't geen gij hoordet... Uw verhaal had mij ontsteld.... Ik gevoel dat ge meer dan een eenvoudig werkman zijt; vergeet dan ook de gewoone klapzucht van deze.

- De namen zijn heilig, mevrouw, en moeten steeds onbezoedeld blijven. - En daarmee ijelde de jongeling de trappen af, ontroerd en verwonderd door al wat hem wedervaren was.

Hopende in de koude lucht wat verkoeling voor den gloed zijner hersenen te vinden, liet hij Trientje, welke hem uitliet, maar aanbabbelen, hem bij het haar trekken en soortgelijke poetsrijen doen, en, zonder haar meer dan: goede nacht, te zeggen, liep hij met onregelmatige schreden voort.

De avond was schoon, de hemel bezaaid met heldere starren; de novemberwind was gevallen, en altijd rustiger en rustiger werd de stad. Die kalmte moest de aandoeningen des jongelings ook tot bedaren brengen, en, niet lang had hij voortgewandeld of hij kon zich met wrevel verwijten:

- Dwaas die ge zijt! Vreemd aan deze stad, met weinigen bekend en zonder te onderzoeken met wie gij te doen hebt, hekelt gij eenen deugeniet en spuwt al zijne schande in het aangezicht zijner vrouw! Waarschijnlijk is zij nu verbitterd en ge zijt de schuld dat het gezin, waarvoor ge hulp kwaamt smeeken, van allen bijstand zal verstoken zijn!

Hij overdacht dit alles met spijt; evenwel, hoezeer hij zich ook trachtte te verdiepen in het zoeken van plannen ter verbetering der dwaze streek die hij had begaan, trok zijne nieuwsgierigheid geheel zijne aandacht steeds op mevrouw Luchtervelde terug.

Hoe kon die vrouw gehuwd zijn, zonder schijnbaar eenen man te hebben?... Was die geheimzinnige echtgenoot de oorzaak van haar lijden.... En dan, dit portret van dien schoonen jongeling met die bloemen voor?... En hare leelijkheid.... hoe kon ze zóó zijn geworden, van beeldschoon dat ze moest geweest zijn?... Dat was toch zonderling; want eene schoone maagd kon, op zoo korte jaren, niet natuurlijk in eene vervallene ouderlingé veranderen.... Ook de blauwachtige tand, welke alléén haar overbleef, spreidde over dit geheim iets akeligs. Hij scheen van schrikkelijke gebeurtenissen getuigenis te willen geven, en goochelde voor de inbeelding van den jongen Felix vergif....

Dan weder verwonderde zich de jongeling hoe hij zoo loszinnig kon geweest zijn, niet eerder dit alles te hebben onderzocht; maar nog meer verwonderde hij zich over het stilzwijgen van Trientje, die, hoe babbelziek anders ook, toch nooit een woordje over hare meesteres repte.

- Mevrouw moet dus wel goed zijn, - peinsde Felix, en droomend blikte hij in de Leije, welke traag hare suizende wateren daarheen rolde.

Lang moest hij aldus onopmerkzaam de golvenwieling der rivier met de oogen volgen; want zijne gedachten hadden reeds den tijd gehad eene andere rigting te nemen, alvorens hij doorstapte. Toen mompelde hij bij zichzelf:

- Nu kan ik dit ongelukkig gezin van Lodewijk niet meer helpen; maar toch wil ik mij nog iets ophelderen wat dien jongeling betreft.... Arme Roza, geheimzinnige minnares van Louis, ik wil u opsporen, en gij moet mij uwen droevigen levensloop verhalen. Zoo u dit geen voordeel kan aanbrengen, vermits ik de hulpbron heb opgedroogd, welke ik voor u gevonden had, kan het toch misschien mij of anderen, aan wie ik het zal overzeggen, tot les verstrekken, en een traan uit de oogen lokken.

En hij verliet de Kraanlei, waar hij zoo lang had vertoefd, en ging haastig over de Korenmarkt in de rigting van het Egmonds-Hotel.

Naarmate hij dit gasthof naderde werd zijn stap loomer en meer afgemeten: het woog hem zwaar op het harte de verstorvene deugd tusschen de schaamteloze ondeugd te gaan ontgraven; zwarte voorgevoelens verwonnen hem, en bijna ontbrak hem de moed om voort te gaan. Hij aarzelde eenigen tijd of hij terug wilde keeren; maar weldra gaf hij dit voornemen gansch op, want toen hij nabij de vuile steeg kwam sloeg hem van daar een naar gedruisch tegen, vermengd met gehuil, gevloek en getier, dat een schrikkelijk gevecht

verried. De naam van Luchtervelde schalde bijtijden boven het verbrijzelen van het herberggerief uit, en eensklaps sneed er een zoo schrille kreet door de ooren van Felix, dat hij sidderend stil bleef staan.

Een meisje vloog, als het ware, uit eene der wooningen: zij liep als eene zinnelooze vooruit, en, vooraleer de jongeling berekenen kon waarheen zij wilde, klampte zij zich aan hem vast en gilte angstig:

- Red mij, red mij, mijnheer!

Hoe teêr en magteloos dit rampzalig schepsel ook scheen, moest eene zenuwachtige spanning haar eene buitengewoone kracht bijzetten; althans sleepte zij hem onweêrstaanbaar mede, terwijl zij voortdurend kermde:

- O, red mij, red mij toch, mijnheer!

Felix moest het meisje wel volgen. Het zonderlinge dier ontmoeting had hem gansch van zijn stuk gebragt, en zonder het te willen, gehoorzaamde hij aan het magteloos wezen, dat hem om bijstand bad. Echter konden, de zenuwen van het meisje zoo niet overspannen blijven: hare kracht en haar moed moesten in eens met haar lichaam bezwijken, en, voor zij aan de Veldstraat waren, viel zij bewusteloos in de armen des jongelings.

Deze had den tijd niet er op na te denken: hij hoorde dat men de ongelukkige begon te achtervolgen en, alsof hij het zich ten pligt rekende hare reddingsbede te voldoen, tilde hij haar op, liep met haar over de Graslei, en wipte dan van eenen trap tot bij de vloeijende rivier, waar hij zich met zijnen last in een hoekje nederbukte.

Nauwelijks was hij aldus verborgen of een aantal menschen kwamen op de Lei. Zij zochten heen en weder en

menigmaal hoorde de jongeling eene ruwe dodelende vrouwenstem roepen:

- Waar is Mina? waar mag ze toch wezen? - En dan weder vloeken op Luchtervelde die het meisje mede te zoeken scheen. Felix werd banger en banger en wist niet hoe hij zich verontschuldigen zou, indien men hem eens ontdekte. Eindelijk kon hij ligter ademen: hij vernam dat de naspoorders elders doolden en hunnen weg langs Onderbergen namen.

Echter was zijn toestand daarom de aangenaamste niet: hij zat daar nu, onder aan den boord der rivier, met eene vrouw die hij niet kende maar welker deugd hij met regt mistrouwen mogt. In welk schandbedrijf was hij gewikkeld, en zou dit zonderling toeval hem geene onaangenaamheden op den hals halen? Hij verweet zich de onbezonnenheid waarmede hij een gevoel van medelijden had toegegeven, en, verlangende van Mina aan haar zelve te kunnen overlaten, besproeide hij haar aangezicht met water, om haar weder tot bewustzijn te doen komen. Doch vruchteloos waren zijne poogingen: veeleer scheen hare kwaal toe te nemen; schrikbarende stuiptrekkingen trokken hare lidmaten te samen en bijwijlen snakte zij als of zij ging sterven.

Nu sprong Felix vol schrik op; zoo spoedig het hem zijn last toeliet beklom hij den trap, stapte over de Lei en liep daar in een zijstraatje, waar hij eenen waker, met de piek in de hand, eenzaam wandelen zag.

- Is hier geene herberg meer open? - riep hij.
- Ja; maar wat draagt ge daar?
- Waar? waar is die herberg?
- Wel, voor uwen neus, nachtraaf! - antwoordde

de waker, terwijl Felix reeds aan de deur klopte.

- Wie is daar? - riep men geheimzinnig van binnen.
- Goed volk! doe maar open, toe, doe maar open!
- Goed volk! dat is niet genoeg; wie zijt ge?
- Och, daar is hier eene vrouw kwalijk gevallen; doe toch open!

De deur werd met eene spleet ontsloten; maar toen de waardin zag dat er inderdaad eene bezwijmde vrouw werd aangebragt, liet ze den jongeling binnen.

Onaangenaam was hij verrast hier nog volk te vinden. Eenigzins beschaamd over zijnen toestand had hij gehoopt er gansch alleen te zijn, en nu omringden hem een zestal kaartspelers, die, nog met den troef in de hand, nieuws-gierig rondom hem stonden. Hij spoedde zich dus naar den afgelegensten hoek der vrij ruime kamer; maar toen Felix de arme Mina met azijn wilde laven, kwamen dit de spelers vrijpostig nazien.

- Wat heeft die vrouw? - vroeg de eene.
- Zeker de vallende ziekte? - zei een andere.
- Of de moederkwaal?
- Neen, neen, 't is de kwaal der minne, niet waar, mijn beste? - hernam een derde, terwijl hij den jongeling vertrouwelijk op den schouder klopte.

Deze zweette van angst dat men ontdekt zou hebben, wie hij zoo broederlijk verzorgde. Hij plaatste zich vol kommer voor het meisje om haar te verbergen; en hoewel haar donkerkleurig kleed zedig tot aan den hals gesloten was, vreesde hij dat men haren vernederden staat tot in de plooiën van dit kleed zou geraden hebben. Nog meer was hij daarover beducht toen hem een der spelers toesnauwde:

- Maar wie is nu die straatloopster?

- Zijt ge haar tegengekomen?

- Of hebt ge haar zoo in flauwte gevonden?

- 't Zal vast iets van de ligte soort zijn! - lachte een andere.

- Zij is mijne zuster! - sprak Felix, terwijl hij tot in het wit zijner oogen rood werd; doch in weêrwil zijner ontroering bezag hij de toeschouwers met zoo veel verwijt over hunne nieuwsgierigheid, dat zij stilletjes, de eene achter den andere, terug naar hunne plaatsen dropen.

- Onze kaarten worden koud, - zei er een; - laat ons met spelen voortgaan. - En, daar dit het eenvoudigste was, vielen allen weldra op nieuw aan het troeven, zonder zich om den jongeling, noch om het meisje te bekommeren.

Nu was er niemand meer die nog bij Felix stond. De bazin ging de spelers van drank voorzien, en de waard lag, achter het buffet, op eenen stoel te slapen. De jongeling had dan alle vrijheid om Mina te verzorgen en deze kwam dan ook allengskens weder bij.

Toen zij geheel haar bewustzijn herkregen had en de oogen opende, riep zij angstig:

- Is Luchtervelde hier niet meer? is hij weg?

- Stil! - fluisterde Felix.

- O ja, ik herinner mij! - en zij wreef zich dubbend over de slapen; - ik ben weggevlugt.... Luchtervelde wilde mij omhelzen; ik weigerde.... de bazin sloeg mij en een bezoeker wilde mij verdedigen. Toen, ha! toen was er een ijselijk gevecht, en ik ben gevloten!...

- Maar spreek dan toch stiller, Mina!

- Waar ben ik nu? - hernam zij bedaarder. - Waarom in eene herberg? Maar, mijnheer, ik ben toch niet uit het eene schandhol gevlugt om in het andere te loopen! Waar ben ik nu?

- Ergens waar ge niets te vreezen hebt. Maar, zeg mij eens, waarom schijnt ge zulken schrik te hebben van u in eene wooning te bevinden, als die welke gij ontkomen zijt?

Het meisje bezag hem met de pijnlijkste andoening en sprak:

- Maar ziet ge dan niet dat ik tot geen schandelijk leven geschikt ben, dat mijne opvoeding dit tegenspreekt! Begrijpt ge niet dat het ongeluk, of liever een schelmstuk alleen in staat was mij in den afgrond te dompelen, waarin ik nu zoo rampzalig rondwroet? Ach, mijnheer... En hare fluisterende woorden werden gedooft onder het gerucht dat eenige bezoekers maakten, terwijl zij de herberg verlieten.

Slechts twee klanten bleven zitten, en, daar de bazin uit spaarzaamheid eenige gazbekken uitdoofde, bleef het jonge paar, om zoo te zeggen, in den donkeren hoek der herberg geheel alleen. Toen nam de jongeling de hand van Mina en, na die hartelijk gedrukt te hebben, sprak hij:

- Zie, meisje, gij hebt mijn medelijden opgewekt; uwe woorden, uwe tranen ontmoet men zoo schaarsch in den verdorven kring, waarin gij ongelukkig verkeerd hebt.... Ik wil u hooren, ik wil uit uwen mond verstaan wat rampen u getroffen hebben, en, om mij in mijne verwachting niet teleur te stellen, zeg mij eens, in welke betrekking gij staat met Luchtervelde, dien gij te vreezen schijnt?

- Met Luchtervelde! met Luchtervelde! - riep zij opgewonden uit; - maar ik verfoei dien man; ik walg van hem; ik zou God om zijne eeuwige verdoemenis kunnen smeeken, indien mijne vernedering en mijne smarte niet te oneindig waren om in wrake leniging te vinden.... Die man heeft mij tot de schande gebragt! Die man heeft mij onteerd!

- Gij heet niet Mina, maar Roza Franken.

- Hoe! hoe weet ge dit? - En hare handen knepen stuipachtig die van den jongeling, toen zij haren familienaam hoorde.

- Ik weet dit van Lodewijk de Craeyer.

- Van Louis! van Louis! - riep zij met angstig maar zoet liefdegevoel uit; - van Louis? Denkt die dan nog aan mij, bevlekt met schande, versmacht door smaad en hoon?

- Ja, Roza, ja; dezen middag heeft hij nog om u geweend.

- Ho, wat geluk! Hij veracht mij dan niet? Zeg, veracht hij mij niet?.... Want ik heb hem zoo bemind, zoo eindeloos vurig bemind!.... Ach! en nu is dit alles dáár toch dood! - En zij wees op heur harte; en, zonder een antwoord af te wachten, en alsof zij de liefde smeeken wilde weder bij haar te komen, begon zij, met zingende, tranenvolle stemme, de geurige verzen van Turquety:

Amour! parfum du ciel,
Aloës ou cinname,
Fleur qu'on aime à cueillir dans les jardins de l'âme.

Felix hield eensklaps zijne hand op haren mond:

- Wat doet ge, Roza! Roza!.... Maar ge vermoordt

u, met u zoo in den droom uws onheils op te winden! Heb toch medelijden met uzelve?

- En waarom, als de menschen geen medelijden met mij hebben?.... Ach, vriend, zij hebben dit nooit met mij gehad.... Zie, ik moet u dit verhalen; want gij zult over mijn lijden een meêwarigen traan storten, en ik zal mijn verkropten boezem ook in tranen kunnen lucht geven..... Ik heb Louis bemind, vriend; maar bemind, dat mijn hart nog opzwelt bij de herinnering van dit lang vermoord gevoel.... Ik was jong, met moeder alleen.... Mijn broeder had mij het harte verteederd, en door de opvoeding welke hij mij, omdat wij door ongelukkige ondernemingen te gronde gingen, zelf geven moest, met poëtische droomen opgevuld. Helaas! helaas! de goede Alfried brandde zich door den kop, en die waanzinnige daad stortte ons in de afgrijselijkste armoede. Ik hoorde de gade van mijnen lateren verleider daarom door moeder vervloeken, en, hoewel die nare vloek, in het akelige van een stormachtigen avond, te midden van een verwilderd bosch, nevens mij op de rampzalige minnares mijns broeders was neêrgevallen, week de herinnering aan dit ijselijk voorval, voor de geluksdroomen door Alfried in mij ontwaakt. Ik mijmerde niet dan aan heil en welzijn; bloemrijke Edens dreven voor mijne inbeelding in het vergezicht, ik was rijp voor de liefde, en, nauwelijks had ik Lodewijk gezien of in mij ontvlamde voor hem een onuitbluschbaar vuur.... Alfried had mij geleerd hoe ongelukkig het is met menschen te verkeereren die ondeugend van domheid zijn; maar ik vermoedde dat Lodewijk kon aanleeren wat ik zelve wist. De glans zijner oogen verried eene edele

ziel die vatbaar was voor beschaving, en, door opleiding met de mijne, in een en denzelfden poëtischen klank kon medestemmen.... Ter zijde der wanorden die ik in mijnen nieuwen staat met ijzing kon gadeslaan, verlangde ik een hemeltje voor hem en voor mij; maar een hemeltje waarvan het heil in de aangenaamste gevoeligheden des harten zoude bestaan, en waar wij, buiten den kring der *halve* menschen, zouden kunnen droomen, zingen, beminnen!.... Ik legde mij toe om hem tot dit ideaal leven te vormen; ik zong en las hem dichters voor; ik leerde hem de menschheid kennen, de liefde, de deugd waarden; en, toen ik vermeende dat dit alles in zijne ziele groeiend en bloeiend was; toen ik dacht dat hij mij voor al mijne moeite en opofferingen beloonen ging, droeg hij heel dien rijkdom van kennis en liefde bij een meisje, aan welke hij dit alles nog moest aanleeren, om er eenigzins gelukkig mede te zijn!

Moet ik u uitdrukken hoe mij dit trof, hoe de angel der jaloezij en der smarte in mij rondwroette, wat gal dit over mijne levensbaan wierp?

Ach! voortdurend smaakte ik hare bitterheid boven al het wrange dat ik later proefde, en, na mijn sterfuur, zal mijne wegvloeiende ziel er den nasmaak nog niet van verteeren kunnen! En toch, inweêrwil dat hij zoo op eens geheel mijn heil vergruisde, beminde ik hem meer dan te voren. Het was alsof mijne liefde met zijne onverschilligheid aangroeide en al de schatten, die mijn hart bezitten mogt, stortte ik in het zijne over....

Alle avonden kwam ik hem gezelschap houden, daar hij nevens mij, zijn Mietje te liefkozen zat. Heb ik dan geleden? Heb ik dan opofferingen gedaan?.... Doch

wat wil ik u de folteringen mijner jaloezij opsommen om mijn snikken toe te geven en mijne stemme te beletten u mijne overige smarten te melden!

Met onze schuldeischers te voldoen waren wij zoo arm, zoo arm geworden, dat wij op eene fabriek werken moesten. Het noodlot wilde dat er nergens dan bij Luchtervelde bezigheid voor ons zou zijn. Gij hebt dien heer voorzeker gezien: zijn gelaat alleen doet u zijne driften kennen; vraag me dus niet of mijne onschuld gevaar liep, of er geld, pracht, gemakken, voor mijne onervaren oogen zweefden.... Hij wilde mijne eer duur koopen, die verachtelijke man; want een onweêrstaanbare drift hechtte hem aan mij, en zijn verlangen grensde aan waanzin als ik hem met walging afwees. Altoos vervolgde hij mij, en ik werd verpletterd door den bloedig- gloeienden blik waarmede hij mij trachtte te onderwerpen.... Ho, nooit hadde ik dien man kunnen dulden, nooit hadde ik mij ten minste voor hem vernederd! - Maar moeder werd krank; de armoede had eene vreeselijke kwaal in haar geteeld; de flauwte wierp haar op de gladde helling die naar den grafkuil glijdt, en de dood grijsde tegen de arme, beminde vrouwe!

Ho! ge weet niet wat het zegt, uwe moeder daar te zien verkwijnen en den worm van het gebrek langzaam haren boezem te zien verknagen.... Ge kunt niet begrijpen wat al folterends het kind gevoelt, als het zijne moeder zoo zwak, zoo afgemat ziet, als het haren pols niet meer kloppen voelt, als het haar hart of haren boezem niet meer ziet zwoegen.... Neen, neen, ge kunt dit niet begrijpen; maar de duivel der vuige wellust leerde het aan Luchtervelde. Die hartelooze wist wat ik moest

lijden.... Hij stapelde belofte op belofte, hij wierp eenen geheelen hoop reddingsmiddelen op een, en, mij dit met zijne bemorschte klauwen aanwijzende, riep hij:

- Red uwe moeder!

Ik weigerde met ijzing; mijn hart was nog niet genoeg voor moeder verteederd; zij was nog niet genoeg nabij den dood, dan dat ik met mijne onschuld haren hatelijken redder zou betalen.... Maar deze vermoedde dat die stond komen zou; hij liet zoo spoedig zijne prooi niet varen: dagelijks joeg hij haar na, en, ontsteld, vermoeid, weerde die zich zoo moedig niet meer; zij werd den hoon en den smaad gewend, en de kinderliefde smeekte luider en luider in haar harte!...

Wel mogt ik den hemel voor moeder en voor haar leven bidden; geen antwoord.... geen mededoogen! Mijne moeder verstierf en aan hare sponde grijsde de duivel:

- Uwe deugd voor haar leven! Uwe deugd voor haar leven!... ontaard kind!...

Kon ik haar nu zien sterven, kon ik haar van gebrek zien sterven, zij, die mij het leven schonk, zij die mij met hare melk voedde, en mij in hare ingewanden koesterde? Ach, neen, neen, er moest toch redding voor haar komen: geene aalmoes, die wij nog nooit aanvaard hadden, geene karige hulp die zou hebben doen zeggen: - de Franken die eens rijk waren, bedelen de openbare weldadigheid af.... Neen, neen; maar eene milde winste, eene veiling die ik waande dat nimmer zou bekend worden; iets dat mij van berouw en schaamte zou doen sterven; maar ons niet in het openbaar zou onteeren....

Ach, vriend, ik weet niet hoe ik u dit vertel; want het zwijmelt voor mijne oogen als ik er nog aan denk.... Het was in het kabinet van Luchtervelde: hij glimlachte mij tegen en sprak van weelde en geld. Hij vertelde van kinderen die hunne moeder gered hadden, van anderen die ze van honger hadden laten vergaan. Waarom ik naar zijne ergerende redenen luisterde, is mij niet bewust; maar eene noodlottige gedachte, een onbekend gevoel kluisterde mij ter plaats. Hij bevroedde dit wel en lachte:

- Gij lieve, - sprak hij en trok mij bij zich, - waarom sterft nu uwe moeder van armoê; is het niet uwe schuld? Ik beloof u goud; gij zult weelde, genoegens hebben; ik zal eene prachtige kamer voor u huren, waar gij met moeder welhebbend leven zult....

- En dit voor mijne eer! - riep ik, - en dit voor mijne eer! Neen, mijnheer, neen!

- En zult ge dan uwe moeder laten sterven, wangedrogt, daar ge haar redden kunt?

- Ach, mijnheer! - en ik stortte voor hem op mijne knien neder; - ge zult mijne lieve moeder redden zonder mij verachtelijk te maken; ge zijt toch mensch... Ach, red haar, red mijne arme moeder en ik zal voor u bidden tot mijn laatsten snik, ik zal u dankbaar zijn tot in der eeuwigheid!... Hij glimlachte en streelde mij de wangen. Ik deinsde achterwaarts en riep:

- Neen! neen!

- Het moet zijn voor uwe moeder, - antwoordde hij.

Ik kan niet melden hoe lang ik met het aanzicht ter aarde voor hem nederkroop, hoe ik zijne knien omhelsde, hoe ik bad, smeekte, weende... en alles te vergeefs!

te vergeefs!.... Hij wilde mijne schande, hij moest mijne onschuld hebben....

Ik trachtte op te staan; maar de brandende klauwen des duivels hadden mij vastgegrepen; ik slaakte eenen harden schreeuw en wilde vlugten.... maar mijne doode moeder verscheen mij, en dreigde alsof ik haar hadde vermoord.... Dit ontnam mij de weinige krachten die mij uit de worsteling waren overgebleven; een akelig duister tintelde mij voor de oogen, alles begon in warrelende kringen om mij te dansen, ik voelde mij de ziel ontvlugten, en, bewusteloos, stortte ik ter aarde neder....

Toen ik weder tot mijzelve kwam zag ik rond. Eene zonderlinge vermoeijenis verlamde mijne leden; nevens mij lagen er twee vijffrankstukken; maar voor het overige geen levend wezen, ieder was weg; er was daar niemand, niemand meer dan ik en mijne schande!

Roza weende eenigen tijd; dan vervolgde zij:

- Ik was van mijzelve vervaard, en meende dat ieder mijn schelmstuk op mijn gelaat zou lezen. Ik liep voor den spiegel en mij dacht het stond op mijn voorhoofd. Ik vaagde dit af; doch te vergeefs, het was op mijne wangen, het was op mijne lippen, overal, overal; ik schreide, en ik zag mijne schande in mijne tranen. Ik viel op mijne knien en smeekte:

- O God! o God, het was voor mijne moeder!

Maar ik droomde de schande ook op haar.... Mijne zinnen verwarden. Alles werd donker in en rondom mij, en een ijselijk droombeeld, de zelfmoord, lachte mij uit dit donker tegen als een licht. Ik klampte mij vast aan dit droombeeld.... maar dan zag ik weder mijne moeder

dáár, voor mijne oogen liggen, en ik beeldde mij in dat zij om eten, om krachtig eten smeekte....

Dit bragt mij wederom tot bewustzijn. Ik greep het bemorschte zilver vast en liep op straat. Daar dwaalde ik eenigen tijd radeloos rond; eindelijk kocht ik een kieken, ging naar huis en braadde het.

Moeder rigtte zich op bij den aangenamen geur die uit het loon der ontucht steeg:

- Waar hebt gij dit gehaald? - vroeg zij met luider stemme.

Ik sidderde en verschool mij achter het ledekant.

- Waar hebt gij dit gehaald? - herhaalde zij.

- Een oude vriend mijns vaders heeft mij dit en nog veel meer gegeven.

- Ik dacht dat wij geene vrienden meer hadden, - zei moeder, en, daar ze mij nog nooit op eene logen betrapt had, geloofde zij mij en sliep.... Wanneer zij later van het kieken nuttigde, ijsde ik, want ik meende dat zij het zou geproefd hebben dat ze van mijn hartebloed at. Ik verkropte toch mijne smart en hetgeen zij in kracht won, verloor ik in gezondheid en in jeugd. Het geld duurde niet lang; maar moeder was beter; een doctor had gezegd dat ze met goed voedsel genezen zou en was dit niet genoeg om mij in mijne opofferingen te doen voortvaren? Het ijs der schande was nu gebroken en mijne liefde tot mijne moeder gaf Luchtervelde zoo veel hij voor hare redding eischte. Zelfs was de walging voor dien man in mij vergaan; was ik niet in den afgrond waarin hij mij had gedompeld, aan hem verbonden door de afschuwelijkste erkentenis?

Maar toch, hij misbruikte die te zeer. Het schrikke-

lijkste van dit alles durf ik u niet verhalen: de schaamteloosheid van Luchtervelde ging te verre, te verre.... hij kwam zelfs bij moeder te huis en.... ho!... het ging te verre!....

Doch meer nog zou ik lijden: de onheilvraag had nog niet op mij uitgewoed; het regende slechts zachtjes, maar weldra zou een hagel van ongelukken mij verpletteren. De gezondheid had mij reeds verlaten; ziekelijke verlangens stegen in mij op; ik durfde het mijzelve nog niet bekennen, maar alles deed mij gevoelen dat ik niet meer alleen met mijne geredde moeder ter wereld was!... De hoop dat mijn verkoop geheim zou blijven, was dus een ijdele waan; de opoffering zou aan ieder bekend worden; zonder echter verstaanbaar te wezen en zonder dat iets er de schande voor mij zou van verligten!

Ach, het is altoos geen geluk moeder te wezen, hoe heilrijk het ook zij een schepseltje te bezitten op welk men al zijne liefde kan uitspatten, dat die lijdelijk aanvaardt en nooit met koelheid afwijst! Ik ten minste weende gansche nachten over dit rampzalig geluk, en ook des daags, als mijne moeder het niet zien kon; want die tranen zouden haar alles bekend gemaakt hebben.

Zij had mij reeds zoo dikwils naar onzen redder, naar dien zoogezegden vriend mijns vaders gevraagd, dat de geschiedenis welke ik daarop verzonnen had niet altoos met hetgeen ik er te voren van verteld had overeenstemde, en men er de schuchtere logen door voelde. Echter had zij te veel vertrouwen in mij dan dat zij iets van de onteerende waarheid zou vermoed hebben.

Nu zij geheel hersteld was, had ik weder mijn werk

hernomen; maar Luchtervelde kwam niet meer zoo als eertijds bij mij; hij was me moede en iedermaal dat hij voorbij mij trad, spuwde hij alsof hij walgde....

Dit was schrikkelijk; want ik moest hem toch alles bekennen, ik moest hem zeggen dat hij vader was.... Maar nauwelijks had ik dit woord uitgebragt, of hij begon te schelden en mij te verwijten dat ik hem bedroog, dat ik hem eens anders vrucht wilde opdringen; en hij joeg mij weg, schandelijk weg, terwijl hij mij met woorden brandmerkte die ik niet herhalen durf.

Te huis gekomen weende ik lang, en moeder vroeg mij naar de oorzaak van mijn leed. Wat mijn antwoord was weet ik niet; maar na mij langen tijd aandachtig beschouwd te hebben, riep zij uit:

- Ge zijt eene schandvrouw!

Als door den bliksem getroffen viel ik op mijne knien:

- Moeder, moeder lief, ik ben het uit liefde voor u! Mogt ik u laten wegteeren als ik u redden kon? Ach, vergeef mij, moeder, vergeef mij!

Zij bezag mij woedend:

- En onze faam! - beet ze mij toe; - bezat ge dan geene liefde genoeg voor mij, om mijn leven niet tot mijne oneer uit te rekken?

- Maar, moeder, kan ik daar aan denken als teederheid voor u mij alleen beheerschte? Moederke lief, vergeef mij!...

Zij vergaf mij niet; maar zegde mij iets zoo ijselijk, dat ik verschrikt van haar wegkroop.

- O neen, moeder, - riep ik, mijne handen tot haar uitstrekkend, - denk toch niet dat ik aan heillooze driften toegaf! denk dit niet; want uwe verachting zou

mij erger moorden, dan die welke ik van ieder te verwachten heb... Ach, moeder, moeder!

Zij geloofde mij niet en sedert kwam geen vriendelijke blik van haar mij nog vertroosten. Het scrupuel, dat zij uit haren voormaligen staat en van degenen die haar toen beheerschten, overgehouden had, ontvaardde haar. Zij was geene moeder meer, helaas neen; want al het liefderijk berouw van haar rampzalig kind beantwoordde zij met verachting, met hoon, met... slaan.... Alles verdroeg ik gelaten; want was ik dan toch niet pligtig? was al mijne knaging, al mijn lijden voldoende om de vlek uit te wisschen, waarmede ik hare faam had bespat? Helaas..... en toch, mijne smarten waren te bitter; daar waar ik troost tegen hare hardheid zocht vond ik ander lijden, en bij Lodewijk ook volgde mij het nawee mijner misdaden. Die geliefde vervulde mij met schaamte; ik gevoelde dat ik hem nimmer minnen mogt, en toch kon ik den aandrift mijns harten niet beteugelen. Hij was steeds de afgod mijner gepeinzen, en daarom zelfs was iedere klank zijner welluidende stemme, een vlijmend verwijt.... Hij wist nog mijnen val niet noch vermoedde hem: en wie had zoo iets schandelijks van mij durven vermoeden? Maar het kon hem toch niet verholen blijven en het scheen mij beter dat ik het hem zelve bekende. Hoe dikwils heb ik dan die nare biecht op mijne lippen gehad! hoe dikwils suisden er reeds eenige der pijnlijke woorden uit mijnen mond! Maar, als ik dan zijne zachte vragen hoorde; als ik dan vooruit zag dat zijn luttel toegenegenheid in verachting ging verkeeren, ach! dan ontbrak mij de moed, en mijne bekentenis veranderde in eene liefvallige verontschuldiging, die moeilijk mijn tong ontglipte!

Eens dat zijne vriendelijkheid mijne bekentenis zoo weêr in mijn hart opsloot, ontdekte hij het zelf. Zijn verwonderde en scherpe blik ontzette mij en drong in mijne bevleete ziele, als de angel van het vlijmendste verwijt. Die blik zegde mij meer dan al de smaadwoorden van moeder, en, verslagen, verpletterd, vlugtte ik als eene zinnelooze weg. Aan de val bleef ik staan weenen, en mijn hartverscheurende toon moest hem wel treffen; want zijne snikken drongen ook door tot mij.... Maar geen woord van vertroosting, geen enkel woord van opbeuring of medelijden, niets, dan het zwijgen der verachting of de tranen van den smaad. Ik had wel noodig hem stil te roepen, hem mijne liefde en de diensten die ik hem had bewezen, van verre toe te fluisteren; hij hoorde niet, hij kwam niet meer, hij wilde niets meer weten van het meisje dat hare liefde in een schandelijk misdrijf vergeten had, en, wreed als mijne moeder, dolf hij met haar aan den kuil van mijn graf....

Hier zweeg Roza lang; want de tranen versmoorden hare stem. Dan, na zich in weenen lucht gegeven te hebben, hernam zij:

- Ondertusschen dorst ik van schaamte niet meer uitgaan, en, daar moeder alleen niet genoeg verdienen kon, viel de nijpende honger mij ten deel. Dagelijks werd ik zwakker van gebrek en lijden, en, in mij onstond de hoop, weldra in de kille aarde rust te vinden. Die hoop vergrootte, naarmate de schrikkelijkste dag mijns levens naderde.... Toen die dag was aengebroken ging moeder weg.... Ik wachtte, ik wachtte op haar, te vergeefs.... Had zij zich misschien het leven benomen

gelijk mijn broeder?... De haren rezen te berge op mijn hoofd bij die akelige gedachte, en de onrust mijner ziele deed mij mijne andere folteringen bijna vergeten.... Ik riep Mietje, de beminde van Lodewijk, ik vroeg haar eene kleine verkwikking, en zij, van wie ik was jaloersch geweest, zij die ik misschien had gehaat, gaf mij eten en ik at....

Wat er alsdan voorviel weet ik niet: een geruimen tijd waren mijne zielsvermogens als uitgedoofd en, toen ik weder bijkwam, stond er eene gebuurvrouw aan de sponde, welke mij een wichtje aanbood dat om voedsel kermde. Ik verwarmde het aan mijn harte en wiesch het met mijne tranen.... Zijne toekomst ontrolde zich voor mijne oogen en, teruggeschrikt, wilde ik het aan mijnen boezem versmachten.... Hadde ik het dan gedood, dit ware geen schelmstuk geweest, o neen; want dan hadde ik het van een ondragelijk bestaan gered.... maar het egoïsmus mijner liefde gebood mij het te voeden, het voor een lang leven van smaad en hoon en gebrek te bewaren; ik laafde mijn dochterken met de weinige melk die mijne vermagerde borst nog bevatte; maar die was ontoereikend om levenskracht te schenken, en tiegerin, verheugde ik mij in hare vroege dood.... Later wenschte ik dan weêr dat het mogt leven, en, in die wisselvalligheden mijner liefde genoot het wichtje meer of minder zorgen, naarmate ik naar zijn graf of naar zijne wieg verlangde. Zoo bragt ik, met behulp der bureu, eenige dagen rampzalig door en wist niet meer wat te beginnen, toen moeder eensklaps binnen schoot.

In hare uitgeholde oogen zag ik dat zij dwaalde, en,

eene misdaad van hare ijlhoofdigheid vreezende, durfde ik haar geen woord toesturen. Zij viel op hare knien en bad lang met de zonderlingste gebaren. Eensklaps sloeg zij zich op de borst en riep:

- Mijn huis is verdoemd! mijn huis is verdoemd! Gij gevloekte! - schreeuwde zij opstaande, - gij zijt de schuld dat wij aan den duivel zijn verkocht!

Knielende stak ik haar mijn kind toe en schreide:

- Moeder, moeder, aanzie dit onnoozel wicht! - Maar spoedig moest ik het verbergen of zij had het tegen de steenen verpletterd.

- Ik leef met geene verdoemden! - kreet zij voort; - ge moet hier weg! ge moet hier weg!

Ik bad, ik smeekte, ik vroeg haar waarheen ik zou vlugten, te vergeefs! altoos riep zij:

- Voort! voort! ik leef met geene verdoemden!

Ik legde mijn kind op de sponde neder en klemde mijne waanzinnige moeder aan mijne borst:

- Moederke lief! kom toch tot uzelve! - smeekte ik haar zoenend. - Vergeef toch aan mijn berouw! Heb mededoogen met mijn lijden! Moeder, arme moeder, red mij en uzelve uit de ellende! Laat mij u nog beminnen, bemin my nog als weleer!

- Ik brand! ik brand! - gilte zij, en, mij van haar smijtend, besproeide zij zich met wijwater.

- Dit bluscht de hel! - huilde zij, en, metter haast mijn arm kind in mijne armen nemende, liep ik de deur uit, gevloekt van mijne bijgeloovige moeder, verlaten van ieder, en geene hulpe durvende afsmeeken van den goeden Lodewijk, omdat ik dien in mijne schande nog dorst beminnen.

Met wankelende schreden begaf ik mij nu naar Luchtervelde, en, voor hem ter aarde bukkend, smeekte ik:

- Iets voor uw kind, mijnheer, iets voor uw kind!

Doch hij wierp mij spottend aan de deur, en:

- Hoe zoude dit mijn kind zijn, - snorkte hij, - daar ik in mijn huwelijk met geen kind gezegend ben?

Wanhopig bezag ik de toegeslagen deur die mij nog met verachting scheen af te wijzen, en, te krachteloos om verder te gaan, zette ik mij op den stoep neder en bleef daar zitten weenen.... Ik klemde mijn kind aan mijn harte en bad voor zijn behoud; maar de duisternis begon alles om mij heen in het zwart te kleuren, groote regendroppelen begonnen te vallen en waarheen? waarheen?.... Ik durfde niet meer naar mijne moeder gaan, want ik vreesde alles van hare zinneloze razernij: radeloos dwaalde ik rond en vond aan de Lieve een straatwagen dien ik beklom, en waarop ik mijne vermoeide leden ter rust uitstreekte. Doch nauwelijks had ik eenige stonden gelegen of de regen ving aan met verdubbelde woede: hij zweepte zijne kille droppelen over mij henen en verzamelde zich rondom tot eenen ijskouden waterplas.... Rillend rigtte ik mij op en wond mijn kind in mijne reeds doorweekte kleederen om het wat te beschermen; maar het onweder was onverbiddelijk en drong door tot op zijne teedere lidmaten; dan kromde ik mij over het arme schepseltje heen, en alzoo ineengewrongen, geschud door koortsige huiveringen, zonder ophouden gegeeseld door wind en regen, wachtte ik de opklaring des hemels af.

Eindelijk kwam de morgen en met hem de heldere

zonne die mij vreedzaam tegenlachte. Ik rekte mijne stramme leden uit, klom van den wagen.... Doch wederom, waarheen? waarheen?..... Waar voedsel bekomen voor mijn wicht dat niet alleen van koude kermde; maar tevens om verkwikking weende?

Een heer kwam toevallig voorbij, een dier menschen welke God ter hulp der lijdenden op de wereld zendt: de goedheid stond op zijn gelaat te lezen, en hij zag er zoo weldadig, zoo minzaam uit, dat de schreeuw van: Bedel! bedel! opsteeg in mijn hart.

Bedel!.. Ja, mynheer, ik heb gebedeld; maar gij weet niet wat er mij door de ziel ging, als ik voor de eerste maal mijne hand uitreikte; ge weet niet wat moed mij het geschrei van mijn kind moest inboezemen. Ik heb gebedeld; maar mijne knien knikten tegen elkander, terwijl ik met tranen smeekte:

- Mijnheer! om Gods wil, geef mij iets voor mijn kind!

De heer bezag mij met belangstelling:

- Gij hebt koude, arme vrouw! - sprak hij, en gaf mij eenig geld. Hiermede liep ik in eenen kelder, warmde mijn wichtje, droogde mijzelve en at. Doch mijn honger was niet verzaad; ik was niet genoeg versterkt om ook mijn arm schaap te verzaden, en weder moest ik de hand uitreiken, en weder moest ik bedelen.

Aan dit ijselijk leven gewende ik mij, en de liefde tot mijn kind verhardde mij tegen de vernedering. Het werken boezemde mij schrik in; want de wereld die mij door hare slechte regeling had in het onheil gestort, spotte nu, omdat ik onder haren dwang bezweken was. Zij die mij herkenden smaalden:

- Zij heeft een kind, dit schandaal! Zij heeft een kind! - En velen voegden er bij:
- Zij moest rijk zijn, eh! ze moest geld hebben en kiekens eten! Luchtervelde zou het betalen! - En nu hoorde ik dat slechts in het voorbijgaan; maar hadde ik ergens gewerkt, dan zou dit zóo gansche dagen geduurd hebben en men hadde mij dood gespot! Ach, dat ieder nooit aan zichzelf denkt; dat de menschen niet meer medelijden hebben en nooit overwegen dat, zoo het geval het wilde, zij ook naar eenen meêdoogenden blik zouden trachten! Hoe menig meisje heeft mij gehoond, dat later onder denzelfden smaad zal gebukt gaan, of er nu reeds onder bukt! Helaas, al had ik mij krachtig genoeg gevoeld om die steken te verduren, zou ik daarom werk hebben gehad? Het is er reeds zoo schaarsch te vinden, en zal Luchtervelde, om zijne faam wat te bewaren, niet gezorgd hebben dat mijn ongeval zich niet in andere fabrieken, door mijne tegenwoordigheid noodzakelijk verbreidde? En al ware dit anders, waar bleef ik met mijn wicht? Ik wist niet dat er kinderkribben bestonden; want de goede daden worden, even als de schelmstukken in het duister gepleegd, en ik had geen geld om eene bewaarster te betalen.... Ik moest dan wel bedelen, en leefde ellendig van hetgeen ik ontving.... Des nachts had ik geen dak dan den hemel en geen bed dan den harden vloer.... Maar schuchter sloop ik alle avonden door de weêrgalmende gewelven van het Gravenkasteel en ging voor de deur mijner moeder knielen en weenen.... Dan verhief zich mijn hart in vurige gebeden tot God; dan smeekte ik om zegen voor haar, om medelijden

voor mij, en den naam van mijn kind mengde zich onophoudelijk tusschen mijne droevige verzuchtingen... Eene kaars, die moeder elken avond voor een Lieve-Vrouwenbeeld ontstak, brandde den ganschen nacht, en stralen van dit heilig licht schoten door de spleten der vensterblinden op mij, eenzaam verlatene. Daar, kon ik dan mijn kind met alle aandachtige liefde beschouwen, en nagaan wat schrikkelijke verwoestingen het gebrek in hetzelfde aenrigtte.

Doch, zekeren nacht brandde het licht niet, en, slechts eenige dungezaaide starren straalden eene flauwe schemering tusschen de brokkelige daken van het Gravenhof neêr. Een angstig voorgevoel greep mij aan, en luisterend hechtte ik mijn oor aan het raam of ik geen geritsel mogt vernemen, of de slapende adem mijner moeder niet tot mij doordringen zou; doch niets, niets trof mijn aandachtig oor, niets dan het zwijgen van het graf!... Waanzinnig liep ik weg en, in mijne onrustige vervoering vergat ik zelfs te bedelen.... De dag scheen mij eene eeuw en ik liep altijd maar voort, haastig voort, alsof ik den avond inhalen wilde. Deze daalde eindelijk, en zelve uitgehongerd kwam ik, met mijn hongerend kind, weder aan moeders deur luisteren. Maar het was wederom donker en stil. Vuriger dan ooit steeg mijn gebed tot den Heere, en mijne tranen rolden bij beken over mijn wicht; doch's anderdaags was het weder stil en weder akelig donker.... Dit duurde zoo dagen; maar ten laatste, afgemat van angst, wilde ik alles weten. Tot tegen den morgen bleef ik zitten, en, toen Mietje, die boven woonde, afkwam om aan de gebuur-pomp haren moor te vullen, verborg ik mij. Ik was zoo

diep gevallen, dat de dood mij zoo veel schrik niet zou hebben gebaar, dan wel de gedachte door een lid van Lodewijks familie gezien te worden.

Gelukkig liet Mietje de buitendeur open, en alzoo kon ik in het duister naar binnen sluipen. Alles was daar rustig, en de deur van moeders kamer stond aan. Verwilderd schoot ik er in en liep naar het ledekant; maar niets.... Ik zag rond en vond nergens iets meer.... Alles was ledig, ledig - gelijk mijn hart! Huilend riep ik:

- Moeder! moeder!

De akelige echo was het eenig antwoord dat mij tegensloeg, en het scheen mij of de muren ook: moeder! moeder! riepen.

Ik sleepte mij rond om te zien of er dan toch niets, niets meer was dat mij aan het verleden herinnerde; maar niets!

Eensklaps hoorde ik Mietje, die vast door mijn gehuil verschrikt, hulproepend naar boven liep, en, naar den trap snellend, hijgde ik:

- Mietje! ach, Mietje!

- Ho, zijt gij het? Roza, Roza, wij dachten dat ge dood waart.

- Waar is moeder? Waar is moeder? - riep ik zoo akelig, dat ik Mietjes tanden van vervaardheid hoorde klapperen.

- Roza, - smeekte zij, - stil u, stil u!.... Moeder is dood en wij hebben de meubelen verkocht om haar eerlijk te doen begraven.

- Dood! - raaskalde ik, - dood! - En de wanhoop zweepte mij uit het rampzalig Gravengebouw.

Iets zonderlings ging er in mij om: ik voelde mijn bloed keeren, en mijn boezem prangde mij.... Al vlugtende legde ik mijn kermend kind aan mijne borste, te vergeefs! te vergeefs! Het schreide voort om voedsel en wendde zich van mijnen boezem af! Mijn melk was door dien slag in mij opgedroogd!....

Wat ik dien ganschen dag aanrigtte is mij onbewust; want de kinderen liepen mij na op straat; zij sleurden mij met het haar, dat verwilderd uit mijne mutse golfde, en trokken aan de kleederlommen die mij nog aan het lijf hingen. Gelijk die oude kindsche vrouwen, welke bijwijlen aan hunne kwaadaardige speelzucht ten doel staan, zoo behandelden zij mij, en het slijk dat ze mij toewierpen spatte van mijn aanzicht op het onschuldig gelaat van mijn kind.

Eenige menschen hadden medelijden met mij en gaven mij iets. Ik at en dronk van hunne giften en hoopte dat daardoor op nieuw voedsel voor mijn kind uit mijn harte vloeijen zou. IJdel was die hoop! Mijn arm schaapken zoog aan eene dorre korste, en over zijn aangezichtje spreidden zich de kleuren van den dood....

Nu was er niets meer dat mij nog aan het leven hechtte: mijn kind ging sterven, en waartoe was ik dan nog op de wereld van noode? Verrukt liep ik naar den waterval waarlangs de Leije in de Schelde stort: dáár kon ik mijne smarte afschudden en ruste vinden.... Ach, hoe gretig blikte ik in dit ziedend water, hoe streelde mij de gedachte dat dit mij in zijn killen schoot zou opnemen, tegen den bodem vermalen, en gevoelloos medeslepen, verre van den rampzaligen grond waarop ik zoo veel geleden had. Zijn lokkend gemurmél, het slingeren zijner

verspattende golfjes, waaruit duizende sprankels als hemellichtjes naar mijne afgematte ziele schoten, dit alles boeide mij als eene betoovering, en, over den boord gebogen, lachte ik:

- Ja, voer mij mede, verre van hier, en dat de waterkrekels den doodzang over mij zingen!

En ik ging mij beneden laten glijden, het wicht ontsnapte mij reeds.... maar eensklaps schildert zich voor mijne verwarde inbeelding een ruim gebouw, waaruit een droevig kindergeschrei mij tegenlachte!

- Daar zijn de verlaten weezen! daar worden zij gevoed en het mijne kan daar ook leven! - Ik wreef mij het brandend voorhoofd, als om mijne gedachten klaarder bij een te zamelen; maar nog had ik het alles niet overdacht, of ik ijsde van dien dubbelen moord en liep naar het Vondelingenhuis. Doch, zelfs eer ik het genaderd was, had ik reeds berouw over die gruwelijke daad; al mijne moederliefde stond op in mij en ik kon niet tot de scheiding besluiten. Mijn kind schreide wel hartverscheurend; maar mijn harte schreide ook, en pijnlijker dan mijn kind. Wanhopig prangde ik het tegen mijnen boezem, en dan dacht ik weêr: dáar, vindt het niets dan de dood! - en ik rukte het er af; en dan drukte ik het weêr op nieuw aan mijn harte, en zoo bleef ik lange, lange worstelen tegen de noodzakelijkheid der scheiding. Eindelyk was mijn besluit genomen: ik besproeide het voor de laatste maal met mijne moedertranen, en, luttel stonden later, was ik geene moeder meer!... Ik liep weg, weg, vervaard van mijzelve, en zou aldus lang mij zelve hebben willen ontvlugten, zoo ik niet, achter den hoek, bewusteloos ter aarde ware gestort.

Toen ik uit mijne bezwijming ontwaakte, stond er een man bij mij, welken ik dien dag nog meer meende gezien te hebben. Hij was deftig gekleed; maar zijne taal strookte niet met zijn uiterlijke. Hij was een dier lage fielen, die handel in vrouwenongelukken drijven... Vreemde voorstellen rolden van zijne lippen, en hij hield mij iets voor van goed eten, schoone kleederen en vermaak. Met een dom gezicht moest ik hem bezien; want hij lachte met mij. Ik ging toch met hem mede; want ik was zinneloos en, toen ik uit mijne verdwaaldheid terugkwam, bevond ik mij in eene zonderlinge woon, schoon gekleed, wel gevoed, met schande beladen en rampzaliger dan ooit.... Vooreerst was ik belachelijk, want men heette mij Houten Mie, Stomme Mie. Die naam veranderde echter weldra in Mina, toen ik, van mijnen onherroepelijken staat bewust, kon treurig zijn. Ik zal u niet zeggen wat ik daar heb geleden: gij weet genoeg wat een meisje is gelijk ik nu ben, aan welke bespotting, aan welke verachting, aan welke snoode driften zij ten prooi staat. Het eenige dat ik u wil melden is dat ik welhaast de maat van mijn lijden zal vervuld hebben, en dat mijne ellende dit oogenblik verhaasten zal.

Dit zeggende bezag zij Felix in de oogen, en deze meende inderdaad, in haar bleeke aangezicht, een voorbode des doods te ontdekken.

- Arm kind! - zuchtte hij, haar aan zijn harte drukkend, en zijne tranen met de hare vermengende; - arm kind, wat hebt gij geleden! Ach, had ik nu maar iets meer dan mijn verlangen om u voort te helpen; maar, helaas, ik kan u niet troosten dan met mijn medelijden!

- Ho, dit is voldoende, vriend lief, dit is voldoende! - riep zij hartstogtelijk. - Helaas, het is mij zoo zoet te gevoelen dat er nog iemand is die mij niet genoeg veracht om mij medelijden te weigeren, dat er nog iemand is die mij onder de menschen telt! - En zij drukte een zoen op de hand des jongelings; maar een zoen die niets lichamelijks had, die niets was dan een uitvloeisel der ziele, een tolk van edele dankbaerheid.

- Helaas!... - Maar een schrikverwekkend gerucht verdoofde eensklaps de stemmen der sprekende. Vloeken en tieren vermengde zich met gestamp en gebons op de deur, en de kreet van: doe open! doe open! weërgalmde van buiten. Waard en waardin snelden naar den ingang en wanneer zij verstaan hadden dat de waker ook gebood de deur te ontsluiten, lieten zij de rumoermakers binnen.

Felix was ook vol angst genaderd om te vernemen wat dit alles beduiden mogt; doch hij werd bijna omvergelopen door eene vrouw die als eene razende op Roza losvoer. Zij klampte haar bij de armen en, terwijl zij de rampzalige geweldig heen en weder schudde, riep zij woedend:

- Ha, ge wilt vlugten, slang, ge wilt vlugten, kwezel!

- Maar, bazin! - schreide de bevende Roza.

- Er valt niet te bazinnen, dievegge! Ge wilt me dan ontvlugten om uwe schuld niet te voldoen? Ha, maar dat zal niet gebeuren, hoort ge! dat zal niet! - En zij sleurde het meisje voort.

Felix kon dit niet koelbloedig nazien: hij wierp zich tusschen beide, en ging bevelen van het meisje met vrede te laten, toen de waard en de waardin van achter hunne toonbank vooruitspringende, hem zelf op eens aangrepen:

- Wat! - kreet de laatste, - ge zult zulke schandalen in mijn huis brengen! Zóo onze naam en faam komen bekladden! Hieruit! spoedig hieruit!

- 't Is nooit gehoord! - gromde de andere, - zulke ruzie! 't is om hier al de klanten weg te jagen!

En inderdaad, zoodra een der bejaarde kaartspelers die onvoorzichtige woorden gehoord had, stond hij op:

- Ja, - zegde hij, - gij ziet mij hier van zoo leven niet meer; ik wil mijne reputatie niet kwijt raken.

- En ik zet ook geen en voet meer over uwen dorpel! - riep de andere, en beide wierpen het geld dat zij schuldig waren naar het hoofd der bedroefde huisvrouw, welke begon te krijschen, maar toch tusschen hare tranen niet vergat Felix meer en meer te schelden en zelfs te slaan.

Deze zag echter meer naar Roza om. Hij had haar zoo gaarne uit de nijdige klauwen harer meesteres gehaald; doch deze had het arme meisje bij de haren, en slingerde haar aldus ombarmhartiglijk voort. Noch de tranen van Roza, noch de redenen van Felix, noch de poogingen van waard en waardin, die, inweêrwil hunner verontwaardiging, toch medelijden kregen, niets was er in staat dit booze wanschepsel te bedaren. Bijzonder vergrootte hare woede, nu een deftig heer haar in hare wreedheid kwam ondersteunen en haar tot het folteren van Roza aanmoedigde.

Hij scheen zeer veel belang in het wederkeeren van Roza naar hare woon te stellen, en, als het meisje dit hoorde, aanzag zij hem verwilderd en riep:

- Luchtervelde, ach, Luchtervelde! - terwijl zij zich aan de kleederen van Felix vastkliste.

Dit voerde de woede des jongelings ten top. Levende of dood zou hij het meisje uit de handen halen; maar daar het harrewarren nu tot een bloedig gevecht ging overgaan, poogden de waard en de waardin, geholpen door den waker, die het meisje verraden had, de strijders buiten te schuiven, hetgeen dan eindelijk ook gebeurde. Op straat had Felix meer plaats om zich vrijelijk te bewegen. Hij rukte en sloeg, en misschien zou het hem gelukt zijn Roza te verlossen, toen hare meesteres haar eenen zoo geweldigen slag op het hoofd toebragt, dat zij eenen scherpen gil slaakte en stuiptrekkend nederviel.

- Gij hebt haar vermoord! - riep Luchtervelde, en gelijk Felix, die dit betwijfelde zich van den moord wilde verzekeren en over haar nederbukte, zag hij van verre de politie komen aangesneld. Weinig genegen om zich voor het gerecht tusschen zulke zaak betrokken te zien, stelde hij het op een loopen, en, daar hij de politie gedurig achter zich hoorde, was hij niet gerust, alvorens hij in de Molenaarstraat op zijne sponde lag.

V.

Echter ontweek hem hier de slaap. Niet dat hij lang aan de laatste gebeurtenissen dacht of dat de moord van Roza, waaraan hij niet geloofde, hem lang bezig hield; geenszins, zijne gepeinzen doorliepen een breeder veld. Hij overwoog wat hij op dien dag gehoord en gezien had, en hoe weinig geluk, zelfs voor de deugd, er hier op aarde overblijft. Dit pijnlijk beschouwen der lijdende menschheid verhitte zijne hersenen, en te vergeefs draaide hij zich op zijne sponde om en rond, in de hoop van een weinig rust te vinden. Het brandde hem al te hevig in het hoofd, en, ongeduldig wordend, sprong hij overeind, zocht pen en papier, en schreef het volgende:

- Heb ik het niet reeds meer gezegd dat beschaving, zonder stoffelijke verbetering voor het volk geene weldaad is? Hebben de zonderlinge kennissen, welke ik van daag heb gemaakt, mij daar wederom geen bewijs van gegeven?

Die menschen waren nu toch wel beschaafd; die hadden wel aan de bron van kennis en poëzij gezogen; hunne zielen waren toch veredeld door dien schoonen adel welken de deugd verwekt.... En zijn ze daarom gelukkig geweest? zijn ze daarom minder gevallen?... Die arme Roza, zoo zacht, zoo teeder, dat minnend harte, die dichterlijke ziel, wat is die geworden?

Een verachtelijk wezen, een iets dat een deftig man niet bij zijnen naam noemt!

En waarom toch is Roza zoo diep gezonken? waarom?...

Omdat zij honger had en hare moeder van honger stierf!

En Lodewijk, die is toch ook wel edelmoedig en grootsch, vol liefde en deugd; hem gloeit ook het eergevoel in de borst.... en waar zal hij niettemin eindigen? zal hij stelen? zal hij moorden?

Slechts een toeval redde hem van de dieverij, waarvan hij toch de schande gevoelt, die hij diep verfoeit en haat.... En waarom stal die goede jongeling bijna, zeg eens, waarom?

Omdat hij honger had en zijn gezin van honger stierf!

Ach, waartoe dient het toch het ellendige volk de bitterheid van ondeugd en schande te doen bevroeden, als men het in de ondeugd en schande verspreidende armoede laten moet? Waarom het beschaven, als men het niet onafhankelijk en vrij wil maken, bestand tegen lief en leed, genoeg verdienend om uit de goede dagen iets voor de slechte over te houden?

Waarom het beschaven, als men het in de klauwen wil laten van eenige geldedelen, die schelmstukken kunnen

brouwen, onder den dekmantel van hun schandelijk goud? Ach, beschaving! beschaving! holle klank die mij van alle kanten der wereld wordt toegesnauwd, waartoe hoor ik u zoo dikwils? waartoe zijt gij in ieders mond?... Ach, ik bevroede het, in de eenzaamheid van dezen somberen nacht!.... Men roept beschaving om het na te kunnen laten eene ware beschaving te beginnen; men roept beschaving, om onder den schild van dit schoone woord ongehinderd duizenden en duizenden van menschen, van vóór den morgen tot in den nacht, in de fabrieken te kunnen verdierlijken, en zoo van alle veredeling verstoken te houden; men roept beschaving, om gemakkelijk aan het volk bestaan en voedsel te ontrooven en geene winstregeling te moeten bewerkstelligen, welke enkele welhebbenden schaden zou. Men roept beschaving om, terwijl men den eenvoudige met dit lokwoord - dat ook de gedachte van vrijheid in zich bevat - bezig houdt, in het duister slavenketenen te kunnen smeden! Want, waar gaan wij heen, terwijl de vier winden des hemels de ijdele toonen van beschaving en volksliefde aan onze ooren ronken? Waartoe geleidt ons de concurrentie of opslokking der kleine sommetjes door de groote, groote kapitalen? Wat beduidt de vernietiging der geringe burgerklas en de verheffing van eenige geldbollen? Ziet men dan toch in die gulden heeren nog geenen opkomenden adel, welke, door de gemakkelijke opstoring der eigendommen, weldra door zijne magt den schrikkelijken glans zal verduisteren der dwingelandij van den naam-edeldom der middeleeuwen?....

Der middeleeuwen!... Waarom yzen bij dit woord? Wij beleven immers dezelfde tijden, en, waar ik mij ook

wende, zie ik het regt van den sterkste ingevoerd. Want wat is anders die ongelijke strijd der fortuinen, welke men, door het toelaten der concurrentie, op elkander aanhitst? Wie kan loochenen dat dit de vernieling is van den zwakke door den magtige, hetgeen wij zoo in de middeleeuwen verfoeijen, omdat het door het zwaard gebeurde, en nu niet schijnen te zien omdat de glans van het goud zeker onze oogen verblindt!... Ho, spotternij toch, helsche spotternij, die vooruitgang dien men tot in de wolken verheft!... Ach, dat men toch maar spoedig de helling weder opklauterde, waarvan men zoo noodlottig nederglijdt! dat men toch herbegon van daar waar wij nog aan 't stijgen waren! - Was het noodig dat de wereld arbeidde, eeuwendurend arbeidde, om eenige stonden van vrijheid te genieten en dan weêr, gedoemd, in de slavernij neêr te storten?... Medelijden toch, medelijden met ons zelve en met het lijdende volk! Zoeken wij toch geene schijnweelde, die op ondeugden en armoede gevestigd is; maar betrachten wij deugd en liefde, geluk en broederlijkheid!... Laat ons zoeken onzen lijdenden evenmensch op te beuren, te vertroosten, te voeden, en te leeren mensch worden!... En, als men dan vraagt hoe daarmee te beginnen: dat men dan vooreerst trachte het loon des ambachtmans te vermeerderen, zijne werkuren te verminderen, het voedsel goedkooper te maken. Dat men niet pooge de prachtvoorwerpen, welke niet dan voor welhebbenden dienen, altoos voor minder en minder te leveren; maar zorg dat ditgene voor ieder verkrijgbaar zij, wat den honger verzaadt! Dat men de velden niet voor nuttelooze gewassen beploege; maar

dat het gelend graan van daar den vermoeiden werkman tegenlache! En, als er alzoo, door het regtmatiger omloopen van het geld en het gemakkelijker verkrijgen der eetwaren meer weelde tusschen de geringe klassen is, dat men alsdan beginne met hun eer en kennis aan te leeren, dat men ze alsdan beschave en dat zij dan, meer mensch zijnde en meer achtenswaardig, mede omsnoerd worden met den band die ons allen tot broeders vormen moet!.....

Zoo schreef de jongeling, en, toen hij dit stuk overlezen had, mompelde hij:

- Indien ge dit nu eens liet drukken, weet ge wat men u zou zeggen, arme dwaas? Men zou u toesnauwen dat beknibbelen zeer gemakkelijk is, maar dat ge zoudt moeten melden hoe dit alles te bewerkstelligen. En, als ik dan een stelsel maakte? Dan zou dit verloren gaan onder de andere welke de driften veel meer streelen. Ho, de wereld zal voor geene verbetering vatbaar worden, vooraleer het onheil ten top gestegen zij; voor dat de schelmstukken welke nu sedert eenige jaren, in alle landen waar onze vooruitgang troont, zoo zeer vermeederen, driemaal verdobbeld zijn; voor dat van alle kanten kreten van wee en afschrik oprijzen, en de mensch van zijne eigene vernedering bewust, siddert!... Intusschen zou ik toch ook wel een stelseltje kunnen aaneenflansen, - vervolgde hij, van toon veranderende, - en, als er mij tijd en gelegenheid toe vergund wordt, zoo waar ik leef, dan overlast ik er eens den boekhandel mede.

En, te vreden over dit voornemen, zette hij zijnen moor

op de stoof, terwijl hij tusschen zijne tanden een somber deuntje schuifelde.

- Jelle! - riep hij korts daarop tot zijnen slaap-kameraad, dien de lezer, zoo ik hoop nog niet vergeten heeft; - sta op, jongen, 't is tijd!

- Ja, ja, - geeuwde deze.

- En hoe gaat het nu? - vroeg de schrijver verder; - want ik heb u gister avond niet meer wakker gezien.

- Wel stillekens, Felix, niet te best.

- Welhoe, jongen, schort er alweêr iets aan het werk?

- Ja, kameraad, ja; de baas zegt wel dat hij op bezigheid wacht; maar ik vrees toch dat van avond het geldwinnen voor mij zal gedaan zijn.

- Dat is erg, jongen, dat is erg; want het schijnt dat de weelde hier haar winterkwartier niet zal houden. - En, na ontbeten te hebben, ging Felix, somber en traag naar zijn werk in de Sint-Jakobs Nieuwstraat.

- Ha, schilder, vriend lief, ge moet hier op bevel van mevrouw, uwe biezen pakken! - riep Trientje hem toe, terwijl zij de poort opentrok.

- Welhoe! - riep de schilder verbleekend, - smijt ze me dan de deur uit, Trien? Dat ziet er net uit, en mijn makker is ook zonder werk!

- Zie nu eens, wat gezicht! wat gezicht! Ik wist wel dat ge leelijk waart, Felix; maar zoo afgrijselijk kon ik mij u toch niet inbeelden. - En de schalksche meid tikte hem vrolijk tegen de bleeke wang.

- Maar hoor eens, Trientje, - riep hij, - scheert ge nu met mij den gek, of wat is er?

- Wel niets, dan dat mevrouw u gaarne ziet, en dat ge

moet naar heur hof gaan... Zie, ik ben wat jaloersch, jongen; want mevrouw is zoo schoon, dat ge er wel eens op verliefd zoudt kunnen worden, terwijl ik daar niet by ben.

De jongeling nam die spotternij met de geheimzinnige leelijkheid van mevrouw kwalijk op, en Trientje kreeg een klein sermoen, dat zij met eene zure tronie aanhoorde; dan, op zijne vraag wat er nu eigenlijk was, en wat hem te doen stond, antwoordde zij:

- Ge waart gister avond nog niet lang weg, of mevrouw kwam mij vragen of ge mij niets gezegd hadt, hoe gij er uitzaagt als gij uitgingt en dergelijke zonderlinge dingen meer. Ge kunt wel denken dat ik u te goed deed, leelijke guit.... en mevrouw scheen te vreden. Ze deed me dan nog eene boodschap doen, die ik u niet mag zeggen en waarvan ge den uitslag op Gentbrugge zult vinden, waar ge nu eens dadelijk met potten en pannen en borstels en flesschen henenloopt

- Ha! ha! dat is niet gemakkelijk. Maar zeg mij eens, engeltje lief, - en de schilder begon de meid uit nieuwsgierigheid te fleemen; - wat is er dan toch gaande? zeg toch eens, Trientje!

- Niets, niets, moeijal! mevrouw is dezen morgen met het portret uit heur kabinet, dat ze overal meêneemt, vertrokken en daarmee, *salut!* - En ze gaf hem nog al lachend eenen duw in den rug, toen zij hem de deur buiten dreef.

Men kan bevroeden dat de jongeling gissingen maakte en dat zijne gedachten verre uiteen liepen.

Wat wilde toch al dit nieuws van het aardige boven-meisje beduiden?... Wat beteekende dit portret?...

Maar dat nam mevrouw altoos met zich; zoo meldde dit niets dan dat dit het afbeeldsel was van eenen geliefden persoon.... Doch die boodschap, die geheime boodschap, welke Trientje had moeten doen?...

Felix had zich al wel het hoofd te breken, de minste *nuancen* van Trientjes gezegden na te gaan, op iederen toon harer woorden een geheel stelsel te bouwen; hij kwam altijd op niemedalle uit, en het eene stelsel sloeg steeds het andere in duigen. Een nogtans had wat meer bestendigheid dan de andere; namelijk dit waarin Felix hoopte dat de belangwekkende boodschap het rampzalig gezin van Lodewijk betrof. Doch zoo veel andere omstandigheden spraken dit weder tegen, dat het beter was zich niet geheel op die hoop te betrouwen.

Gelukkig was de dag te schoon dan dat Felix in die nuttelooze overwegingen verdiept zou gebleven zijn. De zon stond reeds half ter kimme en kleurde de reeds zoo gele herfstbladeren met nog scherper geel; een zachte wind deed er eene menigte van vallen, en die suizende, ritselende stilte, welke rondom zijne ooren geheime dingen fluisterde, streelde den voortstappenden jongeling liefelijk het hart.

- Wat zou er toch geluk in die schoone natuur zijn, - droomde hij, - als men het er maar in vinden kon!

En dieper en dieper in zijne mijmeringen wegzinkend, verliet hij de groote baan van Gentbrugge, om een zijpad in te slaan dat door versch-omgeploegde landouwen slingerde.

- Wat is het hier vruchtbaar in Vlaanderen! - mompelde hij verder, - en wat is er toch honger!

Maar op deze plek staat zeker tabak, op gene meekrap, hier sniker en daar iets even nutteloos en dat men beter uit andere streken zou bekomen.... Het is belachelijk om hulp te schreeuwen, en de hulp die uw eigen grond schenkt te verkwisten!

Zoo dubbende kwam hij aan een kasteeltje dat, volgens den gierigen bouwtrant onzer eeuw, eenen geel-grauwen vierkanten blok met gaten verbeeldde. Niet weinig stond hij verwonderd in den persoon die hem opendeed, mevrouw Luchtervelde zelve te erkennen, welke hem zachtvaardig toesprak:

- Zoo schilder, reeds hier? Ik verwachtte u zoo vroeg niet, vriend, want het is nog al verre.

De jongeling boog zich.

- Ik heb u hier doen komen, - vervolgde zij met dezelfde zachte, maar nu eenigzins bevende stem, - omdat gij iets moet herstellen in eene kamer, waarvan ik niet wil dat verder dan in derzelver omtrek zou gesproken worden.... Ik hoop dat ge mijn vertrouwen zult waardig zijn, - en zij wilde den schilder op de trappen voorgaan.

Deze hield haar tegen:

- Mevrouw, - sprak hij een weinig verlegen, - ge hebt reeds ontdekt dat ik schrijvelaar ben; de vlaamsche zaak is zoo miskend dat er bijna niet dan mannen, uit het volk gesproten, zich durven opofferen om hunne broeders niet geheel en al aan den staart des menschedoms te laten. - Ik had er mij anders niet meê bemoeid, doch nu ik het ben, wil ik het behartigen; en, al wat ik ontmoet dat tot leering of vermaak zou kunnen strekken neem ik te baat. - Ik zou dan liever die wonderlijke

kamer niet betreden; hoewel ik, zoo ze mij later te pas kwam, noch den naam der eigenaresse, noch de plaats waar ze staat, noemen zou.

- Dit is dan ook voldoende, Felix; - en zij stapte vooraf naar boven.

Echter bemerkte de jongeling dat, hoe nader zij bij de kamer kwam, hoe loomer hare schreden werden.

- Het is daar, - sprak zij eindelijk, eene deur openwerpende. - Gij ziet, de metsers zijn buiten bezig geweest, en daar zijn hier stukken uit de binnenversieringen gevallen. Herstel dit; maar juist, juist, dat het zij of er nooit ware aan geraakt! - En de deur achter zich sluitende liep zij weg, want groote zweet-druppelen begonnen haar over de wangen te rollen.

De jongeling ook gevoelde zich benauwd, daar alleen in die kamer... Zij scheen een graf en rook naar de dood.... Niet dat zij treurig was van stoffering, want roode damast bekleedde de wanden; maar die vurige kleur sprak nu van bloed.... Alles bewees dat het laatste tooneel dat op die kamer had plaats gegrepen eene worsteling was, en dat zij naderhand, sedert jaren zelden of nooit meer was bezocht geweest. Stof bedekte alles, en die grauwe tint treurde, als het ware, over het verlaten verblijf. Een prachtig bed, afgelegd met kanten, bedekt met fluweel, waarover zijden gordijnen hare donkere schaduw legden, was nog verrompeld, verscheurd; het scheen met de nagelen van eene ongelukkige overvallene, in stukken gereten. De gordijnen hingen in flarden, en het bed, dat Felix nauwkeurig inzag, was bevlekt met druppelen bloeds. Nevens dit nare ledekant, op eenen omgeworpen stoel hing een

handschoen, ook met geronnen, zwartgeworden bloed besmet; en het nachtlucht, dat waarschijnlijk op de nachttafel had gestaan, lag er nevens, te midden eener groote olieplek. Verder, meer de kamer in, lagen stukken vazen en andere verbrijzelde schouwsieraden, alsook scherven van den kristallen luchter die nog, halfverbroken, aan de zoldering hong.

Het angstzweet liep, bij het aanschouwen van dit alles, van de wangen des jongelings, en hy vroeg zichzelven bedenkelijk of hij hier in geenen kuil der misdaad was. Toch staakte hij daerom zijn onderzoek niet. Op den marmeren schoorsteen zag hij een omgevallen Mariabeeld en, daar nevens, als door een wonder bewaard, stond een Venusbeeldje regt. De muren waren insgelijks met heilige en wulpsche prenten versierd en, in het bed dat Felix nog eens aandachtig inkeek, zag hij het afbeeldsel der H. Filomena en daar naast een Cupido die met vlamme schichten schoot.

Welke zonderlinge mengeling toch van wulpsch- en heiligheid! Wat moest de mensch die dat vertrek eens bewoonde, veranderlijk en ongelijk aan zichzelf zijn! Wat moest zijn gedrag valsch, verachtelijk wezen! Of waren het misschien geene twee wezens die dit enkel verblijf hadden bewoond? Twee wezens, zoo verschillend van denk- als van doenwijze, onbekwaam tot overeenkomst, en tegen elkander overstaande tot hatens toe?

Twee lijsten die aan wederkanten der schouw hingen schenen dit laatste te bevestigen, en Felix stond niet weinig versteld in den eenen het portret van den heer te herkennen, tegen welken hij, 's avonds te voren,

Roza verdedigd had. Maar, hier op dit afbeeldsel was hij jonger, zoo leelijk of zoo versleten niet, hier droeg hij nog niet op zijn gelaat die pestachtige kleur, welke van heimelijke ziekten gewaagt en de menschen doet sidderen. Hier moest hij nog niet geheel bedorven zijn en toch reeds de kiem zijner latere verdorvenheid in zich dragen; want waarom anders die wulpsche beelden? waarom die Venussen en die Cupido's, juist daar, waar zijne gade godvruchtige voorwerpen stelde?... Hij had dit gevoel moeten eerbiedigen, zoo niet achten; hij had, zoo hij daar al heimelijk mede lachte, toch den smaak zijner vrouw moeten liefhebben en haar niet tergen door zóó met hare hartepoëzij den spot te drijven.

Doch Felix gaf zich niet geheel aan al die bedenkingen over.... Hij trad naar de andere lijst om die insgelijks te bezichtigen; maar deze was bedekt, geheel verholen onder een zwart floers. Zijn bovengedeelte was versierd met eene doornen kroon, gelijk aen die waarmede men den Zaligmaker afbeeldt, en het scheen alsof men daardoor wilde doen verstaan dat zij, die onder dit rouwkleed verborgen was, haar lijden verduldig droeg, en haren voorganger in de smarte met liefde navolgde.

Baarblijkelyk waren die zonderlinge en droeve sieraden daar lang na het voorval, waarvan de meubelen getuigden, aangedaan, en de jongeling eerbiedigde het floers, waaronder men geheimen scheen te willen verbergen. Liever dan die te ontdekken verdiepte hij zich in gissingen over dit alles; maar nog niet lang had hij zich in zijne gedachten toegegeven, of hij werd bang. Het scheen hem te akelig, daar alleen in die kamer,

welke niet van misdaad vrij te pleiten was en hij verlangde naar iemand die zijnen angst zou deelen. Maar de deur waarlangs hij was binnengekomen was op het nachtslot; maar de bel tot welke hij zijne toevlugt wilde nemen, was afgerukt....

- Mijn God! - mompelde hij, - ik wenschte hier iemand bij mij te hebben! - En, alsof zijn wensch oogenblikkelijk zou voldaan worden, hoorde hij gerucht in de kamer daarneven, tot welke de zijne, met eene geheime deur, toegang had. Er heen snellen was zijne eerste beweging; maar, nog voor hij ze opende bedacht hij zich:

- Zoo mevrouw daar was, - peinsde hij, - zou ze over mijne onbescheidenheid vergramd kunnen wezen.... Maar, ik moet toch iemand zien, om mij hier zoo niet alleen te gevoelen. - En, door dit verlangen vermeesterd, keek hij door het sleutelgat.

Niet het misselijk wezen van mevrouw Luchtervelde deed zich op voor zijne oogen: maar een jeugdig meisje dat liefelijk door de waterachtige winterzon beschenen werd. Zij zat voor een venster te naaijen en was armelijk gekleed. Doch haar wezen was zoo schoon, er straalde zoo veel aanminnigheid, zoo veel onschuld, zoo veel liefde op nit, het was zoo uitdrukkelijk de tolk eener in het lijden moedige ziele, dat men in het toegenegen beschouwen van het bevallige gelaat niet meer aan de armzalige kleederen dacht en van engelen droomde.

Verligt van harte begon Felix te arbeiden; want waar er zulke lieve kinderen zijn, gevoelt men zich aangenaam beschermd, en dan verdwijnen angst en schrik.

Echter had hij zoo nog niet lang rustig doorgewerkt

of er steeg uit de kamer een ligte kreet die aanstonds door de blijde uitroeping van:

- Mietje, Mietje, ge zijt toch hier! - gevolgd werd.

- Mietje? - dacht Felix, - Mietje?... Is dit dan de beminde van Lodewijk? - En stil dankte hij mevrouw Luchtervelde, niet dan de inspraak van haar goed hart aanhoord te hebben; maar die hulde was kort van duur; want eensklaps sneed hem een ijselijke angstkreet door de ooren, en:

- Weg, weg, laat mij gerust! - klonk het vervaard uit de kamer.

Felix sprong naar de deur, greep de kruk van het slot; maar, zich weder bezinnend keek hij nogmaals door het sleutelgat, en ontwaarde Luchtervelde die de hand van het verschrikte Mietje met geweld in de zijne klemde.

- Het is hier dan toch een huis der verdoemnis! - mompelde de schilder rondziende, en hij had het floers der schilderij wel willen gaan opligten om te vernemen of het nu die met doornen gekroonde vrouw was, welke het lam in de klauwen van den wolf leverde. Maar de tijd ontbrak hem; want zijne blikken werden, door herhaalde kreten in de naastgelegen kamer geroepen, en daar zag hij Luchtervelde die, aangedaan en onrustig, het kermende meisje stillen wilde:

- *O, tais-toi! tais-toi!* - bad de aterling.

- Laat mij met vrede!

- *Mais ne crie donc pas!* Aanhoor mij toch eens zwijgend, belaad mij niet met....

- Laat mij vertrekken, mijnheer! of is het dan daarom dat ik hier ontboden werd?

- Maar ge wilt dan niet naar mij luisteren, Mietje? Maar ge verfoeit me dan wel! Ach, ziet ge dan niet dat ik u bemin, dat mijn leven van uw bezit afhangt? Ach, Mietje! Mietje!

- Mijnheer!....

- O ge weet niet, kind lief, wat een verlangen bij mij is! zie, ik heb dezen nacht van u gedroomd!.... Dezen morgen zegde mij uw Fransken dat gij hier waart, en ik ben herwaarts gesnelde om u te zien, om van u bemind te worden, om u te bezitten!

- Ho, dit nooit! dit nooit!

- Maar laat mij spreken, meisje.... Ik ben rijk, weet ge; en dan heeft men alle begeerten, en ze moeten alle voldaan worden. Gij, arme lieden, verzoekt slechts eten en slapen; maar wij dorsten naar genoeg, en is ons de eene lust voldaan dan hebben wij er eenen anderen; en na dien weder eenen anderen, en zoo tot in het eindelooze! Wij hebben voor gezellin de verveling en de walging tot vriendin; het geluk ontvlugt ons of wij de pest hadden, en, hoe meer wij het zoeken, hoe verder het van ons wijkt.... Ach, zult ge mij dan het geluk weigeren, daar ge 't mij zoo gemakkelijk schenken kunt; want gij alleen zijt mijn heil, Mietje, gij alleen kunt mijn leven vervullen en alzo allen toegang aan het verlangen sluiten; gij alleen kunt mij voor eeuwig aan u kluisteren, en, alzo zonder nieuwe begeerten, zou ik gelukkig zijn!

Naarmate hij sprak was hij digter en digter bij het meisje genaderd; maar deze deinsde ook in evenredigheid achteruit. Toen wierp hij zich als wanhopig op de knien, en iedere trek van zijn aanzicht gloeide van zijne afgrijselijke liefde:

- Ho, gij ontvlugt mij!... Maar begrijpt ge mij dan niet, hebt ge dan een hart van staal of zijt ge te slecht opgevoed om mij te bevroeden! Ach, zoo ge wist wat ik al heb geleden, zoo ge wist hoe ik mijn ondragelijk leven moede ben, wat zoudt ge medelijden met mij hebben, en hoe zoudt ge mij eene liefde schenken die al de leêgheid van mijn bestaan aanvullen kan.... Zie, ik had lust naar pracht, en als ik er mede pronkte scheen ze mij gemeen; ik was gulzig, en de kostbaarste spijzen smaakten mij niet; ik reisde, en het vreemde had voor mij niets nieuws; ik bezocht het tooneel, en men vertoonde er niet dan verveling; ik minde de vrouwen, ik maakte mij misdadig voor haar, ik trapte hare deugd met voeten, en moordde mijne gade voor andere.... en toch rond ik niet dan verveling en walging, waarheen ik mij ook wendde, welke ik ook nam, altijd walging, altijd verveling, altijd!.... omdat ik altijd nieuwe verlangens had.... Ho! Mietje, Mietje, heb toch medelijden met mij! moord alle begeerten in mij, wees mijn troost en mijn leven, red mij door eene liefde te beantwoorden welke ik zoo vurig voor u gevoel!

En het meisje was zoo getroffen door den klagenden toon op welken hij die schrikkelijke woorden uitbragt, dat zij van medelijden weende; maar dan weder zijne bloedige oogen ziende, die als kolen vuurs op haar gevestigd waren, smeed zij hem met afschrik van zich af:

- Weg, weg, slang! - kreet ze. Maar hij was zoo gemakkelijk niet afgewend en kwam bij haar weder, terwijl de toon, waarop hij sprak, getuigde dat zijne wanhoop met zijnen drift aangroeide:

- Maar zijt ge nu ook niet hardvochtig? - riep hij

uit. - Als ge geen eten hebt schreeuwt ge: men is zonder mededoogen! zijt gij ook niet onbarmhartig als ge onze begeerten niet voldoet? Ho, ik wilde arm zijn om niet dan brood te moeten verlangen en niet gekwollen te worden met al die begeerten, die wij moeten voldoen, willen wij niet van onlust sterven! - En in den aandrift zijner vervoering vloog hij naar de maagd; doch deze ontsnapte hem.

- Zijt ge nog niet tevreden met Thereza, met Roza, met al die andere? - schreeuwde zij, - moet ge mij ook nog hebben, verdoemde?

- Ja! ja! - En hij wierp zich voor de deur, waarlangs de maagd ontvlugten wilde.

- Zie, ge moet de mijne zijn; want zonder u ben ik dood! Zie, Mietje, voor u mijn rijkdom, mijne schatten, alles zal ik u wijden met mijn leven, aan u alleen....

- Laat mij gaan! ik wil hier geen stond meer blijven; ik verfoei u, ik kan u niet zien! laat mij gerust!

- Ge wilt dan niet met goedheid, dan zult ge onderdoen voor geweld! Leven en u bezitten, of u niet hebben en sterven! - En schuimbekkende vloog hij Mietje toe; en, daar deze hem ontweek, snelde hij haar na... En zoo liepen zij rond de tafel, draaijende, draaijende met vreeselijke snelheid. Somtijds stonden ze beide stil om elkanders wendingen waar te nemen; maar dit duurde slechts een oogenblik; want dan ging het weder rond de tafel, terwijl Mietje erbarmelijk huilde:

- Help! help! Is er dan niemand? Help! help! men moordt mij hier! men moordt mij hier! - Maar niemand scheen te luisteren; want Felix zag het alles na met sidderenden angst, en vreesde in zijne woede zich zelven niet meester te blijven, als hij zou binnen storten.

Mietje viel....

- Het is tijd! - ijsde Felix en wilde toespringen, maar eensklaps zag hij het meisje opstaan:

- Weg! weg! - riep zij, - of ik ben dood! - En even gelijk het afgejaagde hert zich omdraait en zich weenend verweert, zoo stond Maria schreiend, maar majesteitvol voor haren belager.

- Nog een stap en ik sterf! - herhaalde zij.

En Felix zag in hare handen een scheermes flinkeren, dat zij met de snelheid des bliksems naar haren gorgel bragt.

Vervoerd, smeed hij de deur open....

- Wat gaat ge doen? - smeekte eene bevende stem, terwijl eene zachte hand hem tegenhield.

Ha, mevrouw! - riep hij scherp, - ik wist niet dat uw huis.... - Maar zulk een tranenvloed stroomde hem tegen, dat zijne bitsige woorden hem in den mond verstierven, en hij luid en met zoo veel kalmte mogelijk trachtte te zeggen:

- Ik hoorde Mietje daar binnen, en wenschte haar te spreken.

Luchtervelde kwam bij en schikte zijnen halsdoek, welke in de worsteling verfrommeld was.

- Waaraan ben ik de eer verschuldigd u te zien, mijnheer? - vroeg zijne vrouw.

- Mij dunkt dat ik min of meer regt heb om op het hof mijner echtgenootte te komen.

- Ja, mijnheer; maar niet om het tot getuigen uwer misdaden te maken.....

Felix hoorde het volgende niet meer; hij was bij Mietje geloopt, die hijgend op haren stoel lag.

- Arm kind! - riep hij, haar in zijne armen nemende.
- Ach, vriend, vriend, ben ik gered? Ho, ge zult me nu toch niets doen, eh? ge zult me niets doen? - sidderde zij nog vol angst.
- Neen, neen; ik ben Felix.... ge weet; Louis zal u wel van mij gesproken hebben.
- Ja, ja.... ha! nu ken ik u.... Och, breng mij hier buiten! leid mij uit die wooning van den duivel.... Zeg, Felix, breng mij hier weg!
- Maar ge hebt hier niets te vreezen, Mietje.
- En ben ik dan hier niet geroepen om Luchtervelde tot prooi te dienen?
- Neen, neen; luister, lieve! - En Felix trok haar bij de deur, waaruit die pijnlijke woorden der snikkende vrouw tot hen kwamen:
- Ja, George, 't was hier en zoo gelijk gij het nog ziet dat wij de laatste maal als echtgenooten bij elkander waren.... En moet ik u dan hier niet ontmoeten, dan om nog meer dan toen van u gehoond te worden; dan om van u de deugd vertrappt te zien die ik wilde redden?
- Ziet ge wel, Mietje, - sprak Felix, - dat ge niets meer te vreezen hebt? Blijf hier, ik ben er ook; wij zullen in de keuken samen middagmalen, en t'avond, hoewel ik er met den donkeren uitschei, zal ik tot zeven ure wachten om u naar huis te geleiden.
- Dit is niet noodig, Felix; Louis zal mij komen afhalen.
- Anders....
- Neen, neen, Louis zal daar zijn; stoor u niet.... Maar zeg het eens regtuit, ben ik hier veilig?

Mevrouw kwam binnen; zij scheen kalm en gelaten: geen traan was meer op hare wangen te bespeuren, hoewel hare oogen roodbekreten waren.

Welnu, mijn kind, hoe gaat het met den naad? - vroeg zij en onderzocht het werk van Mietje, alsof er niets gebeurd ware. - 't Is al redelijk en het zal nog wel beter worden.... Zie, Felix, Mietje kan goed den naad aan die grove hemdekens leeren; ze moeten voor prijzen dienen in de armscholen....

- Ik zie dat mevrouw de eene weldaad bij de andere weet te voegen, - zei de schilder koel, - en ik zou geenszins de voldoening verdienen, welke zij mij op mijn verzoek van gisteren gaf, zoo ik niet dadelijk poogde hare wenschen te vervullen. - En, vooralsnu verzekerd dat mevrouw bij Mietje zou blijven om deze gerust te stellen, zonder echter, uit kieschheid, een woord over het voorgevallene te reppen, begaf hij zich gerustelijk naar zijn werk.

In de geheimzinnige kamer zocht hij rond of er niets veranderd was: het floers der schilderij alleen was verfrommeld en scheen hevig bewogen te zijn geweest; ook ontwaarde hij, met verwondering, dat er op de tafel een zwart boek, halfgeopend lag. Zijne eerste gedachte was het te doorloopen; maar mevrouw was daar nevens, en zou die het niet kwalijk kunnen nemen als zij hem lezend vond? Niettemin, waarom was dit boek daar gelegd? was het met geen inzicht omdat het zou gezien worden?... Verduiveld, dacht Felix, dit schijnt mij een te zonderling werk dan dat ik om het eens te bezichtigen geene schommeling zou willen verduren! - En hij sloeg het aan het titelblad open.

Dit was met eene schoone hand geschreven, en luidde:

Treurige herinneringen.

- Zijn dit nu de gedenkschriften dier vrouw? - peinsde Felix. - En als dit zoo is, waarom dan hier? Is het omdat ik ze zou lezen? Meent mevrouw dat hare geschiedenis mij als schrijver zou kunnen van dienst zijn? Wil zij hetgeen daareven gebeurde verschoonen en zich wasschen van den argwaan dien hare schijnbare overeenkomst met haren echtgenoot in ons kan verwekt hebben? Wat er ook van zij, men leest altoos eene geheime geschiedenis, en ik zou van brein beroofd zijn, indien ik de gelegenheid niet te baat nam! - En zich aan de tafel neêrzettende, las hij:

VI.

Ho! wat is de lente schoon! Wat geuren de bloemen, wat ritselen de bladeren! Hoe aangenaam zingen de stoeijende vogelen en galmt hun liefdezwanger lied over de levendige vlakte! Welke hemelzoete herinnering aan mijne jeugd, zoo vol zang en zoo vol liefde! Ach! waarom moet de herfst over dit alles zijne dorre hand laten gaan? waarom moet hij komen met zijne verrotte bloemen en zijne boomen zonder blad? Waarom moet hij het verval mijns lichaams en de dorheid mijner ziel, meer dan ik ze gevoel, mij voorspiegelen, en mij toeroepen: sterf en word winter!

O Alfried, tooverbeeld mijner ziele, eenige bloem die in mijn geheugen te vinden is - zeg mij, zeg, waarom is de herfst zoo vroeg over mij gekomen? waarom heb ik geenen koesterenden zomer gekend?... Ach, Alfried, wij beminden elkander zoo innig; hoe

is het mogelijk dat wij elkander zoo ongelukkig maakten, hoe is het mogelijk dat ik u doodde, en dat gij voor mij steeds de vergrooter mijner rampen zijt? Is het dan de taak der liefde twee wezens zich onderling te doen verscheuren, of valt de schuld van ons onheil op ons alleen?....

Neen, neen, ziele van Alfried die mij aanhoort, en die zachtfluisterend zweeft om mijne ziele, noch aan de zoete liefde noch aan ons zelven mogen wij de rampen wijten die ons vergruisden; het was iets onedeler, iets vuiger dat ons in den afgrond smeed, - het was dit slijk der aarde dat men goud heet, goud, dat ik met hoopen weg kon strooijen - en dat u, u ontbrak!...

Arme vader, gij die mij misschien van uit den hemel dit treurig schrift nedergrieven ziet, hebt gij zelfs dáar, in dit zalig oord, geen berouw over uwe wreedheid? voelt gij geene knaging, uwe Clara zoo maar aan den afgod der weelde, het goud, opgeofferd te hebben? Neen, niet waar? want ikzelve had moeten bevroeden wat mijne fortuin van mij eischte, ik had den aandrift mijner ziele moeten matigen! Maar ik was jong, eene weelderig-bloeiende bloeme, en bezat een hart dat niet dan voor teederheid in mijnen boezem klopte.....

Ik beminde Alfried Franken. Maar ik beminde hem, ho! zoo als ik, kind, de borsten mijner moeder beminde.... En Alfried was ook mijne liefde wel waard. Al moest hij dan voor zijn bestaan zorgen en de schulden van zijnen overleden vader vereffenen, al had hij eene moeder en eene nog kinderlijke zuster te ondersteunen. Hij was toch jong en schoon en droeg een harte in den boezem,

dat goud en schatten in goedheid en liefde opwoog! Dagelijks, wanneer de avond aan het vallen was en de roode zonne alles in het bruin verguldde, wandelden wij te samen in de dreven van ons kasteel. Dan wemelde de wind door de hooge beuken, en hunne schaduwe matigde den glans onzer oogen, die van levensvreugde tintelden. Wij spraken dan van onszelven of van God; somtijds ook van de menschen, en toen droomden wij voor deze, eeuwen van gelijkheid en geluk! Vlammend was dan elk van Alfrieds woorden; want heel zijne ziel was vrijheid, en ik deelde in zijne gevoelens omdat zij schoon, ideaal en beminnelijk waren! - Zoo redekavelend dachten wij er niet aan dat wij van stand verschilden; wij beschouwden ons misschien als twee wezens over welke de maetschappij niet te gebieden had, en die daar vrij onder die honderdjarige boomen konden leven, zonder van de buitenwereld ontrust te worden. Ho! wat waren die droomen schoon! Maar waarom waren het slechts droomen, en stonden wij niet in den verst afgelegen hoek des Oceaans, op een eiland, waar niemand zich om ons bekommerde!

Mijn vader had vooreerst niets tegen die bijeenkomsten; hij meende voorzeker dat ik iemand die minder was dan ik niet beminnen kon, en, zelf in Alfried behagen scheppende, vermoedde hij dat deze mij onverschillig zoude blijven. Hij verheugde zich in onze spelen, die goede vader, en, liep ik met Alfried achter dezen of genen vlinder, dan lachte hij. Ik weet niet, wij deden dit dikwils om ons te kunnen verwijderen en alleen te zijn. Tusschen het kreupelhout geslopen, schaterden wij dan onschuldig en speelden met elkanders lokken, terwijl de bladeren

ons zachtjes streelden, en de takken ons, als ter omhelzing, tegen elkander drukten. Echter waren wij geene kinderen meer, hoewel wij zoo kinderlijk stoeiden. Het was eerder de zuiverheid onzer liefde die ons verjeugdigde, en zelfs had vader reeds aan mijn huwelijk gedacht.

Eens, waren wij weder zoo, bij dezes nadering weggelopen, om onder verafgelegen bladeren onze liefde te gaan verbergen, en wederom hadden wij eenige stonden van het zuiverst genot gesmaakt. Toen wij te huis kwamen stond vader op ons te wachten, en hij sprak nog lang en vriendelijk met Alfried. Zonder het minste onheil te vermoeden, gaf ik dezen zijn afscheidskus, terwijl ik hem in het oor fluisterde:

- Tot morgen!

En hij ook glimlachte mij dit tegen als hij weghuppelde.... Tot hij achter het hek van den hof verdwenen was, zag ik hem na, en alsdan zegde mij vader:

- Dit is toch een brave jongen, niet waar, Clara? Hij helpt mij 's avonds al een genoegelijk uurtje slijten en u ook bevalt hij, is het niet zoo?

- Och, vader, hij is zoo wel opgevoed, zoo beminnelijk, en heeft een hart zoo teeder, zoo teeder!.... Mijn vader bezag mij op eene zonderlinge wijze:

- Ik gaf u dan een aangenamen speelmakker, en van den rijken echtgenoot dien ik u schenken zal, zult ge niet minder tevreden zijn!

- Maar is Alfried dan mijn toekomstige niet, vader? - En mij om zijnen hals werpende, riep ik met overstelpt gemoed: - Maar ik bemin hem, vader! ik bemin hem!

De grijsaard bezag mij weder; maar verwonderd, maar met een blik vol toorn en ongelooft.

- Welhoe! en uit liefde?

- Ach, ja, vader! - en ik verborg mijn aangezicht aan zijne borst; - ik bemin hem meer dan mijne bloemen, meer dan het licht mijner oogen, meer dan den hemel die boven ons het oneindige blauwt!

- Hoe is het mogelijk? - riep hij uit; - de zoon van eenen bankroetier, van eenen ellendeling, die al zijn geld in onzekere speculatiën verbrastte? die Alfried, welken ik hier niet toeliet dan uit medelijden, dan omdat hij met zijnen vader, die alsdan mijn vriend was, hier meer was geweest!

Op mijne beurt beschouwde ik nu mijnen vader met verwondering. De tranen liepen mij over de wangen toen ik zag hoe verbolgen hij op mij nederblikte.

- Dit is de laatste maal dat gij dien deugeniet ziet! - vervolgde hij, - dien verleider, welke mij mijn kind wil ontrooven, zeker om met mijn geld de fortuin te herwinnen die zijn onbezonnen vader in onzekere speculatiën verbrastte!.. Wat! een bankroetierskind!.. Dit is de laatste maal dat gij hem ziet, verstaat gij?....

Wel mogt ik smeeken en moeder ter hulpe roepen: ongetroost zond men mij naar mijne kamer, waar ik den ganschen nacht met weenen doorbragt.

Nu begon ik te begrijpen wat het zegt rijk te zijn. Mijne ouders waren met schatten overladen; maar waren zij daarom gelukkig? Vader verdreef dikwils de verveling door met eene pijp en zeepwater windblaaskens te maken, en moeder beknorde de dienstboden.... Was dit dan het heil dat ze voor hun kind verdubbeld

wilden hebben door zijne rijkdommen te willen verdubbeld zien? Ach, welk verschil tusschen mijne ouders en de buitenmensen die de hoeven rondom ons kasteel bewoonden! Als die des avonds afgemat van het warme veld kwamen, en hun mager avondmaal hadden genuttigd, begonnen zij op hun voorhof, onder den helderen hemel te zingen, maar zoo blijmoedig te zingen dat er de nachtegale om zwegen, en ik Gode een dergelijk vrolijken avond voor mijne ouders afsmeekte!... En toch hadden die geringe lieden niet meer dan het noodige, en toch konden zij zich niet, gelijk mijne ouders, al de gemakken verschaffen die de rijkdom wel schenkt, maar de gewoonte niet meer genieten laat. Ach, ik walgde reeds van die weelde, ik betrachtte eenen lageren stand, ik wenschte meer gelijkheid tusschen de menschen, omdat ik alsdan Alfried kon beminnen, en met hem kon gelukkig zijn, zonder gedwarsboomd te worden door mijnen te rijken vader!

Maar hoe ijdel was die begeerte! Hoe kon ik gelooven dat het heil van een meisje tegen het slechtbegrepen egoïsmus der menschen zou kunnen opwegen? Helaas, schoone zweeperijen der kinderlijke jaren hoe zijt gij verzwonden!...

Gansch den dag bragt ik in die nuttelooze droomen door, en, toen de zonne niet meer dan in de boomtoppen schemerde, begaf ik mij naar het perk, om daar misschien eenige verligting in mijne smarte te vinden. Wel wist ik dat Alfried er niet komen zou: het was hem reeds verboden geworden; maar toch stonden zijne laatste voetstappen nog in het zand gedrukt, maar toch tooverde hem alles daar voor mijne inbeel-

ding weder. Ik volgde denzelfden weg welken wij daags te voren hadden bewandeld; ik huppelde waar wij liepen; ik lachte tegen de eiken welke ons overlommerden en kuste het mos waarop wij gezeten hadden... Ach, aangenaam was mij die zoete waanzinnigheid, troostend die uitbundigheid mijner liefde! Hoe dikwils meende ik niet hem te zien, hoe dikwils fluisterde ik wat hij mij had gezegd, en antwoordde ik hem met myne herinnering! Ach, waarom duurde die begoocheling niet altijd! waarom kwamen er dagen dat zijn geest mij niet verscheen! Dan was de lucht betrokken, of de regen kletterde op de krijschende bladeren; dan loeide de wind door den nevel en joeg duistere wolken voor het liefelijk aanschijn der zon! Ik zocht dan, maar te vergeefs, mijn minnaar in de lanen; want de treurige beuken spraken mij niet van hem.... En toch bleef ik zoeken; maar kwam vader mij dan uit het onweder halen, dan mompelde ik:

- Verdwenen! verdwenen! - en volgde den onverbiddelijke weenend naar huis....

In die wisselvalligheden der mijmering, werd mij de gevreesde verloofde voorgesteld. Men noemde hem George Luchtervelde, en zijne groote rijkdommen hadden hem toegelaten zijne opvoeding in Parijs te voltooijen, van welke beschaafde stad hij niet dan bij de dood zijner ouders was weêrgekeerd. Noch zijne losse en fransche manieren, noch het gezocht toilet waarmeê hij dacht zich schoon te kunnen maken, bevielen mij. Liever zag ik de eenvoudige zwierigheid van Alfried, en het gelaat van den franschen *lion* was ook te woest, om mij belangstelling in te boezemen,

al hadde ik dan al geen schooner jongeling bemind.

- Welnu, hoe vindt gij hem? - vroeg vader.

Schokschouderend moest ik wel antwoorden:

- Liefste vader, nimmer zal ik hem kunnen beminnen.

- Welhoe! vindt gij hem dan niet bevalliger dan uw droomer? hij is toch schoon en beleefd....

- Dat is Alfried ook, hoewel hij de pop niet nadoet die, te midden aan een draaiken gehangen, altoos met het hoofd tegen de knien valt.

Dit kwaadaardig antwoord vergramde mijnen vader zoodanig, dat hij mij verbood nog in het perk te gaan. En dit was het eenige niet dat mijnen afkeer voor Luchtervelde beloonde.... Doch de vergetelheid bedelve dit verleden! Ik strooi te gaarne bloemen op vaders graf, ik zucht hem te dikwils liefderijk na, om hier gal over zijne nagedachtenis te storten of edik te gieten op zijn lang vermolmd gebeent. Neen, neen, vader, uw beeld is mij altoos heilig, wat ge mij ook in stilte lijden deedt, en zoo mij later vreeselijke onheilen overvielen, die wijt ik geenszins aan u, maar aan die zwakheid welke mij niet toeliet langer tegen uwen aandrang bestand te zijn.

Nauwelijks had ik in het huwelijk toegestemd, of de vrijheid werd mij wedergeschonken. Ik mogt op nieuw in den hof gaan wandelen, en daar zag ik mijne bloemen en mijne vogelen weder. Maar weg was voor mij de geur van roozen en violen, weg de kleur der lelie, welke te voren mijne lievelinge was; de vogelen schrikten van eene meesteres die zij niet meer zagen, en ik verlangde ook naar hunne kozerijen niet meer.

Hij die mij de zoete poëzij van dit alles deed verstaan, die mij liefde voor dit stille en goede inboezemde vond ik niet meer daar, en het genoeg was verdwenen met mijnen beminde. Het perk had meer aantrekkelijkheid voor mij: daar kon ik het eenzaamst aan Alfried denken, en, van als de zon in bloedigen gloed onder den gezichteinder daalde, totdat de treurige maan te midden der starren stond, dwaalde ik onder de suizende bladeren.

Eens wandelde ik weder zoo alleen in het dichtste der bosschaadjes, de duisternis versmolt reeds de kleuren der boomen, en de sluijer der geheimzinnigheid zeeg op den ganschen omtrek neêr... Van verre drijft er eene kwijnende gestalte door de struiken, en, nauwelijks heb ik die gezien, of ik hang haar aan den hals.

- Alfried! Alfried!

Maar twee stijfgespannen armen wenden mij te gelijk van hem af, en:

- Ho, Clara! - klonk het hol ten antwoord op mijn innigen liefdezucht.

Ik prangde mij op nieuw aan zijne borst, en toen, mijn betraand gelaat naar hem verheffend, schreide ik:

- Ach, vriend, bemint ge uwe kleine Clara dan niet meer?

Hij zag mij in de oogen dat ik het tot in mijn hart gevoelde en zuchtte, terwijl hij mijne handen zoende:

- Arme vrouw!

Dan hernam hij langzaam en alsof hij op ieder woord drukken wilde:

- Het moet u zonderling toeschijnen dat ik niets

aanwende om u te bekomen. Maar hoop nooit, vriendin, dat uw vader een geruineerd jongeling, die misschien jaren noodig heeft om zijne fortuin te herstellen, voor schoonzoon nemen zal. En geweldige middelen gebruiken, en u schaken? neen, Clara, neen.... Moeder en zuster kunnen mij niet missen; en al konden zij dit, zou ik mij toch altoos herinneren, hoe hoonend het uw vader ook vergeten heeft, dat hij de vriend van den echtgenoot mijner moeder was.

Droevige snikken besloten die rede, welke zijne liefde en den inwendigen strijd, dien hij er tegen voerde, zoo diep uitdrukte; en, hoewel zijn weenen ook mijne tranen lokte, trachtte ik hem op te beuren en smeekte:

- Ho, wees toch vrolijk, Alfried! Vergeet het tegenwoordige en word als weleer! Droomen wij weder van geluk en zegen, en redekavelen wij nog eens over eene heilrijke toekomst!

- Wij zijn daarvoor te somber gestemd, - klonk zijn bitter antwoord, en hij liet zich traagzaam nederglijden bij eenen beuk, waaronder wij vroeger dikwils hadden gerust. Ik zette mij nevens hem en legde mijn hoofd in zijnen schoot. Hij sprak niet meer; maar allengs vlood zijne somberheid voor mijne liefkozingen en weldra dreven onze zielen weêr te samen, in den onbewolkten hemel onzer schuldelooze liefde.

Ach, wanneer men zich zulk genot in tijden van onheil en ramp te binnen brengt, hoe pijnlijk gevoelt men dan de duisternis die op ons aanzijn weegt! Hoe hartstogtelijk roept de ziele hen terug, die stipjes van onuitlegbare zaligheid, welke zoo snel verzwonden, en toch zulke groote herinneringen in ons overlaten. Ach,

hadden die stonden der begoocheling toch langer in ons geduurd! Maar de starren klommen in den hemel, en, met de schemering van den nacht, daalde de somberheid over mijnen minnaar.

- Ik zal u niet meer wederzien, Clara! - snikte hij, toen hij vertrok. - Ik wilde hier niet dan eene zoete herinnering zoeken; maar daar ik u zelve hier vond, heb ik mijn bestaan bitterder gemaakt.

Het mijne was insgelijks door die samenkomst wranger geworden, en met afschrik voelde ik het oogenblik naderen dat mij zou verbinden aan dien Luchtervelde, welke zoo weinig van mij maakte, dat hij mij zeer zelden bezocht.

De tijd waarop die band onverbrekkelijk zou toegehaald worden, was zeer nabij, wanneer mij eens een geheimzinnig briefken overhandigd werd. Mijn hartgeklop, de onrust die in mij woelde, alles deed mij bevroeden dat het van Alfried was, - en ik overtuigde mij daar van, als ik sidderend las:

CLARA,

Ongaarne schrijf ik dit neder; want mijne woorden kunnen verkeerdelijk uitgelegd en toegeschreven worden aan een gevoel dat mij niet bezielt of nimmer bezielen zal. Uw verloofde is een lafaard. - Ik zag hem gisteren in een dier verachtelijke huizen treden welke men niet noemen kan.... Ik volgde hem en was weldra verzekerd dat hij u niet bemint.

ALFRIED.

Dit was vreeselijk, hoewel ik het niet verstond. Te

zeer ontroerd om mijne daden te overwegen, scheurde ik den naam van onder het briefken en liep naar vader.

- Zie, zie! - riep ik, - wat een onbekende mij schrijft!

- Die onbekende is uw minnaar, - antwoordde hij spijtig, en wierp het billet in het vuur. - Ik dacht niet dat zijne jaloezij hem laag genoeg kon maken om uwen echtgenoot te bezoedelen!

Die argwaan van vader was voldoende om mij op Alfried te verbitteren; want de laagheid waaraan hij zich, mijns dunkens, pligtig maakte, bezwalkte het ideaal dat ik mij van hem had gevormd.

In die stemming geleidde mij Luchtervelde naar het altaar. Daar deed ik niet dan weenen; maar men zegde dat het van genoeg was.... Het is waar, zoo ik met Alfried ware vereenigd, hadde ik misschien ook tranen gestort.... maar, zulke tranen?...

Wij vertrokken naar Parijs. In ijlhoofdige verspatting, in kranke uitbundigheid, in belachelijke naäperij van vreugde werd hier gedurende eenige weken de innige stem mijns harten overschreeuwd. Overal volgde ik mijnen echtgenoot. Alle voorname avondpartijen, als ze maar in de mode waren en daardoor vermakelijk schenen, woonden wij bij. Niettemin verliet mijn echtgenoot mij daar dikwils, en, daar ik, verwonderd over dit zonderling gedrag, hem enkele malen volgen deed, wist ik weldra wat het briefken van Alfried zeggen wilde.... Mijn gemaal was te zeer bedorven, de duivel der verveling had hem een te lagen smaak ingeënt, dan dat hij nog vermaak zou hebben kunnen scheppen in de ceremoniële bijeenkomsten, waar de ondeugd zich achter

schoone vormen verbergt. Hij moest die zien in al hare naaktheid, hij moest die genieten in al haar bederf... Ho! nu ik dit wist, wat beklaagde ik het oogenblik van haastigheid, op welk ik Alfried van laagheid had durven beschuldigen! wat beweeende ik het, geen gevolg gegeven te hebben aan eenen brief, die mij had kunnen redden, welke vader in mijne toekomstige onheilen had kunnen doen zien! Helaas, nu was het nutteloos daar op weêr te komen; want het aandenken dier schrikkelijke bekendmaking kon niets meer dan een nawee zijn..... Gelukkig dat daarbij de verlatenheid, waarin mijn gemaal mij liet, mij niet te zeer folterde: ik was daardoor van zijn onaangenaam bijzijn ontslagen, en, hem meer vrijheid willende laten om partijen te ontwijken waarop hij zich verveelde, gaf ik onpasselijkheid voor, en bleef op mijne kamer.

Eens kwam Luchtervelde, 's avonds laat, naar ons hotel terug. Hij was somber, en beefde als of hij de koorts had.

- Ik verveel mij hier, - sprak hij, op akeligen toon; - wij vertrekken.

Aanstands bereidde ik mij; maar tegen den morgen ontvingen wij eenen brief, die ons vaders plotselinge dood meldde.

- Wij vertrekken niet! - zei nu mijn echtgenoot.

Weenend viel ik voor zijne voeten en beriep mij op de teederheid van mijnen vader, op de achting, den eerbied, de liefde die een kind aan zijne ouders verschuldigd is.

- Ik wil nu geen verdriet! - was heel zijn antwoord, ik heb verdriet genoeg... En, zoo ge mij

wilt behagen, verveel mij dan niet met uw snikken; want ik doe niet dan my vervelen.

Met onderwerping weêrhield ik mijne tranen en verkropte ik mijn leed. Hij scheen daar over tevreden en bleef bij mij. Dag en avond bevljigtde hij zich om mij met vriendschap op te vrolijken en niet dan 's nachts was hij verdwenen. Toch verliet hij ons hotel niet; want hij had daar een kamertje gehuurd, waarop hij zijne nachtrust nam. Maar zulk gedrag bekommerde mij meer dan zijn verleden, en met verwondering bemerkte ik dat hij zeer matig leefde en nooit meer likeuren dronk. Die onrust maakte mij Parijs ondragelijk. Waarom in eene woelige stad blijven als men opgesloten treurt? Is het dan niet beter zijne smart te gaan ronddragen in zwijgende dreven, waar men ten minste het genot kan hebben haar op te voeren tot zoete dweeperij? Trachtend naar mijn buitengoed en naar mijne moeder, verzocht ik Luchtervelde naar Vlaanderen terug te keeren, en, vermits ik vaders dood in het donker had beschreid en hij van mijn vrolijkschijnen verzekerd kon zijn, voldeed hij aan mijnen wensch. Maar op het hof ging het niet beter, hoewel mijn gemaal allengskens zijne oude gewoonten hernam. Ik had behoefte aan iets dat mij kon-afleiden en mijn verdriet matigen. Eene vriendin wees mij de godsdienst als het beste middel daartoe aan.

En inderdaad, er is iets in die afgetrokken poëzij dat de kwellingen verdrijft: mijstieke droombeelden omhullen u, en men denkt niet meer dan op zalige eeuwen, en aan een hemel vol pracht en zichtbare godheid.... Zoo ontkent men zich zijn heden, en

allengs begint men te gelooven dat, hoe meer men hier lijdt, hoe meer men in het ongekende oord genieten zal. Hoewel vroeger ook godvreezend, had ik de kleinigheden van de godsdienst verzuimd. Alfried gewaagde nooit dan van eene Almagt, welke men in gansch de natuur afgespiegeld ziet: en ik vond dit grootsch, rijk; dit sprak mij van eene onmetelijkheid, en daarom bevielen mij vooreerst de verkleiningen niet. Echter gaf ik toe; ik werd puntig in mijne godsvrucht; mijn huis kwam vol zinnebeelden en tot mijne slaapkamer toe hing vol mijstieke prenten.

Luchtervelde spotte daar gaarne mede; en door zijne schandelijke ontheileringen spuwde hij mij in het aanbiddend aangezicht. Hij bezat zoo weinig medelijden dat hij niet kon dulden dat ik mijne folteringen verzachtte; en niet voor mij alleen was hij wreed, maar voor ieder. Iets moest hij toch altijd vinden om den onlust, welken hem zijne lage vermaken in het hart stortten, op te wreken.

Maanden lang verliet hij ons buitengoed, en kwam hij er eens weder, dan was het om met zijn zweepken de roozen van haren stengel te slaan en de leliën af te rukken. Of wel hij schoot op de zingende vogels en liet hen dan, onbarmhartig, ten prooi der wormen liggen. Zijn hond betaalde ook dikwils de verveling van mijn gemaal; maar sloeg hij hem nu eens beulachtig, dan zoende hij hem korts daarop en droeg hem als een kind in zijne armen rond.... Was Luchtervelde dit alles moede, dan vertrok hij weder zonder iets van de veldgenoegten genoten te hebben, zonder iets te hebben gevoeld bij al die boomen, al die bloemen, in die aanbiddende stilte des velds, welke God toch niet dan voor de minnende harten

schiep.... Wat een verschil met Alfried! Die moest wel een halven dag aan noodige bezigheden wijden; maar daarom vielen hem de ledige stonden nooit te lang. Hij kon die met de edelste vermaken gemakkelijk aanvullen en, na uren in zijn kantoor opgesloten te zijn geweest, verheugde hem het aangenaam contrast van de liefelijke natuur!

Als ik dit bedacht, liep ik spoedig den hof in, en daar vond ik alles frisch en levendig, vol geur en liefde. Zelfs wendde ik dan mijne schreden naar het perk; maar met omwegen, maar schuchter, want daar was ik vervaard van mijn geheugen en van de begeerten die er in mij opkwamen en nu zondig waren.

Zoo trad ik weder eens langzaam naar de lanen: de zang der vogelen lokte mij en de nachtegalen begonnen eene zoo roerende hymne, alsof ze mij verwelkomen wilden. Boven de boomen was het nog glansend; maar van onder, rondom hunne stammen, zwol geurige schaduwe, waartusschen de dauw zich in blauwende wolken verhief. Ik mijmerde niet meer, maar gevoelde, en mijne oogen dreven onbepaald in de lustige schemering. Eensklaps schokt mij eene rilling uit dit zoet genot; mijn hart klopt om te breken, en eene gloeiende aandoening bruist door mijne aderen. Van verre ontwaarde ik Alfried, die gebogen tusschen de heesters zweefde.... Een ratelende schreeuw steeg uit mijnen gorgel, en die moest hem zeker door het harte vlijmen, want hij vlugtte.

Ik liep hem na, en loomer dan ik, of misschien niet zoo genegen om mij te vermijden dan ik om hem in de armen te sluiten, had ik hem welhaast bereikt, en wilde mij aan zijnen hals werpen. Maar hij weerde mij van zich af en sprak dof:

- Geene liefkozingen meer, Clara, of anders graaft ge mijn graf!
 - Hoe! - riep ik ontsteld, en zijne ziekelijke bleekheid deed mij rillen; - vindt men dan den dood bij de liefde?

Hij knikte en begon te weenen.

Maar zijne tranen lokten de mijne, en overvloedig liep het smartwater over mijne verstorvene wangen, wanneer ik hem smeekte:

- Ach, vriend, vriend! is er dan voor mij geene troostende snaar meer in uw harte?

- Gij bemint mij dan nog wel! - sidderde hij; en ik galmde het met ontroering uit:

- Ho! dat de bladeren getuigen hoe dikwils ik hun van u spreek!

En de bladeren suisden alsof ze mijne woorden bevestigen wilden. Toen drukte hij mij eenen zoen op de lippen; maar deinsde bevend weg alsof mijn mond gloeiend ware geweest.

- Maar wat hebt ge? - riep ik angstig; - Alfried, wat hebt ge?

- De dood in de leden, liefste; want gij alleen waart mijn bestaan.

- Ho! dan zal ik dit nog wezen! - En met hetzelfde gevoel dat mij vroeger beheerschte, wilde ik hem weder aan mijn hart drukken; maar hij wendde mij nogmaals af en:

- Geene liefkozingen! - schrikte hij met wanhoop. - Zoete woorden doen mij geen leed, maar.... - en zijn hoofd zeeg zwaar op zijnen boezem neder.

Ik verstond hem met afschrik en smoorde den aandrift

mijner ziel. Wij wandelden, droevig aangedaan tot laat in den avond en, toen hij vertrok, verzocht hij mij hem nog eenige malen zulke weldadige stonden te vergunnen. Dit was ook de vurigste wensch mijns harten, en alle avonden zocht ik Alfried in de schemering op. Dan sleten wij lange uren in een welzijn dat hen tot oogenblikken inkromp, en wij konden ons zoo zeer met geluksdroomen opwinden, dat wij wezenlijk geloofden dat onze smart niet dan zaligheid was.

Maar wat vermogen beuzelende droomen op een hart waarin de liefde blaakt? Eenigen tijd kunnen wij wel dien gloed bedwingen; maar eens toch vlamt hij los met zoo veel te krachtiger geweld, als men meer middelen te zijner uitdooving heeft aangewend. Mijn geliefde was daarvan het slagtoffer; hij had zoo lang zijne gevoelens ingetoomd, terwijl onze bijeenkomsten hem aanprikkelden, dat zij hem eens overweldigden en tot ijlhoofdigheid bragten.

Hij geleidde mij naar de rustplaats, waar wij over jaren te samen speelden, en, met dezelfde kinderlijke aandoening als toen, legde ik mijn hoofd op zijne borst. Doch zijne brandende lippen zochten de mijne, en onze adem smolt blakend in een. Zijne tranen voelde ik over mijn voorhoofd parelen en zijne armen, die mij als banden omsnoerden, schokten bijwijlen alsof eene gloeiende koorts door zijne aderen sidderde. Ik werd van hem vervaard, en, getroffen door dit zwijgend verwijt, wierp hij mij van zich af en dof, en op den wrangsten toon der smarte en van het berouw, riep hij uit:

- Wij doen overspel, Clara!

Een scherpe gil ontsnapte mij en bevend viel ik voor

hem neder. Hij was aangedaan alsof zinneloosheid zijn brein beroerd had.

- Ja, - hernam hij, zich over 't voorhoofd strijkend, - wij doen overspel!

- Maar, liefste, - schreide ik en kroop voor zijne voeten; - maar zijn wij niet onschuldig; maar hebben wij ons wel ooit aan eenige zonde pligtig gemaakt?... Dat hij, die mij voor ontuchtigen verliet van overspel spreke; voor mij, zoo ik u beminne, is het met het zelfde schuldeloos gevoel dat ons van onze kindschheid bezielde!

- Dit weet ik, - antwoordde hij somber; - maar de zwakheid vormt een deel der liefde, en ik voel dat ik mijzelf niet meer meester ben. Ik kon Clara liefhebben, reine genoegten met haar smaken, maar haar onteeren, haar rampzalig maken, neen, dit kan ik niet.... Neen, neen, liefste, voor u noch voor mij zal de afgrond van het berouw opengaan!

En mij met razernij omhelzend, liep hij weg, zonder naar mijne stem te hooren, welke hem nog een vaarwel toeriep.

Gansch den nacht sleet ik in tranen, bij het angstig overdenken zijner laatste en schrikkelijke woorden. Hoe waren wij toch zoo lang aan eene misdaad ontsnapt, welke zoo natuurlyk het gevolg onzer onvoorzichtigheid kon worden? Wie had ons bewaard?... Ach, Alfried alleen, Alfried en zijne deugd!... O, nu nog vloeit mijn hart over van bewondering; nu nog betreur ik hem met al de vervoering die liefde en achting schenkt; wat moest het wezen, toen ik even zulk treffend bewijs zijner deugdzaamheid ontvangen had!... Ach,

ofschoon verschrikt van zijne tegenwoordigheid, snakte ik zoo naar het oogenblik waarop ik hem zou mogen wederzien! Ik wilde nog mijne zwakheid toevertrouwen aan een hart dat mij in zulken moeilijken stond geëerbiedigd had; maar helaas, Alfried zelf wilde dat niet meer! De volgende avond had hem goed te wenken, de starren hadden hem goed te noodigen; hij kwam niet! hij kwam niet! en ik bleef nutteloos aan het kleine hofdeurken, langs waar hij altoos binnen kwam, op hem staan wachten!

De nacht was reeds verre gevorderd eer mij alle hoop begaf. Toen rees de onrust op in mijn hart en ik herinnerde mij wreedaardig, hoe opgewonden, hoe uitzinnig mij Alfried verlaten had. Vervaard van onvoorzienbare onheilen liep ik naar mijne wooning, maar geenszins om te rusten, geenszins met de betrachting naar een verdoovenden slaap. Ik gevoelde alleen dat eene ramp mij moest verpletten, dat de duivel des ongeluks ging lachen met de stuiptrekkingen van mijn afgefolterd hart.... Was die zonderlinge aandoening berouw over mijne onwettige liefde? was het de knaging van aan mijnen echtgenoot de genegenheid ontrukkt te hebben welke ik mijnen Alfried schonk? Neen, neen, het was niet dan een ijselijk voorgevoel.... Een voorgevoel dat mij geleidde en voortstuwde naar het noodlottig dagblad, dat men naar gewoonte op mijne schrijftafel had neêrgelegd.... Ik doorliep het met eene koortsige spanning; het denkbeeld van een tweegevecht speelde mij voor den geest; maar eensklaps verzwond dit voor den bliksem der wezenlijkheid, want half zinneloos las ik:

‘Dezen nacht heeft de heer Alfried Franken zich zelve voor den kop geschoten. Alles doet veronderstellen dat de slechte wending die de reeds zoo beroerde zaken van dien heer namen, hem tot die wanhopige daad heeft vervoerd.’

Hoe heb ik toen mijne gevoelens uitgedrukt? zijn ze in snijdende gillen weggevlogen, of ben ik magteloos daarheen ter aarde gestort? Ik weet het niet; maar als het wederom klaar voor mijne oogen werd, vroegen mij eenige dienstboden hoe ik mij bevond: ik zond hen weg en wilde alleen zijn met mijne somberheid. Weenen kon ik niet; mijn gorgel was toegewrongen, mijn hart gebroken; ik weigerde alle voedsel en, des avonds liep ik naar het perk om daar meer smart te vinden, om in de overspanning van het nawee te sterven. Dolzinnig ijld ik rond en lachte, lachte meer dan ik zuchtte; ik stortte mij met het hoofd tegen de beuken, maar hunne harde schors kwetste mij niet.... Ha! wat is het toch schrikkelijk niet te kunnen sterven, en uw dooden minnaar te zien, welke u liefderijk ten grave wenkt!...

Duister is voor mij het aandenken van dien avond; maar ik herinner mij goed dat een gelaat, een duurbaar gelaat, waar al de trekken mijns geliefden in herleefden, mij uit die waanzinnigheid schokte. Het was een kind, een meisje, dat mij al nokkende smeekte:

- Mevrouw, zie toch eens, zie eens dien brief van mijn vermoorden broeder!

Hartstogtelijk greep ik toe om dien te kussen. De zon was onder; maar er bleef nog eene voldoende

schemering om mij die woorden te laten lezen, welke stuipachtig op het doorweekt papier waren gegriefd:

Beminde Clara,

Gy waart mijn leven, en, daar ge nu aan een ander behoort, kunt ge mijn leven niet meer zijn. Ik was dus dood vooraleer ik stierf.
Vaarwel!

ALFRIED.

- Roza! Roza! - riep ik uit, - hoe komt die brief in uwe handen?

- Moeder beval mij hem u te geven. - En zij wees naar eene vrouw die, wat verder, bedreigend en stom op mij nederblikte.

- Moeder! moeder! - En meer kon ik niet uitbrengen, want mijn hart stroomde over van duizend verschillende gewaarwordingen. Doch zonder regtstreeks op mijne uitboezeming te antwoorden, bood ze mij een portret aan en sprak norsch:

- Hier hebt ge nog eene herinnering aan mijnen zoon. Hij beval mij dit u in het perk te brengen.... en verzoekt dat gij het eeuwig zoudt bewaren.

Sprakeloos nam ik het aan, en zij bezag mij met vlamme oogen, terwijl ze hernam:

- Mijn zoon is dood, mevrouw.... en mij blijven niet dan schulden over.

- Ho, ik zal die voldoen, ik zal u redden!

- Meent ge dat ik dit zal aanvaarden?.... Neen, ik kan arm leven, des noods op eene fabriek werken, maar

iets aannemen van de moordnares van mijn kind.... dit nooit!

Was dit nu niet te wreed? Was dit niet de taal eener vrouw, welke zelfs aan haar eigen kind geene vergiffenis zou kunnen schenken? Ach, zij had mij nog niet voldoende verpletterd, en, op mijn aanhoudend smeeken om genade, beet ze mij toe:

- Ha! ge kondet mijn zoon van liefde zinneloos maken, ha! ge kondet hem in den doolhof van het overspel sleuren, om hem er door eenen zelfsmoord te verdoemen, en ik, zijne moeder zou u vergeven! O nooit.... wees liever gevloekt, en dat God uw overspel straffe!.....

Lange dagen bleef ik raaskallen, en mijne moeder, die uit mijne onsamenhangende woorden begreep welk aandeel zij tot mijn lijden had toegebracht, stierf van verdriet. Mijn echtgenoot bezocht mij eens en zegde dat het ongelukkig was.

Dit alles bleef mij verholten tot dat de gezondheid mij het bewustzijn van mijn rampzalig leven weder gaf, en, zelfs toen moest ik lang naar moeder vragen eer men mij meldde dat ik geene moeder meer bezat. En waarom hoopte men dan door te wachten de pijn dier aankondiging te verzachten? Wist men niet dat een bedwelmd hart geene nieuwe slagen voelt; dat twee zware zielewonden zich tot ééne versmelten, en het eene wrange weldaad is beider folteringen in eens te kunnen verduren?... Ho! ik betreurde de beide geliefde wezens; maar toch sprakeloos, maar droog; want mijne uitgeweende oogen konden geene tranen, mijn uitgeklaagd harte geene klagten meer vormen.... Mijne smart was stille; maer was zij daarom

minder groot? Was dit misschien de oorzaak niet dat ze mij zoo ondermijnde? Helaas, een luim van mijn gemaal moest haar nog verzwaren; die moest op mijn gelaat het masker van den lach nog roepen!....

Nog was de rouwtijd van moeder niet uit, of Luchtervelde noodde mij te Gent, waar hij wenschte te ontvangen en naar vereenigingen te gaan. Hij nam nog eens zijne toevlugt tot de feesten; maar nog korteren tijd dan te Parijs vermaakten zij hem. Even als daar moest hij lager en lager vreugde zoeken en het was of een noodlottig uurwerk hadde geslagen:

De tijd is daar!

Hij liet mij weder alleen en zocht elders nieuwe verveling!

Verveling!.... Is dit dan het eenige genot der rijkdommen? - vroeg ik mij af. - Ik zag toch reeds den weelderigen ouderdom zich met luchtballen tegen den onlust weeren, en nu zie ik de bloeiende jaren des levens, die waaraan het gevoel van ziel en lichaam de meeste krachten schenkt, in strijd met den walg. En zal mijn rampzalige gemaal zegepralen?.... Neen, helaas, neen; want zelfs de staatkunde, die hedendaagsche toevlugt der lediggangers, verzet hem niet, en hij is te rijk om zelf zijne fabriek te besturen.

Spotternij dan al zijn geld! Vuiligheid, dat den mensch onder wanorden begraaft en hem omwentelt in die weelde, welke niet meer dan een doolhof der verlangens is! Nutteloos zoekt men deze te bevredigen; want zij groeijen met de voldoening aan, en het schijnt dat het lichamelijke in den te weelderigen mensch vergroot, het schijnt dat het de plaats van het onstoffelijke

overweldigt, en elken aandrift naar edelheid en schoonheid, in den overvloed der vleeschelijke wenschen smooft!...

Ach! welk verschil van hetgeen mij Alfried zegde, hij kind der poëzij en aanbieder van het volmaakte! Hoe droomde die van een bestaan, waarin de ziel, na korte stonden voor het lichaam gearbeid te hebben, zich kan verheffen tot de onmetelijke gewelven der oneindigheid, waarin de ziel naar grootsche en hemelsche wellusten kan streven en iets ontrukken aan het verhevene van God, dat ons immers ook toebehoort! Helaas, hoe dikwils zegde hij mij niet, toen wij nog onder onze dreven konden beminnen:

- Het poogen der menschheid is een streven om geheel van het dierenrijk te worden; immers scheidt zij zich in twee partijen die alle vriendschap, alle toegenegenheid afzweeren, en tegen elkander overstaan als twee vijandlijke legers, waarvan nu het eene, dan het andere eene vreeselijke slagterij aanrigt. Niet vecht men om het bestaan; maar de eenen willen den overvloed en ontstelen den anderen het noodige. En beide zijn even rampzalig, en beide verliezen brokken hunner menschenwaarde in dien meêdoogeloozen strijd. De armen, geheel aan het zoeken des nooddrufte gewijd, hebben niet meer dan de betrachting van het hongerig dier; en de andere, door hun lichaam te koesteren, door het met uitbundige en onnatuurlijke begeerten op te vullen, maken er zich de slaaf van, en vergeten de veredeling hunner ziel, in het bestuderen van eenen vorm welken men beschaving heet; maar die geene ontwikkeling der zielsvermogens mag genoemd worden.

Die woorden waren juist; want, hoe meer ik in het uiterste der armoede en des rijkdoms zag, hoe meer verdorven menschen ik daar ontdekte. Daarom droomde ik met Alfried van eenen schoonen middelstand, die broederlijkheid en liefde niet zou uitsluiten; die, elk verplichtend iets tot het onderhoud zijns lichaams aan te wenden, tevens aan ieder zou toelaten zijne ziel te louteren en naar haren goddelijken oorsprong op te leiden. Des te sterker werd in mij die wensch, daar ik Luchtervelde dagelijks van zijne waardigheid verliezen zag. Hij plonste weder in de vuilste ondeugden, en, nog niet lang had hij er in rondgewroet of woeste afgetrokkenheid werd zijn aandeel. Zijne stem begon weêr dof te klinken; de zelfde ziekte waaraan hij te Parijs geleden had scheen hem te ondermijnen, en van ganscher dagen proefde hij niet den minsten geestrijken drank. Doch niet zoo als in Frankrijk kon hij de nieuwigheid volhouden, luttel dagen van voorzichtige ontbeering vergoedde hij door bedwelmende overdaad. Dan rolden dronkene vloeken over mijne lijdzaamheid, en zijne behandelingen werden zoo barsch en zonderling, dat ik van hem vervaard werd, en wenschte mij te mogen verwijderen.

In mijn verzoek om weder naar buiten te gaan, werd toegestemd. Echter wilde ik niet meer op ons oud kasteel. Ik verlangde een plekje, min heerlijk, min prachtig, waar niet in iedere laan, op iederen boom zou geschreven staan:

Herdenk en lijd!

Daarom betrok ik een klein hofken te Gentbrugge, waar de bloemen eveneens zouden geuren, waar de vogelen hun orgelend liedeken ook zouden doen weêrgalmen.

Want de bloemen en de vogelen waren mij weder zoo lief als in mijne prilste jeugd geworden, en de geest van Alfried sprak nogmaals tot mij. Hij geleidde mij bij de dochteren des velds en lispelde: - Deze ademt liefde, en deze vreugd, en deze reinheid, maar deze smart.... En die lijdt met de lijdenden, en de bedrukten, welke haar beminnen, zijn getroost.... En ik greep naar die bloemen, en versierde er mijne kamer mede en mijn priëel; en uit dankbaarheid voor de leniging, welke ik er door genoot, plukte ik er dagelijks een kransken van en hing het aan het portret van den geliefden Alfried....

Maar de verzachtingsmiddelen mij eertijds door eene vriendin aangeboden, werden ook niet vergeten. Die waren weleens tusschen de laatste liefdebijeenkomsten met Alfried verloren gegaan; maar nu hervatte ik ze weder, en begeesterde mij in de vlijtigste godsvrucht. De weldadigheid was daarvan het uitvloeisel, en ik bevond dat het zoetste genot van den ongelukkige is, ongelukkigen goed te doen. Al de weldoeners der menschen vereerde ik, en hunne afbeeldsels hingen tusschen mijne mijstieke prenten op mijne slaapkamer.

Mijn gemaal scheen daar ieverzuchtig over, en belaadde hen met den bittersten schimp, als hij mij bij toeval eens bezocht. Nevens Maria plaatste hij eene Venus, en Cupido hing hij bij Filomena, welke men de heilige der zuiverheid noemt. Wat vermogt ik tegen zulke godtergende kwaadaardigheid? Zij deed mij immers minder leed dan blijken zijner toegenegenheid mij zouden gedaan hebben, en wèl was het mij dat Luchtervelde mij des daags tergde, als ik des nachts verzekerd was niet met hem onder hetzelfde dak te rusten.

Eens lag ik zoo weêr op mijne eenzame slaapkoets. Het nachtlucht flikkerde flauwelijk en deed alles in eene groenachtige lijkkleur dansen.

Misschien was het wel mijne inbeelding, die met den dooden Alfried verkeerende, alles zoo akelig maakte; maar ik was bang en, toen er eensklaps werd gebeld, sprong ik op als hadde mij eene gloeiende tang aangeraakt. Ik luisterde met overspannen angst, maar hoe brak mij het koude zweet uit, als ik een ongelijken stap, traag en zwaar, den trap op hoorde klotsen, als ik een lichaam tegen den muur hoorde wrijven, en er eindelijk op mijne deur een verdubbeld geklop bonsde.

- Wie daar? - schreeuwde ik en sprong van mijn leger.
- George, - antwoordde eene dronkene stem.
- George, wie George? Ik ontvang niemand! Ik ben slapen!
- Uw echtgenoot, - hernam de stem.
- Ik ontvang niemand! - En ik plaatste mij tegen de deur.

Hij wilde ze met geweld openen.

- Ik moet binnen! - vloekte hij; - ik ben uw echtgenoot.
- Ik heb geen echtgenoot meer; hij heeft mij verlaten: ik ontvang hem niet!
- Gij zult! - riep hij, en, met een stamp deed hij de deur springen, waarvan ik had vergeten de grendel toe te doen.

- Ga heen! ga heen! - sprak ik met waardigheid en trok aan de bel dat de koord in mijne handen bleef.

- Het is om meê te lachen! - grijnsde mijn gemaal, en sloeg het beeld der Moeder Gods in stukken.

Middelerwijl kwamen de dienstboden boven geschoten en ik vlugtte achter de bedgordijnen.

- Wat komt gij doen? ge zijt niet geroepen! - brulde mijn man, - voort! voort!

- Blijft! - riep ik; maar zij durfden niet: Luchtervelde was als een razende, en sloeg den lichter stuk, om met de scherven naar de bedienden te smijten, die verschrikt heenvloden....

- En nu onder ons, - riep hij toen uit, en hij begon mij te tergen met Alfried, zeggende dat hij alles vernomen had en wist dat ik de kuische maar uithing om vrij met anderen te kunnen boeleren.... - Maar, - vervolgde hij, - ik ben te wel opgevoed om dit verder te onderzoeken.

En brooddronken lachtte hij uitzinnig, terwijl hij mij met zijnen hollen blik, als het ware, verpletterde.

En toen.... Men vrage mij niet wat er toen gebeurde: ik geloof eene ijselijke worsteling, een gevecht om leven en dood, iets waarvan men terugbeeft als men het zich herinnert, en dat men daarom niet

nederschrijft..... Wanneer ik tot bewustzijn wederkwam was het morgen; maar geen George, geen echtgenoot meer; niets dan de blijken van het schrikkelijke voorval.... Vol afschuw bedekte ik mijn gelaat met beide handen en weende:

- Ik wil dit niet meer zien, ik wil niet!

En de deuren digtsluitend vlugtte ik het schandelijk verblijf.

Aan de bedienden werd gemeld, nooit meer een voet

in die kamer te zetten of nimmer te trachten haar te zien, en ik zelve bleef er buiten om in een ander kabinet eene betere treurplaats te vinden.

Nauwelijks was ik hier eenige dagen, of eene zonderlinge aandoening kwam mij beheerschen: het gloeide in mijn binnenste en de zeldzaamste verlangens stegen op in mijn hart. Schrik had ik van al mijne vervoeringen; want ik voelde dat de wulpschheid haren angel in mij stak, en dat de vuigste begeerten mij onophoudelijk door de hersenen holden. Ik droomde niet dan genot en myne ziel betrachtte dit als haren hemel. Mijn boezem prangde akelig, eene brandende droogte verschroeide mij den mond, en mijne oogen werden bloedig-schitterend, als of er eene helle in mij blaakte.... Wat mij zoo ontstelde was mij onbekend; maar mijn bloed moest in mijne aderen bedorven zijn. Ik was tot bij het dier vernederd, en al wat rein in mij was geweest, besmeurde zich aan den modder waarin mijne lusten dwaalden. Wel mogten mijne knien mijne bidbank groeven; wel mogt ik God bidden, en Filomena, en de Heilige Maagd, het was te vergeefs; mijn gebed veranderde in lastering en mijne vuilnis bespatte degenen, welke ik om zuiverheid bad. Ik doemde mijzelve, ik werd mijne eigene hel; met mijne nagelen doorploegde ik mijne borsten, meenende met bloedvergieten verligt te zijn; maar ik smachtte.... smachtte.... Mijn adem werd gloeiend, pestachtig; ik meende van den duivel bezeten te zijn, en verliet God en bad niet meer....

Bij die zielefolteringen voegden zich schrikkelijke pijnen des lichaams; mijne lidmaten waren als verstijfd, en een zonderlinge kanker verteerde mij.... O, wat

sidderde ik, toen ik na lang dralen den geneesheer ontbood, en uit zijnen mond de verpletterende verklaring mijner ziekte hoorde! Wat brak mij het smachtend harte!... Welhoe! ik onderstond de straf der wulpschen, en had nooit zondig geleefd! Ik was besmet met die geheime pest, niet op de wereld gezonden dan om de menschen voor hunne dierlijkheid te kastijden, en ik had mij altoos tot God willen verheffen, mij altoos willen veredelen in de zuiverste poëzij!... Was dit dan de voldoening van dien wreeden vloek, eenmaal op de schijnbare overspeelster neêrgedonderd? Ho! dan was die wraak te ijselijk, te ijselijk!... Neen, neen, George, gij hebt mij voor mijne liefde tot Alfried, te onbarmhartig gestraft!....

Niet alleen moest ik ter boetedoening lijden; maar zelfs werd de schoonheid, my door God geschonken verdelgd. Mijne ziekte was te ver gevorderd, om niet met moordende middelen genezen te moeten worden, en nauwelijks was mijn hart aan den verzengenden gloed van het verwoestend vergif, dat ik zwelgde, gewend, of mijne tanden werden ijssklompen in mijnen mond; zij vielen een voor een, en mijne haren, die schoone lokken mij zoo lief omdat er Alfried zoo dikwils mede speelde, omdat hij haar zoo dikwils tot krullen vlocht, rezen ook, even als de bladeren der stervende bloemen.... Ach, ik werd afschuwelijk, afschuwelijk!... Maar wat was ik dan voorheen, wat was ik, toen Alfried mij beminde?.... Ik wilde dit weten, ik wilde zien of mijn geliefde iets anders dan het schoone beminnen kon.... Ik liep naar de kamer der misdaad; maar.... was dit mijn afbeeldsel dat ik daar vond?.... Neen, neen, het was dit eener

overledene vrouw.... Ik hing spoedig een floers over die gestorvene trekken, want toch Clara, de Clara van Alfried was dood!... Zij was in smarten vergaan, en daarom versierde ik hare lijkwade met eene doornekroon.... Dan sloot ik die kamer als een graf; want de rust der dooden mag niet gestoord worden....

Ho, wat hadde ik toen gaarne geheel met Alfried afgebroken, wat hadde ik gaarne zijn afbeeldsel niet meer moeten aanschouwen, om alzo van hem niet meer gezien te worden! Maar helaas, hij had mij verzocht dit eeuwig te behouden, en zoo moest hij mij zien, en zoo moest zijne liefde overgaan; want ik was niet beminnelijk meer.... Alles was in mij vermoord, schoonheid, gezondheid, levenskracht!.... en waarom? waarom?...

Omdat ik rijk was en omdat het goud voor mijnen vader was, wat eertijds de naam voor de edelen. Omdat mijn vader geen zoon wilde wiens fortuin door handelsrampen verzwolgen was! O vader! vader!.... maar neen, geene verwijten, ik bemin u daarom nog te zeer.... En toch, was het de wil niet van God?... Van God?.... Welnu, diens naam zij gebenedijd!.....

Na al het voorgevallene was er geen verkeer tusschen mij en mijn gemaal meer mogelijk. Ik begeerde eene geregtelijke scheiding; maar Luchtervelde smeekte zoo om hem niet openbaar te onteeren, om hem door het ontnemen mijner goederen niet te verarmen, dat ik wel toegeven moest. Voor het geregt scheidden wij dan niet: doch wij leefden gansch van elkander afgezonderd. Mijn buitengoed was voor hem gesloten, en mijn huis ter stede, werd in tweeën verdeeld, waarvan wij ieder eenen vleugel

betrokken. Daar hoorde ik nooit meer van hem, en het eenige, welk mij kon herinneren dat ik nog eenen echtgenoot had, was dat ik hem eens bijwijlen voorbij zijne raam zag zweven.

Zoo leef ik nu nog, geheel overgegeven aan de godsvrucht, hakende uit al mijne vermogens, naar dat glansrijk oord van vrede dat door de schaduwen van het graf heenschemert!.... Ach, als men daarop hopen kan, als men zich zoo verre opwindt tot dit voor zich te verwezenlijken, tot het met al het ideale dat men aan het ongeziene schenken kan, voor zijne oogen te tooveren; als men dan eenen Alfried heeft om daarin, met licht omgeven, te doen ronddwalen, en mag wenschen zijn onverstoortbaar geluk deelachtig te worden, - mag wenschen daar, in de overfijning der bovenmenschelijkste genieting eene liefde weder aan te vuren, die op aarde reeds ontstoken was; ho! dan kan men al zijn leed vergeten, dan verdwijnt het ondermaansche, dan wordt de smart van het harte gewasschen, en alles gaat ons voorbij gelijk de vale wolken op het onschendbaar blauw des hemels!....

En, dwingt ons dan toch het lichaam hier omlaag neêr te zien, welnu, dan heeft men nog de weldadigheid om zich te vertroosten; dan kan men nog, als een soort van Opperwezen over de ellende welzijn en leniging strooijen; dan kan men zich nog verlustigen aan de dankbaarheid!.... Ho! kon ik uitdrukken, kon ik mijzelve duidelijk rekening geven van hetgeen ik geniete, als het huisgezin dat ik, zonder zijne fierheid te kwetsen, mogt helpen, zich om mij heendringt! Als de vader eenige woorden tracht te stamelen, de moeder in een

vreugdevol snikken losbarst, en de kinderen onschuldig roepen: dank u, mevrouw, dank u!.... Ho, kon ik mij dit genot gansch uitleggen, mij dunkt ik zou nog gelukkiger zijn; maar zulke genieting gaat mijn begrip te boven en is alleen gevoelbaar voor mijn hart: zij balsemt dit met geurige zalve, en geneest zijne wonden allengs. Ach! als ik die verzoeting tot bij mijne dood mag genieten, als het mij nimmer, nimmer geweigerd zal worden weldadig te zijn, dan zal er mij nooit, mijn duurzame God, eene klagt over mijn lijden meer ontsnappen....

VII.

- De smart heeft die vrouw hardnekkig vervolgd, - mompelde de schilder het boek toewerpende. - Maar, met zoo een teeder hart, met zulke verlangens, welke toch te verre boven ons aardsche reiken, moet men ongelukkig zijn. Men haakt dan naar vriendschap, naar liefde, men wil in éenen band van broederlijkheid de menschen omsnoeren en men dweept met den droom van het communismus. Zoo de mensch misschien anders waar....?

Hij wilde zich in geene dergelijke mijmering toegeven; maar, naar het bedekt portret snellend, hief hij het floers op, om *die overledene Clara* in den bloei harer jeugd te zien.... God! wat was zij toen schoon; hoe spraken hare oogen van onschuld en liefde; wat al fjns en verhevens lag er in hare teedere trekken; wat.... Doch zouden wij die lieve maagd door eene onwaardige

afschildering alle aantrekkelijkheid doen verliezen? Dat men zich een engelachtig wezen, eene dier schimmen uit het rijk der idealen voor de oogen toovere, en men zal Clara kennen, zoo als de jonge schrijver ze tot heden droomt. Hij ook, hij wilde haar slechts een oogenblik zien, en niettemin heeft dit enkel oogenblik eenen eeuwigen indruk in zijne ziele gelaten.

Na aldus zijne nieuwsgierigheid voldaan te hebben, begon hij te werken, en overwoog intusschen de geschiedenis welke hij gelezen had.

- Ha, nu weet ik, - fluisterde hij bij zichzelf, - nu weet ik waarom het mij onbekend bleef dat mevrouw gehuwd is. Er zijn daar twee poortjes aan haar huis in de Sint-Jacobsnieuwstraat, en zulke beschaafde wijze van gescheiden te leven is te zeer aangenomen, en die van Luchtervelde is vast te zeer bekend, dan dat men mij zulks als een nieuws zou gemeld hebben.... Echter, dat Trientje, die toch wel gewaar moest worden dat ik, vreemdeling, daar niets van wist, mij daar niet heeft over gesproken, is een wonder!... En waarom dan niet veronderstellen dat zij, hoewel dienstbode, toch zwijgen kan wat er in huis omgaat?.... En is dit zoo, dan is ze toch de bloem der bovenmeisjes, de schat der dienstboden, de godin....

Mevrouw kwam binnen.

- Het vordert niet te best, Felix, - zei ze met een zachten glimlach.

- Ik zie het ook, mevrouw; maar dit juist hertoetsen is zoo moeilijk, zoo moeilijk, en....

- 't Is waar, 't is waar, vriend! Maar gij.... doch laat ons elders gaan; want het is mij hier te dof.

En, in eene andere kamer getreden, hernam zij:

- Ge spraakt mij gister van eene Roza....?

- Van eene Roza Franken. - En de schilder drukte op den familienaam.

- Franken! - riep mevrouw, - Franken!.... En zij is zoo laag....

- Ongelukkiglijk ja, mevrouw, doch....

- Ho, ik zal haar helpen! ik zal haar helpen! Heb maar de goedheid het haar van avond te melden.... en zorg te weten.... te weten....

- Ik zal mevrouw. Doch of gij haar nog zult kunnen gelukkig maken, weet ik niet.

Er zijn van die smarten die door het gansche leven heen gevoeld worden, en welke niet dan door de poogingen der schoone ziel van haar slagtoffer wat kunnen gelenigd worden.

Hij zegde dit op een diepzinnigen toon, die aan mevrouw, zoo ze wilde dat Felix hare geschiedenis kende, al zijn medegevoel kon uitdrukken; maar in het tegenovergestelde geval, niets kon doen vermoeden.

- Ik begrijp dit, - antwoordde mevrouw diep ontroerd. - Maar het wordt tijd te gaan middagmalen en, daar ge met Mietje aan tafel zult zijn, hoop ik dat gij haar nopens de goede inzichten die mij voor haar bezielen zult verzekeren, en den argwaan verdrijven dien de ongelukkige gebeurtenissen van dezen morgen in haar verwekt hebben.... Maar vooral vergeet Roza, Roza Franken niet!

Felix maakte eene buiging en ging Mietje in de keuken vervoegen. Lang sprak hij met haar, en stelde haar nogmaals voor tot zeven ure te blijven om te samen naar huis te kunnen gaan. Daar zij hem echter wederom

verzekerde dat Lodewijk haar zou komen afhalen, vond hij het onnoodig er langer op aan te dringen, en vertrok bij het vallen van den avond. In het voorportaal ontmoette hij het bevallige Trientje en, haar bij de hand vattend zegde hij:

- Och, lieveken, nu moet ik u toch eens zoenen om u mijn genoegen te betoonen!

- Ja wel, ja wel! - kreet zij, - zijnen kus met eene streelende oorveeg beantwoordende; - ge zijt nog al niet vies gevallen, onbeschaamde guit.

- Ta! ta! zij maar niet boos en zorg dat Mietje een goed avondmaal heeft.

- Ha! ha! klein deugenietje, nu komt ge me gelijk de mouw strijken om uw lief te goed te doen, eh? Maar 't zal niet zijn, hoorje, 't zal niet zijn.... Maar zeg me nu eens waarvoor ge mij daar zoo even kussen moest?

- Omdat ge zoo ferm uwen bek kunt houden! - beet haar de schrijvelaar in het oor en vlugtte voort om zich naar Roza te spoeden.

Doch het noodlot beschikte daar anders over. Onderwege ontmoette hij eenen ouden boer, welken hij van aanzien kende, en deze begon zoo warm over de veldslagen waarin hij geweest of niet geweest was, en over Napoleon en deszelfs tijd te vertellen, dat Felix in hem een *type* ziende, welke later wel eens te pas kon komen, hem nabij de stad in eene herberg trok, waar ze tot negen ure zaten te redekavelen. Toen echter werd het tijd om zijne boodschap te vervullen, en, het op een draven zettend, bereikte hij dadelijk de stadspoort.

Hier liep eene groote menigte volks nieuwsgierig achter elkander, en Felix, begeerig om de oorzaak dier samen-

rotting te weten, liep harder dan de anderen en had hen weldra voorgehaald. Plots bleef hij verbleekend staan, want hij zag Lodewijk die door een veldwachter werd gevangen geleid, en Mietje die al schreiende hem achterna wankelde.

- Wat mag er gebeurd zijn? - vroeg Felix aan de volgelingen.

- Hij heeft iemand vermoord! - sprak de eene.

- Hij heeft gestolen! - riep de andere.

- Men zegt ginder dat hij rapen heeft uitgedaan, - luidde een nieuw antwoord.

- Dit laatste is het waarschijnlijkste, - dacht Felix; maar neen, Lodewijk gaat fier nevens den politiemann, en dit zon hij niet, ware hij een dief geworden. Neen, neen, dit kan niet zijn.... Maar wat dan? wat dan? - En hij wilde bij Mietje. Doch eene teêrgevoelige gedachte wederhield hem: het zou het meisje nog meer hebben kunnen bedroeven, zoo iemand harer kennis aldus bestatigde haar in den onteerenden toestand te hebben gezien.

- Daarbij, ik zal dit later gemakkelijk weten, - hernam Felix, en droevig aangedaan snelde hij naar de woning van Roza, om daar iets over dit ongelukkig schepsel te vernemen. Helaas! - al wat hij vernam was droevig; het meisje was gevaarlijk gewond naar de Bijloken gedragen en men vreesde voor haar leven.

Somber ging nu Felix naar huis; hij had dien avond reeds twee onheilen vernomen, zou hij ten zjgnent het derde niet vinden? Jelle klaagde 's morgens reeds van weinig werk, zou hij nu niet geheel zonder zijn?

De jongeling was nog niet op zijne kamer of dit

voorgevoel werd bevestigd. Jelle zat bij de tafel, met het hoofd op zijne hand geleund, en de kachel brandde zoo mistroostig, dat er geen grooter blijk van zijne afgetrokkenheid noodig was.

- Ge zit daar zoo stil, Jelle? - vroeg Felix.

En daar er geen antwoord op dit gezegde kwam, ging hij, zonder meer, in zijne papieren bladeren, en, slechts lange daarna hernam hij;

- Ge zijt treurig, Jelle?

- Ik geloof het wel, Felix.

Deze begon met den haak in de stoof te keutereren:

- En waarom, jongen?

- Wel ik ben zonder werk!

- Is 't anders niet! - sprak de schrijver, harder en harder keuterend om onverschillig te schijnen.

- Welhoe! - riep zijn makker, - is het dan niet ongelukkig genoeg?

- Ha bah! voor iemand die nog een vader heeft, welke voor hem het brood kan verdienen.... Zie, jongen, ge hebt nu van het alleenzijn geproefd en moet al blijde zijn eene geldende reden te vinden om naar huis te keeren; want van over eeuwen zegde men: oost, west, t' huis best!

- Naar huis? - riep de andere, met den grootsten afschrik; - naar huis! Felix, zie, ik barst liever van honger!

- Daar barst men niet van, kameraad, daar groeit de maag van toe, en dat is zoo aangenaam niet.

- Aangenamer dan weder bij hem te gaan dien ik mijn vader noemen moet!

- Nu, nu, stut uwe gramschap! het is immers toch uw vader?

- Neen, Felix, neen, ik heb geen vader!... Ik heb geen vader dan hij die.... doch ik laat dit zoo.

- Hier heb ik de geschiedenis, - dacht de schrijver, en hij hernam:

- Wat is dat nu, Jelle, een jongen zonder vader? wat wil dit zeggen? - En hij keuterde weder achteloos in de stoof.

- Zie, Felix, die onverschilligheid doet me zeer! - En Jelle begon zoo bitter te weenen dat Felix ook wel een traan over zijne wreede nieuwsgierigheid moest storten. Dan, na eenige troostende woorden tegen Jelle gezegd te hebben, vroeg hij hem naar zijne geschiedenis...

Zij was droevig, belangwekkend, vol nuttige en leerzame episoden; maar op haar zelve moet zij een boekdeel beslaan dat hier niet kan ingelascht worden, hoewel Luchtervelde een der helden is. Nogtans zal men haar niet verliezen, indien Felix zijne belofte van ons de nota's mede te deelen, volbrengt, en dan hopen wij dat zij den lezer even als Felix zal treffen, die nooit van zijnen slaapkameraad spreken kan, zonder nog eenige tranen over den ongelukkige te storten.

- Ho! wat heb ik dien avond medelijden gehad! - herhaalde hij ons dikwils; - hoe lang heb ik en Jelle in elkanders armen gelegen, om onze tranen te stuiten!

Overrompeld door medegevoel moest ik hem eindelijk troostend toeroepen:

- Neen, neen, Jelle, ge zult niet naar den man gaan dien ze u tot vader opdringen; blijf bij mij, zoo lang ik hier in Gent blijf! Ligtelijk vinden wij bestaanmiddelen en, zoo ons die ontbreken, heb ik nog vrienden welke ons zouden ondersteunen! - En hij mogt dit zeggen,

hij had zulke vrienden.... Jelle nam dit voorstel gretig aan, en beloofde alles te zullen aanwenden om het verlangen van Felix te voldoen, welke hem verzocht te onderzoeken waarom Lodewijk, dien avond, als schelm en dief was opgebracht.....

Dit was in dier voege toegegaan:

Na dat het lekker avondmaal waarvan Felix aan Trientje gesproken had, omstreeks zes ure, door de dienstboden genuttigd was, had mevrouw Luchtervelde aan Mietje geraden dadelijk naar huis te keeren, daar ze misschien later te bang zou zijn op de eenzame baan.

Mietje antwoordde dat Louis haar om zeven ure kwam afhalen; dat ze inderdaad bang was en daarom liever wenschte te vertoeven.

- Nu, - hernam mevrouw met hare gewoone goedheid, - ik kan u eene geleidster medegeven; er is maar een regtstreeksche weg, en ge zult Louis niet missen. Misschien zou het geld dat ge van daag gewonnen hebt uw vader en Fransken zeer te stade komen, en hoe eerder ge dan iets versterkends voor hen gekocht hebt, hoe beter. Ga eens meê Trientje, en gij, lief Mietje, vertrouw geheel op haar; het is een echte dragonder die onvervaard, in de diepste duisternis de bosschen zou durven doorloopen.

Kon Mietje zulk voordeelig aanbod weigeren? Verlangde zij niet met het geld dat de goede mevrouw haar zoo milddadig aftelde, zoo haast mogelijk haar gezin ter hulp te komen? Ook deed zy geene de minste opwerpingen meer, en de twee lieve meisjes waren op weg.

Eenigen tijd hadden zij reeds luchtig doorgestapt, toen Trientje schalksch aan Mietje vroeg:

- Is het nu uw broêr of uw vrijer die u komt afhalen?

- Mijn geliefde, - antwoordde Mietje zonder aarzelen.

- Wel wat geluk! - riep de vrolijke lachend, - zoo ik ook maar zulken goeden minnaar kreeg! Maar ze komen niet, Mietje, en daar is nog geen enkele scheele die op mij regt heeft willen zien.

- Ge wilt dat zoo maar zeggen, Trientje: uw gezichtje is lief genoeg om er een heelen hoop te verleiden.

- Ik weet het wel! - lachte de andere; - gij die zoo goedjonstig geloofde dat ik u de waarheid zei.... Wel, sukkel, ik heb zoo veel vrijers als ik wil, honderd aan iederen vinger!

- Dat is dan duizend te samen, - merkte Mietje op, die ook wel lachen moest.

- Ja, en ik geloof dat onze droogzak van een schilder ook al op mij verliefd is...

Maar ik zou me wel wachten een minnaar te willen; want dat zou op trouwen uitdraaijen, en ik ben nog te jong om vrouwtje te spelen. Want zie, Mietje, trouwen is houën, en van trouwen komen kinderen, en die trekken zoo wat het voedsel uit de hongerige bekjes van vader en moeder, en ik hoû te veel van een lekker *diner*, om mij aan zoo iets bloot te stellen.

- Ge hebt geen ongelijk, - zuchtte Mietje.

- Ja, - filosofeerde Trientje, op hare vrolijke wijze voort; - ik bemin ook te zeer de *liberteit*; ik wil vrij zijn, vrij als een vogeltje, en lachen, lachen

dat het niet om zeggen is. En als men vrijt dan wordt men verliefd, dan zucht men heele dagen, en roekoekoet gelijk de zwalpers van ons duivenkot, en dat gaat me niet, Mietje. Maar lachen en gabberen tegen ieder die komt; eene hand geven, eens kussen, maar... verder niet; want dan zouden de nagelen in het spel komen, en ik zoen liever dan ik krab.... Doch ik krijg daar iemand in het oog, stap maar stillekens door; uw minnaar zal daar toch haast zijn; want het is bij zeven, en zoo hij niet op tijd komt, is hij de regte niet, zulle.... He! Peer-Jan, kom eens hier, jongen!... slaap wel, Mietje, en goed t'huis; regt op die herherg... Hoe dat dit treffen wil, eh, Peer-Jan? anders had ik alleen moeten terug keeren, en nu brengt ge mij tot aan ons hof, is het niet?... Salut, Mietje!... Zeg nu eens, Peer-Jan, wanneer gaan we samen weêr naar de kermis?... - En dus voortsnaterend keerde Trientje met den jongen boer, terwijl zij Mietje, op verre na zoo vrolijk niet, haren weg alleen liet vervolgen.

Vooreerst en zoo lang zij het geschater van het verheugde paar hoorde, stapte deze moedig door, maar niet zoodra was hun geraas in het dommelend geruisch der boomen versmolten, of het jeugdig meisje werd bang. Ongewend de buitenwegen met den duisteren avond te doorloopen, zag zij in iederen boom eenen aanvaller, en de kleine struiken schenen haar een hoop schelmen, die haar beloerden. Vol schrik stapte zij harder door; maar een ligte echo beantwoordde haar getrappel, en zij dacht dat men haar vervolgde. Toen zette zij het op een loopen; maar de echo liep mede, en, hoe harder Mietje vlugtte, hoe sneller haar belager

haar opjoeg. Gelukkig naderde zij de herberg waarvan Trientje haar gesproken had, en daar viel zij aamechtig op de bank neder, welke voor de deur stond. Dit bierhuis was van tamelijk aanzien; zeker een dier heerenkroegen waar men alle avonden eenen hoop *vliegenpikkers*, die het op de meid of de dochter gemunt hebben, kan aantreffen. Zonneblinden beschermen des avonds dergelijke herbergen tegen de inkijkers, en een rond gat, van boven in die bladen gehakt, laat een grooten lichtstraal, ten sein der klanten, naar buiten schieten.

Die straal beglansde Maria geheel, en, gerust gesteld door die helderheid, welke haar, als het ware, buiten het sombere van den zwarten nacht sloot, nam zij voor haren geliefden daar te wachten. Hadde zij de stemmen die binnen babbelden kunnen erkennen, zeker ware zij niet blijven zitten; maar hoewel het snappend gerucht tot buiten drong, kon zij onmogelijk onderscheiden dat Luchtervelde daar sprak. Die heer kwam daar dagelijks met eenige kornuiten van zijne soort, een partijtje op den biljard spelen, en een woordje met de meid wisselen, en nu poogde hij die heeren aangenaam te vermaken door hun uit te leggen wat zonderling tooneel hij gisteren met Roza had bijgewoond, en hoe hij reeds tijden achter een duifje joeg, dat hem altijd ontsnapte.

- En wat is dat voor een duifje? - vroeg een der heeren.

- Ha! een engelachtig kind, nog wat onschuldig en kinderachtig; maar schoon! schoon! zie mijn hart trilt als ik er alleenlijk aen denk... Ge moet niet gelooven dat ze mij zal blijven ontsnappen, ze zal om zeven ure met werken uitscheiden en moet hier voorbij; en ver-

mits ze dezen morgen reeds om mijne schoone woorden weende, hoop ik wel, *que nous serons tout a-fait d'accord ce soir.*

- Om zeven ure! Wel dan moet ge u spoeden, 't is op slag, - lachte er eene.

- *Parbleu, c'est vrai!... Allons, messieurs*, ik ben weg, vaarwel!

- Wacht, we gaan ook.

- *Oui, mais....*

- Neen, neen, we gaan regt op stad. - En de heeren gingen uit.

Luchtervelde zag de maagd zitten, en zij, hem herkend, verwijderde zich spoedig, en sloeg den weg in langs waar zij gekomen was, in de hoop dat Luchtervelde met de heeren stedewaarts zou treden. Doch hij ging haar na.... Zij begon dan te loopen; maar ook hij liep. Dan kneep haar een bedwelmend gevoel van vrees in het hart en stijfde hare leden, zoo dat zij in vlugheid tegen hem verloor en weldra zijnen brandenden adem in haren hals voelde.

- Help! help! - schreeuwde zij, en Luchtervelde, niet wetend dat er nog iemand medeliep, greep haar bij den boord van haren rok en deed haar voorover tuimelen.

Doch nauwelijks had de maagd de aarde geraakt of eene gespierde vuist greep den baldadige in den rug, en sloeg hem forsij met het aanzicht ten gronde.

- Ha! schurk, dit verwachtet gij niet! - donderde het in zijne ooren. En, daar hij regt poogde te komen werd hij op nieuw omgesmeten, en eene ijzeren knie prangde hem tegen den vloer te pletteren.

- Ik heb u nu, monster! lage vertrapper van al wat

deugdzaam is! - riep Lodewijk, terwijl zijne hand duchtig kennis met het leelijk gelaat van Luchtervelde maakte; - we zijn hier alleen, heerschap, en zullen onze rekening eens vereffenen!

- *Mais que voulez-vous?* - zweette de onderliggende; - ik ken u niet! wat heb ik u misdaan?

- Mij misdaan?... En Roza, mijne lieve Roza, wat hebt ge van haar gemaakt? - En in zijne woede sloeg hij zoo deerlijk op de tanden van Luchtervelde, dat het spreekvermogen een oogenblik aen dezen ontbrak; toen schreeuwde hij:

- Ellendeling!... Ik zal u vinden, baanstrooper! Er is nog regt, weet ge! er is nog regt!

- Hier niet, kameraad! Hier ben ik regter en aanklager, hoorje! gelijk gijliê het anders zijt!... Ha, nu klapt ge van regt; maar als ge ons het bloed uitzuigt en wat rare roggen korsten in ruiling geeft, dan is er geen regt, eh! Als ge ons van honger in onzen ouden dag laat sterven, na ge al onze krachten hebt afgetapt om u te verrijken, dan is er geen regt eh!... Maar nu zou er regt moeten zijn, als er u voor al uwe wanbedrijven wat slagen worden afgeteld?... Spotternij, vriend, spotternij! - En de vuisten van Lodewijk deden schoone tintelende starren uit de steile oogen des misdadigen springen.

- En als ge, na ons in ellende te hebben gestort onze vrouwen onteert! - huilde Lodewijk, zijne gramschap onder het kastijden voelende verdubbelen, - is er dan regt, zeg eens, is er dan regt? - En hij begon te lachen met het gekerm van Luchtervelde.

- Maar Louis, Louis, ge zult hem vermoorden! -

schreide Mietje, die reeds lang gepoogd had Lodewijk te stillen; - heb toch medelijden, vriend!

- Zij die gij hebt vervolgd, die gij zoo dikwils in de oneer wildet storten, smeekt voor u om genade.... En nog hoor ik geen woord ter verbedding van u, en nog hoor ik geen kreet van berouw.... Ha! ik zal niet ophouden van smijten alvorens gij om vergiffenis bidt!

Doch Mietje werd zoodanig vervaard van de gevolgen, die de moordende razernij van Lodewijk kon hebben, dat zij luide begon om hulp te schreeuwen.

- Ach, help, help toch! - kermde zij; - men moordt hier iemand! men moordt hier iemand!

- Daar van sterft men niet! - brulde Lodewijk, wiens bloed meer en meer begon te koken, - alvorens vraagt men vergiffenis! - En hij werd niet gewaar, de vervoerde jongeling, dat Luchtervelde reeds lang in bezwijming lag.

Maar de kreten van het meisje hadden de vrienden van Luchtervelde in het oor geklonken, en, in de kroeg versterking gehaald hebbende, kwamen zij met licht toegesneld.

- Laat af! laat af! - riepen zij, den jongeling van het lichaam sleurende; - wat doet ge, schurk?

- Laat me begaan! laet me begaan! - en hij trachtte zich los te rukken, - hij moet eerst om genade smeeken!

- Maar Louis, zie eens hoe hij reeds gesteld is! - En Mietje wees op het lichaam dat flauwelijk door de karige stralen eener lantaarn verlicht, zijne gehavendheid ten toon spreidde. Bij het zien van dit misvormd gelaat, en van die levenlooze oogen, veranderde Lodewijks gramschap in schrik en berouw; hij meende dien

roerloozen mensch vermoord te hebben, en eene ijzing liep hem over het hart, dat een oogenblik ophield te slaan.

- Ach, Mietje! - zuchtte hij, en zijn hoofd viel op den schouder zijner geliefde; - nu zal ik nog op het schavot sterven!

Inderdaad, ontsnappen was onmogelijk; want men had hem reeds gekneveld, en, met Luchtervelde naar de kroeg gebracht, wachtte hij de aankomst der politie. Deze toefde niet ter plaatse te zijn. Doch Luchtervelde was reeds bekomen, en, na het proces-verbaal behoorlijk was opgesteld, leidde men Lodewijk gevangen ter stede, terwijl Luchtervelde, te stijf om te gaan, door zijne vrienden naar het buitengoed zijner ongelukkige gade werd gedragen.

VIII.

Na een kort verhoor was Lodewijk vrij gelaten, met het vooruitzicht van, zoodra hij voor de correctionnele regtbank kwam, veroordeeld te worden. Hij voelde wel dat hij die tijdelijke vrijheid aan eenen geheimen invloed verschuldigd was: maar wie was zijn weldoener, wie? .. Hij vermoedde het niet; maar dankte den onbekende.... Echter bleef hij, in weêrwil zijner vrijheid mistroostig en afgetrokken. Eene pijnlijke beschaamdheid over zijne oploopenheid verteerde hem, en hij vervloekte zichzelf, als de oorzaak der onheilen van zijn gezin. Niet dat de armoê daar weder haren intrek nam; neen, neen, want een weldadige engel bezorgde dagelijks versterkende spijzen; maar onteerender ongelukken speelden voor Lodewijks geest. De hulp die hem als een voorschot voor later uit te voeren werk geschonken werd, kwam van mevrouw Luchtervelde; en deze vrouw verachtte en haatte de jongeling. Hij dorst uit al het voorgevallene

besluiten dat zij, gelijk vele andere, om zelve meer vrijheid te genieten, de slechte neigingen van haren gemaal in de hand werkte, en als hij in den kerker en zijn vader in het graf zou gedolven zijn, wat zou er dan van Mietje geworden? Van Mietje, welke men door weldaden verbond?....

Die vooruitzichten uit zijn door ellende met argwaan opgevuld brein gesproten, waren verschrikkelijk, en zeker zou hij allen onderstand geweigerd hebben, had hij alzoo de lafenisbron zijns vaders niet opgedroogd. Nu vergenoegde hij zich met niet van het geschonkene te nuttigen, en leefde van het geld dat hem voor het afgeleverde kasken was uitbetaald. Vol achterdocht, bezag hij Trientje verslindend, iedermaal dat zij wat aangenaams voor den zieke bragt, en, bij elke brok die in den mond van De Craeyer verdween, mompelde hij:

- Alweder een deel onzer eere dat vader verslindt!

Alsdan zette Trientje eene bittere lip en vroeg:

- Waarom eet gij niet met de anderen?

- Ik proef die hatelijke spijs niet! - antwoordde hij, en Trientje liep verschrikt heen, want zij meende dat de vrijer van Mietje zinneloos was.

Ondertusschen, en in weêrwil der kunde van den geroepen geneesheer, verstierf De Craeyer dagelijks, en weldra zou het harde houten kleed voor hem vervaardigd worden. Die nabijheid des doods versomberde het gezin, en Lodewijk, die meer dan ooit voor donkere gewaarwordingen vatbaar was, zat gansche dagen te dubben: de zwartste gepeinzen benevelde zijnen geest, en zijne ziel dwaalde in den diepsten afgrond der ongeluksdroomen. Zoodanig vermeesterden die hem dat zijne

meestgeliefde betrekkingen hem onverschillig werden en zelfs geene blijde tijding omtrent Stansken eenig licht in zijnen nacht verspreidde. Schoon had men te zeggen dat dit zoo rampzalig verongelukt kind genas, dat het hem weldra zou komen omhelzen en plagen; hij hoorde dit aan alsof het hem niet betrof, en, liever dan op die geluksmare acht te slaan, zweefde hij met zijne inbeelding in den kerker die hem wachtte.

- Gedoemde, - mompelde hij gedurig, - ge zult dan zonder vrijheid leven, als een dief, als een moordenaar leven, en dit, omdat gij uwe eer verdedigdet! - En wanhopig aanzag hij zijnen wegteerenden vader. - Zoo het mij slechts vergund werd dien geliefde in zijn stervensuur bij te staan, - weende hij voort; - dit ware nog één zoete druppel in mijn vollen alsembeker!

Maar die pijnlijke troost werd den ongelukkige ook nog ontzegd; want den dag waarop hij voor het gerigt moest verschijnen, lag zijn vader tegen den dood te worstelen.

Nogtans was die morgen zoo blijde aangebroken! De zon flikkerde zoo vrolijk door de dakraam, en nooit verhelderden hare stralen den rampzaligen zolder zoo. Wilde zij dan met de bewoners spotten? Wilde zij lachen met al hun leed? Want niets liet zij somber dan de ziel van Lodewijk, niets treurig dan dien stervenden vader, en Maria die er bij weende, en dit kleine Fransken dat op de kniekens gevouwen, met geklemde handjes, aan de voeten te bidden zat.... Ach, er lag zulk diepzinnig contrast tusschen die schreijende menschen en die lachende meubelen, welke nogtans met

zoovele rampen reeds hadden meêgeweend! Een contrast dat onheil en geluk voorspelde, een contrast dat aan het harte sprak; maar zoo onduidelijk, zoo onverstaanbaar dat het verkeerd kon begrepen worden.

Lodewijk begreep het somber, met zijne sombere ziel: hij zag niet dan rampen op rampen gestapeld, en, toen het uur nabij was waarop hij zijnen vader moest verlaten, om aan de onverbiddelijke wet te voldoen, stortte hij snikkend voor het bed neder en boezemde uit:

- Vaarwel, vaarwel, vader, gij zult onze nakende rampen niet zien!

- Ach, Louis, - zuchtte de vader, met zwakke stem, - reeds dagen zijt ge sprakeloos en is uw hart vol bitterheid, zal dit dan nooit beteren? Zal ik ten grave dalen met de verontrustende gedachte, hier een wanhopig kind gelaten te hebben?

- Maar, kan het anders dan wanhopig vader? - riep Lodewijk hevig uit. - De dooden sleuren u uit mijne armen, en de levenden werpen mij in den kerker der misdadigen!

- Dit weet ge niet, Louis; ge zijt nog niet veroordeeld. En werdt ge nu gestraft, zoudt gij het niet verdienen?

- Verdienen!... Maar moest ik mij dan lafhartig laten hoonen? maar kon ik mijne beminde onverschillig in de schande slepen zien? Ach, vader, vader, waarmee kon ik Luchtervelde anders kastijden? Zoo ik hem hadde aangeklaagd, men zou de schouders opgetrokken hebben; men had mij uitgelachen of hem misschien met eene geldboete gestraft!... Ha! deugd vermoorden is niets; maar eenige smijten op een versleten lichaam zijn kerkers waard!

- En toch, Louis, ga in uzelf: hebt ge schoon gehandeld?

- Neen, neen, 't is waar; ik had moeten edeler zijn; mij boven hem verheffen en mij niet tot dier bij het dier verlagen! Ik had hem moeten verpletteren door grootmoedigheid, en hem zijne schande moeten in het aanzicht spuwen! Maar is een oogenblik van jaloezij en haat, van overlopende gramschap dan niet vergeeflijk? Moet ik dan ijselijk gestraft worden en het meisjes-verleiden en het brengen van honger en schande in de wooningen der armoede onvergeld blijven? Ach, vader, vader, wanneer zal ieder toch eens volgens regt geloond worden? Wanneer zal arm en rijk eens op dezelfde lijn getrokken, en alle menschen broeders zijn? Zal dit immer gebeuren? Zeg mij dit eens gij, die op den boord des eeuwigen levens door den nevel der toekomst ziet... vader, zal dit immer gebeuren?

- Hoop! - zuchtte de vader, - hoop! -En hij stak zijne hand ter zegening over den smeekende uit.

Maar deze sprong op.

- Hopen! - riep hij, - hopen! en de ure slaat waarop ik naar het geregt snellen moet! Hopen! en binnen eenige stonden sleept men mij ten gevang! want men heeft het mij gezegd: vrijspreking is onmogelijk!

En dol van vertwijfeling liep hij naar de val om er zich door heen te storten; doch een vreugdekreet gilte hem tegen:

- Louis! Louis! bezie me nu eens! Ik ben genezen! Ik ben zoo schoon!... Zie, daar is een brief voor u!

En de wanhopende jongeling voelde twee zachte armkens zijne knien omstrengelen.

- Stansken! - riep hij uit, en zijne oogen draaiden een oogenblik als verdwaasd in zijn hoofd; - Stansken! - en het ijs van zijn harte was gebroken. Daar even loochende hij de hoop en de blijdschap waaide hem tegen.... Tranen liepen nu over zijne wangen, en, het kind opheffend om het aan zijn hart te drukken, mompelde hij:

- Er is dan nog hoop, lief kind?... Ach, Mietje zie eens, zie eens, onze zuster!

En Fransken klapte in zijne handjes, en danste op zijne holleblokskens de kamer rond, en Mietje beschreide met blijdschapstranen het lief geredde kind; en allen vergaten den stervenden vader die, even verheugd, tegen den dood worstelde om zich nog eens te kunnen oprigten en alzoo zijn bemind schepseltje te zien.

- En zoo schoon! en zoo schoon! - juichte Fransken, zijne zuster op de bolle wang kussende. - Och, Stansken, Stansken, en er is hier ook geen honger meer!

Maar dit enkele woord: honger, door het knaapje in de vreugde der verwelkoming uitgesproken, smakte Lodewijk in de wezenlijkheid terug. Er was geen honger meer, neen; maar andere ellende!

- Ach! - weende hij, zich op zijnen vader latende vallen, - wie, wie zal voor dit kind werken als ik in het gevang te schreijen zit?

- Maar ge moet niet naar het gevang! - lachte Stansken, - zie eens hier, Louis zie eens hier! - en zij gaf hem den brief, door Lodewijk vooreerst niet opgemerkt, en daarna tusschen al de uitboezemingen

van broeder en zuster vergeten. - En vader, vader zal ook niet sterven, - vervolgde zij op het bed klauterend om den zieke te streelen, welken nauwelijks de magt overbleef om zijne verkillende hand over haar hoofdje te strijken.

- Van wie hebt ge dit blad? - riep Lodewijk ontsteld, - alle vervolging is dan opgeschorst? Ik ben vrij! vrij!... Zeg me, Stansken, aen wie ben ik dit verschuldigd?

- Aan mevrouw Luchtervelde die mij zoo schoon kleeedde, en in de koets hier mede bragt.

- Aan mevrouw Luchtervelde? aan haar? Maar moet ik die dan voor hare schijnweldaden vloeken, vader? want zij is de oorzaak der rampen die zij lenigt, zij is de schuld dat Mietje vroeger van het hof vertrok, om in de handen van den lafaard te vallen....

- Welhoe! - zuchtte de dame, welke reeds lang dit tooneel aanschouwde en nu in bittere tranen uitborst; - vind ik dan vervloeking waar ik gebeden kwam afsmeeken? Maar Lodewijk, Mietje vertrok niet vroeger dan om de gevolgen eener mogelijke afwachting te vermijden! - En zij boog zich over den vader die haar erkentelijk beschouwde.

- Maar was ik dan zinneloos dat niet eens te denken! Ach, mevrouw, - smeekte Lodewijk, - hoe kan ik dien schandelijken argwaan vergoeden?

- Met te bidden! - antwoordde de vrouw; - met vergiffenis te schenken aan een man die ook gaat sterven; maar niet zoo vreedzaam als deze? - En Clara bezag De Craeyer wiens brekende oogen niet dan gerustheid verrieden.

- Ach, - vervolgde zij tot den kranke, - gij die nu ten hemel gaat, die allen haat, alle bitterheid moet hebben afgezworen, vergeef toch voor u en in naam uwer kinderen; schenk die verzachting aan uwen vervolger, reeds te veel met zonden bezwaard om uwe vervloeking nog te kunnen dragen!

- Hij, - ratelde de stervende; - ja, eens vervloekte ik hem en de hemel strafte mij.... Maar nu is er in mijn hart geene plaats meer voor haat.... Hij zij mijn broeder en.... de Heere zij hem als mij genadig!

Een gesmoorde snik was de dankzegging van Clara, en, de kinderen tot knielen aanmanend, boog zijzelve neder en begon de gebeden der stervenden. De vader hoorde die bijna niet meer; eene slaperige verbijstering verdoofde zijne zintuigen, en nauwelijks had hij nog het vermogen zijne handen uit te steken om zijne kinderen te zegenen, terwijl hij onhoorbaar fluisterde:

- Leeft gelukkig!

Een pijnlijke snak volgde, en Clara, de oogen van den overledene gesloten hebbende, sprak nokkend tot de kinderen:

- Uw vader is in den hemel; maar uwe moeder is hier.... Doch bidt, bidt voor haren echtgenoot die zelfs uwen aangenomen vader niet zou kunnen wezen!

En terwijl zij de kinderlijke stemmetjes dier kleinen hoorde schreijen:- Vader, vader, sterf toch niet! - snelde zij, diep ontroerd, den trap af, en door de verbrokkelde muren van het Gravenkasteel, naar heur rijtuig.

Dit voerde haar te Gentbrugge, waar een schrikkelijk tooneel haar wachtte.

Luchtervelde lag daar ook te sterven; maar niet als die welken zij had bijgestaan. De geest der godswraak had over den ondeugende geblazen, en de ziekte waardoor hij anderen verdorven had was door dien blakenden wind aangevuurd. Hij kwijnde in de zelfde kamer waar hij eens zijne gade overviel, en, hoewel daar alles was veranderd, lag hij toch op dezelfde sponde, roosterde hem daar het bloed dat zijne gade stortte, riep hem daar de schoone Clara toe:

- Wat ben ik nu! Wat ben ik nu!

Ach, wat knarsde de ijelende vertwijfeling aan zijn verstokt geweten, wat beet de knaging bloedig daar in rond! Hoe dikwils tooverde die alles voor zijne gloeiende hersenen en meende de ongelukkige nog met zijne vorige schelmstukken bezig te zijn! Ho, dan wroette hij zoo onbarmhartig met zijne nagelen in zijne borste, dan reet hij die zoo wreed aan stukken en lachte zoo verheugd bij het zien van het bloed dat van zijne verkrampte vingers zypelde!... Of hem vloekten de verwenschingen zijner slagtoffers in het oor; en dan kroop hij verschrikt onder het deken, om ze te onlvlugten. Maar de herinnering kroop ook onder het deken en donderde er hem de verdoeming na.... En hij zag Roza die om genade kermde, en Mietje die hem sloeg, en zijne gade welke hij verkrachtte!

Huilend krabde dan de zieke in zijne oogen om niets meer te zien; doch nutteloos was dit folterend poogen, nutteloos het wimpertoeknijpen dat er op volgde! De slagtoffers woonden in zijne hersenen en daar riep Roza: - Gij hebt mij onteerd! - en daar vroeg Jelle: - Geef mij een vader! - En hoe zich de zieke voor het voor-

hoofd sloeg, en hoe hij poogde het geheugen weg te jagen, toch bleef het hem onverbiddelijk bij: want de slagtoffers woonden in zijn hart; en daar riep Jelle: - Geef mij een naam! - en daar antwoordde men: - Bastaard! bastaard! - dat er het diepste diep zijns harten van dreunde.

Dit was te pletterend voór den gepijnigde: hij moest wel bezwijken, en roerloos scheen hij een oogenblik rustens af te smeeken. Echter had hij nauwelijks eenige krachten herkregeen, en had er zich genoeg bedorven bloed in zijn brein vergaard, of zijn geest schokte in eene duistere kamer. Daar lag in een hoek eene vrouwe kermend ten gronde, een onbekende sloeg haar hardnekkig op het hoofd en de jonge Jelle smeekte: - Moederkelief! moederkelief! - terwijl de onbekende in het hart van Luchtervelde beet:

- Moordenaar! moordenaar!

En de zieke kromp in een als eene slange, en sloeg zijn hoofd in de kussens om niet meer te hooren, en slaakte reutelende kreten die door het merg zijner beenderen drongen, en hem tot in de losgegane nagelen zijner saam-gekrompene voeten deden rillen. Maar toch klonk het: - moordenaar! - maar toch schreiden Roza en Clara en Jelle in zijn hart!....

Dan kroop Luchtervelde rond op zijne sponde en kermde:

- Vloek, vloek mij niet!

En tegelijk galmden de beschuldigende stemmen:

- Verleider! overspeler! moordenaar!

En die ijselijke verwijtingen rolden door zijne verhitte ingewanden, als de ratel van Gods donder.

- Genade! genade! smeekte de martelaar, en - moordenaar! - was het antwoord.... En weder reet hij zijne borst ten bloede, en weder krabde hij in zijne oogen, en weder kroop hij vlugtend rond: en toch hoorde hij de vermaledijdingen, en toch zag hij zijne schanddaden....

- Vloek, vloek mij niet! - huilde hij voort, en wierp zich op de knien, terwijl zijn plooiend lichaam met een dof gekraak ineen zakte....

- Maar stil u dan, George, - gilde Clara; - zij hebben u allen vergiffenis geschonken; ik zelf heb ze hun afgesmeekt.

En de zieke aanzag haar met pinkende oogen:

- Clara! Clara! - rilde hij; - waarom hier? weg, weg, vermaledijgend tooverbeeld mijner gade, weg! - En hij draaide zich om; maar hier zat Roza:

- Weg, Roza, weg! - En weder draaide hij zich om; maar hier zat Jelle met zijne moeder:

- Verdwij! verdwij! - En nog kroop hij rond, en Mietje sloeg hem daar in het aangezicht en riep:

- Gij hebt mij niet! gij hebt mij niet!

Toen sprong hij overeind en brulde:

- Help! help! men moordt mij hier! weg! laat mij door! laat mij vlugten! - En hij sloeg zijne gade die hem liefderijk stillen wilde.... Maar zeker was er door al die bewegingen afmatting in zijne hersenen gekomen, want aangenaam begon hij te lachen en zachtaardig lispelde hij:

- Hier is nu het dal der vreugde, waar Roza en Mietje en Jelle's moeder wonen! Hier kan ik met haar stoeijen en genieten! komt vrolijke maagden, komt, hier is de lusthof des levens.....

Ach, vloek, vloek mij niet!....

En Clara nam hem zachtjes bij de hand en smeekte:

- Maar, George, George, stil u toch en hoop!.... Zij vloeken u niet, maer smeecken om genade voor u tot God!

- God! - sidderde Luchtervelde, - God! - En de man die nooit in zijn leven aan den Eeuwig-Regtvaardige had gedacht; zag in dien akeligen stond des doods de hel voor zijne oogen, en, zich bukkend, schreeuwde hij in het oor zijner gade:

- Ik ben verdoemd!

Terwijl hij als een steen nederviel en het bloedig schuim dat uit zijnen mond vloeide het hoofd van Clara bespatte, die geknield voor zijne zaligheid te bidden zat.

IX.

Felix, welke korts daarop Gent verliet, kwam omtrent anderhalf jaar nadien al de vrienden die hij daar gelaten had, nog eens bezoeken. Doch vruchteloos klopte hij aan de deur van De Craeyer, en Jelle ook woonde in de Molenaarstraat niet meer. Schoon had hij zich links en rechts te bevragen: de inlichtingen, die hij bekwam, waren zoo uiteenlopend dat hij vreesde die twee makkers nimmer te zullen wedervinden.

Toevallig echter, en gelijk hij zoo wat de stad doorslenterde, zag hij in de Burgstraat een welgekleeden jongeling de deur van eenen aanzienlijken kruidenierwinkel intreden. Felix meende hem te herkennen, en inderdaad, nauwelijks had hij hem fijn gezien of hij liep er heen, en:

- Louis! Louis! - riep hij, - wel wat geluk dat ik u toch eindelijk vinde!
- Lieve God, Felix! - en Lodewijk greep de hand

van zijnen vriend; - mijn beste jongen, hoe gaat het? We dachten dat ge dood waart! kom binnen, kom binnen!

En Felix volgde hem door den winkel in eene ruime kamer, waar eene kleine boekenkas een hoekje van besloeg.

- Mietje! Mietje! zie eens wie dat daar is! - schreeuwde Lodewijk, vooraleer zij nog binnen waren.

En Mietje stond op:

- Dag mijnheer Felix.

- Hier valt niet te mijnheeren, lief vrouwtje! - En de jeugdige schrijver langde haar twee frissche zoenen op iedere malsche wang; - ge schijnt me daarom te gelukkig.

- Regt zoo! - riep Lodewijk, - ge ziet wel dat ons huwelijk niet ongezegend bleef.....

- Ho, dat ik daar nu geen peter kan van zijn, maar, ik moet weêr weg..... En word daarom niet rood, Mietje; 't is immers in eer en deugd gewonnen!.... Doch beste Louis, zeg me eens, zonder dat ge over mijne vrij onkiesche vraag gestoord moogt zijn, is dit hier nu alles van u?

- Niet geheel, jongen, niet geheel; Mevrouw Luchtervelde is er nog tusschen; maar wij hopen haar allengs te voldoen; zij doet mij veel klanten aan de hand voor mijn timmerwerk, - en hier wierp hij de deur van een werkhuis open; - zie, hier staan al eenige mijner gasten.... En die kunnen kaas en brood eten gelijk gij het verlangdet, Felix; want ik zorg dat ze 't niet opdrieken en geef hun een deftig loon.

- Zoo, zoo! - sprak Felix twijfelachtig.

- Ja, jongen; ik win dan wel zoo veel niet; maar het is regtvaardiger. Ik kan het ook niet in ongelukkige ondernemingen verliezen; want ik moet nooit in *entreprise* werken.

- Ho, dat is onmogelijk!

- Wel zeker!... Mevrouw Luchtervelde bezorgt mij zulke klanten; allemaal menschen van den ouden eed. Jammer maar dat als die zullen gestorven zijn ik slecht zal weten waar er van hunne soort te vinden.

- 't Is te hopen dat de vooruitgang in het werkmanstroopen niet zal blijven voortgaan, - zuchtte Felix; - maar, nu geene treurige gedachten, eh Mietje?

Doch de baas had intusschen eene kanne uitzet voor den dag gehaald en:

- Gauw, gauw, vrouwtje lief! - riep hij, - kaas en boterhammen; want Felix houdt daar van! In tijd en wijle wacht hij naar het middagmaal, eh jongen?... Op uw gezondheid!

- En de uwe!... Maar, hoe is het met Roza? - vroeg de schrijver, die geenszins gelet had op de jonge vrouw, welke zich steeds aan zijne oogen te verbergen scheen. - Hoe is het met dit lief en ongelukkig kind?

- Wel die is hier!... Roza! Roza! hoe komt ge nu niet bij Felix van wien ge zoo dikwils spreekt?

- Och, mijnheer! - zuchtte de treurige.

- Wel liefste, kom gauw! - en de schrijver had haar reeds in de armen; - hier! - en haar ook drukte hij een hartelijken kus op de wangen; - van daag vliegt mij alle geluk tegen!

- Zonder hetgeen nog te wachten is, - glimlachte Lodewijk; - binnen eenige weken trouwt Roza!

- Zoo, lieveken, en met wie? met wie?

- Och, ik weet het niet.... ik durf niet goed.... - stamelde Roza, en een traan baande zich een weg over hare wangen.

- Met wie?

- Ge zult hem straks zien, - zei Lodewijk.

En Felix die de smartelijke snaren van Roza's hart niet te zeer wilde aanroeren, vroeg hoe het met Jelle ging.

- Met Jelle! - lachte Lodewijk, - dat is nu te lang om te vertellen.... Laat ons eerst eens lustig drinken; ge zult dit straks wel vernemen.

Antwerpen, Februarij 1849.